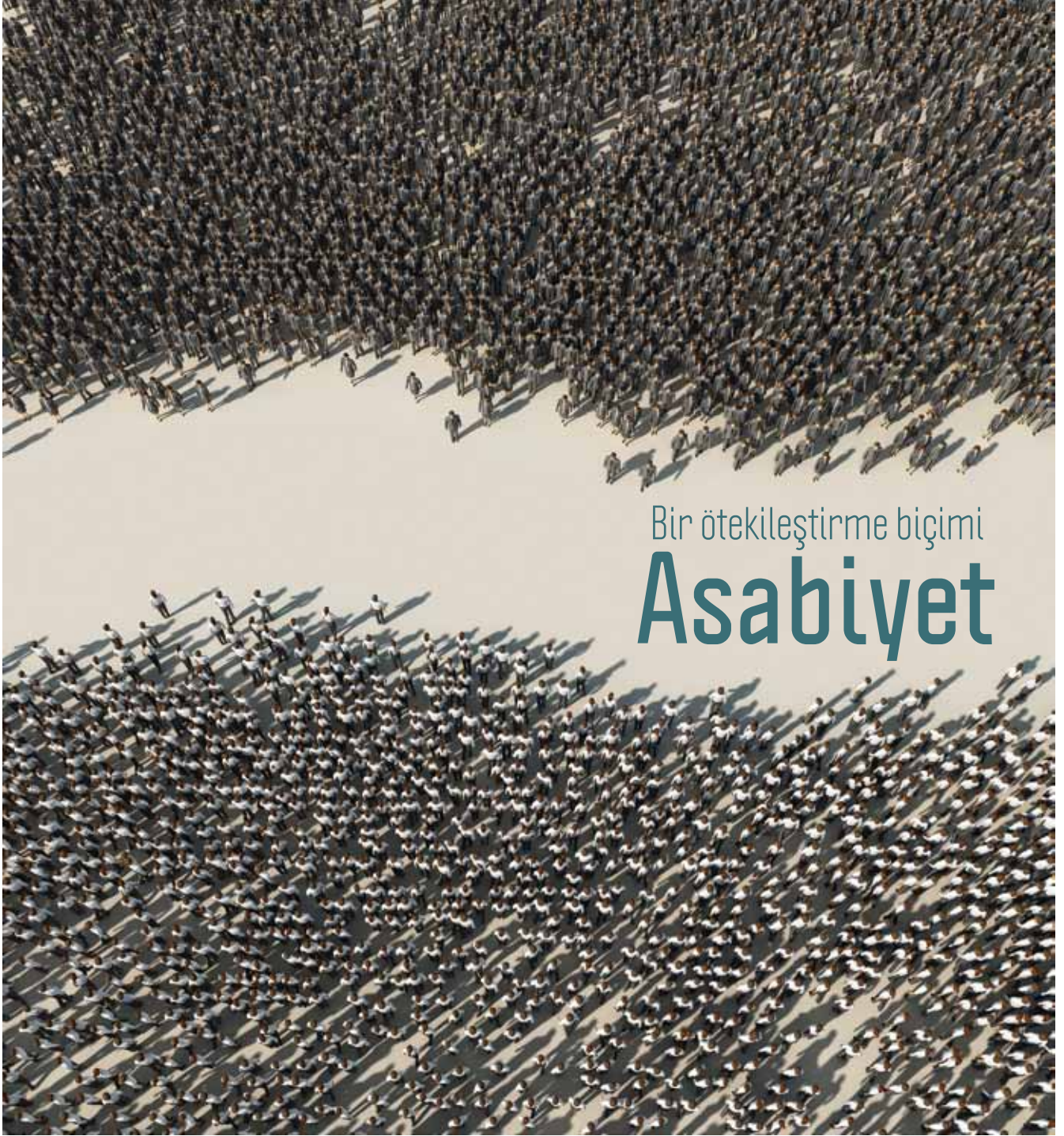

diyanet

Aylık Dergi • Haziran 2013 • Sayı 270

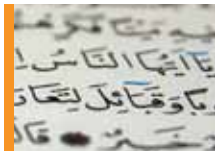

Bir ötekileştirme biçimi

Asabiyyet

Kur'an ve
Sünnete Göre
Kavmiyetçilik

Kavmiyet
ve Milliyet
Kavramları
Üzerine

Günlük Hayatta
Önyargılar ve
Ayrımcılık

Önce Çocuk

Hafta İçi Her Gün 16:00'da
Diyanet TV Ekranlarında

21. yüzyılın artan sorunları ile birlikte giderek güçleşen
"çocuk yetiştirme" yeterliliklerimizi gözden geçiriyoruz.

Digital Platform

Digitürk 68. Kanal

D-Smart 103. Kanal

Tivibu 43. Kanal

Teledünya 250. Kanal

Frekanslar

Kanal: TRT Anadolu

Uydu: Türksat 3A Frekans: 12685

Polarizasyon: H-Yatay

Kapsama: Batı SR: 3000 FEC: 5/6

www.diyanet.tv.gov.tr

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla.

Prof. Dr. Mehmet Görmez
Diyanet İşleri Başkanı

İrkçılık: İslam'ın Reddettiği Zihniyet

Hz. Peygamber (s.a.s.)'in yaşadığı dönemde, cahiliye toplumunda var olan bir kabileye kayıtsız şartsız itaat düşüncesi ile ahlaki değerleri kuşatmış olan asabiyet anlayışı, aslında ırkçılığın basit bir şeklidir. Asabiyet, soyu ile övünmeyi, soy üstünlüğünü, kabileciliği, başkalarının neseplerine hakareti öngören bir anlayıştır. Modern zamanlarda kabilecilik ve asabiyet düşüncelerinin yerini daha geniş ve ileri boyutta olan ırkçılık zihniyeti almıştır. Temelinde insanları, iradeleri dışında sahip oldukları özelliklerinden dolayı kınamak, ayıplamak, aşağılamak ya da aksine yüceltmek, kendisi gibi olmayanları ya da kendisine benzemeyenleri ötekileştirme düşüncesinin yattığı ırkçılık, tarih boyunca çeşitlenmiş, insanların huzurunu, birlik ve beraberliğini bozan, parçalanma ve bölünmelere, zulüm ve sömürüye neden olan bir hastalık halini almıştır.

İrkçılık davası, başka ırkın da aynı davayı gütmesine yol açmakta ve neticede önü alınamayan çatışmalar kaçınılmaz hâle gelmektedir. Geçtiğimiz yüzyılda ırkçılık davası insanlığa çok ağır bedeller ödetmiş, milyonlarca insan bu dava uğruna hayatını kaybetmiştir. Bugün insanlığın küresel ya da bölgesel ölçekte yaşadığı ötekileştirme, ayrımcılık, asimilasyon, izolasyon, entegrasyon, İslamofobi, cinsiyetçilik, mezhepçilik, meşrepçilik, cemaatçılık, hizipçilik, ideolojik ayrımcılık gibi pek çok sorunun ırkçılık anlayışı ile yakın ilgisi bulunmaktadır.

Din-i mübin-i İslam, geldiği günden itibaren bütün insanları Hz. Âdem'in çocukları olmakla eşitlemiş; insanlar arasındaki soy, sopye, dil, ırk ve renge dayalı her türlü ayrımcılığı kaldırmış; hür ile köleyi, zengin ile fakiri, siyah ile beyazı, kadın ile erkeği, işçi ile işvereni, yöneten ile yönetileni insan olmak

bakımından eşit ve kardeş kabul etmiştir. Kur'an-ı Kerim'e göre insanların dillerinin ve renklerinin farklı farklı olması Kur'an ayetleri gibi Allah'ın ayetlerindendir. (Rum, 30/22.) İnsanların bir erkekle bir dişiden yaratılması, kavimlere ve kabilelere ayrılması mahza teatür, yani karşılıklı tanışıp bilişme içindir. (Hucurat, 49/13.) Hiç kimsenin kimseye herhangi bir üstünlüğü yoktur. Üstünlük, ırk, dil, ten rengi ve coğrafyada değil, her an Allah'a karşı sorumluluk bilinci taşımada ve insanı insan yapan evrensel ahlaki erdemlere bağlılıktadır. Yani takvadadır. Takvanın ölçüsü de insanların elinde değildir. İslam Peygamberi (s.a.s.) bu gerçeği, insanlık tarihine altın harflerle yazılan Veda Hutbesi'nde, "Ey insanlar! Şunu iyi bilin ki, Rabbiniz birdir, atanız birdir. Arap'ın Arap olmayana, Arap olmayanın Arap'a, beyazın siyaha, siyahın beyaza üstünlüğü yoktur. Üstünlük ancak takvadadır." (İbn Hanbel, V, 411.) sözleriyle dile getirmiştir.

İslam, ırkçılık anlayışını bütün çeşit ve unsurlarıyla reddederek insanın insana, bir ırkın başka bir ırka, bir grubun veya topluluğun başka bir grup veya topluluğa, bireyin topluma, toplumun bireye tahakküm etmesini ortadan kaldırmıştır. Irkçılığı, cahiliye

zihniyeti olarak değerlendiren Rasul-i Ekrem (s.a.s.) bir hadislerinde, "İrkçılık, zalim de olsa kendi kavmine arka çıkmandır." (Ebu Davud, Edeb, 111-112.) şeklinde tanımlamış; bir başka sözlerinde ırkçılık duygularıyla hareket ederek İslam cemaatinden ayrılan, asabiyet duygusuyla öfkelenen, bu uğurda savaşı, insanları böyle bir davaya çağıran ve bu davayı güderken körü körüne açılmış bir bayrak altında ölen kimsenin bu ölümünü, "cahiliye ölümü" (Müslim, İmare 57.) olarak nitelendirmiş; bir başka sözlerinde de "İrkçılığa çağıran bizden değildir. Irkçılık davası uğruna savaşı bizden değildir. Irkçılık davası uğruna ölen bizden değildir." (Ebu Davud, Edeb, 111-112.) buyurmuştur.

Sonuç olarak kıyamet günü insanlar etnik kökenlerinden, ırklarından veya kabilelerinden değil, iman ve amellerinden hesaba çekileceklerdir. Bedenlerine ve mallarına değil, kalplerine ve amellerine bakılacaktır. (Müslim, Birr ve Sıla, 34.) İnsanlar Allah'ın huzuruna geldiklerinde herkes kendi ameliyle baş başa kalacak, o vakit soy sopun hiçbir önemi olmayacaktır. "Sûr'a üfürüldüğü zaman (işte) o gün ne aralarında soy sop yakınlığı kalacak, ne de birbirlerini arayıp soracaklardır." (Mü'minun, 23/101.) ■

Yüce Rabbimiz, kendi eliyle yarattığı insana ruhundan üflemiş ve insanı yeryüzünün halifesi kılmıştır. Varlık âlemi içinde insana en yüksek değeri ve itibarı bahşeden yaratıcımız, yerde ve gökte olanları insanın emrine vermiş, hizmetine sunmuştur. O'nun katında insanlık ortak paydasında herkes eşittir. Kur'an-ı Kerim pek çok ayetinde, "Ey insanlar!" diye hitap eder. İnsan, Rabbinin çağrısına kulak verip ilahi hakikatleri kabul ettiğinde ve yaşamaya başladığında Allah katındaki değeri ve itibarı artar. Yüce kitabımızın ifadesiyle Allah katında insana üstünlük kazandıran ölçü, takva ve samimiyettir. (Hucurat, 49/13) Soy, dil, makam, mevki veya ten rengi kişiye ayrıcalık tanımaz, üstünlük sebebi olamaz.

Sevgili Peygamberimiz Veda Hutbesi'nde bütün insanların Hz. Âdem'den geldiğini, onun da topraktan yaratıldığını, dolayısıyla ne Arap'ın Arap olmayana ne de Arap olmaya'nın Arap'a üstünlüğünün bulunmadığını, yine ne siyahın beyaza, ne de beyazın siyaha takva dışında bir üstünlüğünün olmadığını ilan etmiştir. Anadolu'nun irfan dili Yunus Emre bu gerçeği, "Yetmiş iki millete bir göz ile bakmayan / Halka müderris olsa hakikatte asidir" sözleriyle dile getirmiştir. Tarih boyunca bu çağrılardan ilham alan milletimiz, farklılıklara rağmen kardeşçe ve huzur içinde beraberce yaşamışlardır. Çağdaş dünya, birlikte yaşama kültürünün en kadim ve en güzel örneklerini bizim medeniyetimizde bulacaktır.

Ne yazık ki, geçmişte olduğu gibi günümüzde de ırkçılık önemli bir sorun olarak varlığını korumakta ve hâlâ insanlar ırklarından, dillerinden ve renklerinden dolayı ayrıma tabi tutularak ötekileştirilmektedir. Bugün Avrupa'nın değişik bölgelerinde yaşanan ırkçı saldırılarla kimi Müslüman ülkelerde görülen ırk, mezhep ve meşrep temelli sorunlar hepimizi huzursuz etmekte, bazılarını

da yerinden, yurdundan etmektedir. Bütün bu olumsuzlara karşı, başta ırkçılık olmak üzere bütün sanal üstünlük ölçülerinden sıyrılıp, İslam'ın kardeşlik temelinde birleştirip sevgi ve saygı ekseninde güçlendirdiği birlik ve beraberlik ruhunu yeniden tesis etmeye ve güçlendirmeye ihtiyacımız var.

Bu sayıda, asabiyet üzerinden insana değer atfeden tüm ötekileştirme ve yanlış anlayışlara karşı, İslam'ın kardeşlik ve takva merkezli evrensel anlayışını yeniden ortaya koymak ve bu konudaki değerlerimizi hatırlatmak amacıyla "Asabiyet" konusunu ele aldık.

Değerli yazarlarımız, konuyu farklı açılardan ele aldılar. Prof. Dr. Yusuf Ziya Keskin, 'Kur'an ve Sünnete göre Kavmiyetçilik' başlıklı yazısıyla üstünlüğün ırk, renk ve dile değil, takvaya ve evrensel ahlak ilkelere bağlı olduğunu ayetler ve hadisler ışığında değerlendirdi. Prof. Dr. Musa Bilgiz, 'İslam'ın ırkçılığa Bakışı' başlıklı yazısıyla evrensel kardeşlik temasına atıfta bulunarak insan onuruna saygı duyulması gerektiğini vurguladı. Prof. Dr. Âdem Apak, 'Hz. Peygamber (s.a.s.)'in Asabiyetle Mücadelesi'ni farklı açılardan irdeledi. Prof. Dr. Ertuğrul Yaman, 'Kavmiyet ve Milliyet Kavramları Üzerine' adlı yazısıyla konuya kavramsal açıdan ışık tuttu. Doç. Dr. Vejdi Bilgin, 'Benmerkezli Toplumdan İrkmerkezli Topluma' başlıklı yazısıyla ırkçılık sonucunda oluşan problemlere işaret etti. K. Oya Paker, 'Günlük Hayatta Önyargılar ve Ayrımcılık' yazısıyla ırkçılığı günlük hayattaki önyargılarımız bağlamında ele aldı. Müşerref Yardım da konuya Batı toplumlarında Müslüman algısı ve İslamofobi üzerinden katkı sağladı.

Ayrımcılığın ve ötekileştirmenin olmadığı bir dünyada hep birlikte kardeşçe yaşamak temennisiyle kıymetli yazarlarımızla sizleri baş başa bırakıyorum. ■

içindekiler | 270

diyanet

Aylık Dergi • Haziran 2013 • Sayı 270

Bir otokleştirme biçimi
Asabiyet

Kur'an ve
Sünnete Göre
Kavmiyetçilik

Kavmiyet
ve Milliyet
Kavimlerin
Üstüne

Günlük Hayatta
Önyargılar ve
Ayrımcılık

gündem

06

Kur'an ve Sünnete Göre Kavmiyetçilik

Prof. Dr. Yusuf Ziya Keskin

**Diyanet İşleri Başkanlığı Adına Sahibi
ve Genel Yayın Yönetmeni**
Dr. Yüksel Salman

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
Dr. Faruk Görgülü

Mali İşler ve Dağıtım Sorumlusu
Mustafa Bayraktar (Dön. Ser. İşl. Müd.)

Yayın Koordinatörleri
Mustafa Bektaşoğlu
Dr. Elif Arslan
Kâmil Büyüker
diyanetdergi@diyanet.gov.tr

Tashih
Mesut Özünü

Teknik Servis
Latif Köse

Arşiv
Ali Duran Demircioğlu

Yönetim Merkezi
Dini Yayınlar Genel Müdürlüğü
Üniversiteler Mahallesi Dumlupınar
Bulvarı No:147/A 06800
Çankaya/ANKARA
Tel: (0312) 295 73 06
Fax: (0312) 284 72 88

Abone İşleri
Tel : (0312) 295 71 96-97
Fax : (0312) 285 18 54
e-mail: dosim@diyanet.gov.tr

Abone Şartları
Yurt içi yıllık: 33,60 TL
Yurt dışı yıllık: ABD, 30 ABD Doları
AB Ülkeleri, 30 Euro
Avustralya, 50 Avustralya Doları
İsveç ve Danimarka, 250 Kron
İsviçre, 45 Frank

Abone kaydı için, ücretin Döner
Sermaye İşletme Müdürlüğü'nün
T.C. Ziraat Bankası Ankara - Akay
şubesindeki
IBAN: TR84 0001 0007 6005 9943 0850 01

no'lu hesabına yatırılması ve makbuzun
fotokopisi ile abonenin hangi sayıdan
başlayacağını bildirir bir dilekçe,
mektup, yazı, faks veya e-postanın
Diyanet İşleri Başkanlığı Döner Sermaye
İşletme Müdürlüğü Üniversiteler
Mahallesi Dumlupınar Bulvarı No:147/A
06800 Çankaya /ANKARA adresine
gönderilmesi gerekir.

Yayın Türü: Aylık, Yerel, Süreli Yayın
Diyanet Aylık Dergi (Türkçe)

Temsilcilikler:
Yurt içi: İl Müftülükleri, İlçe Müftülükleri
Yurt dışı: Din Hizmetleri Müşavirlikleri,
Din Hizmetleri Ataşelikleri

www.diyanet.gov.tr
diniyayinlar@diyanet.gov.tr
sureliyayinlar@diyanet.gov.tr
aylikhaber@diyanet.gov.tr

Yayınlanacak yazılarda düzeltme ve
çıkartmalar yapılabilir. Yazıların bilimsel
sorumluluğu yazarlarına aittir.

Tasarım: Acar Basım ve Cilt Sanayi ve Ticaret A.Ş.
Beysan Sanayi Sitesi Birlik Caddesi No: 26 Acar Binası
Harmidere / Beylikdüzü / İstanbul - Türkiye
Tel: (0.212) 422 18 34 / Faks: (0.212) 422 18 04
www.acarbasim.com

Baskı: Korza Yayıncılık Basım Sanayi Tic. Ltd. Şti. Ankara - Türkiye
Tel: (0.312) 342 22 08 / Faks: (0.312) 341 28 60
www.korzabasim.com.tr
Basım Yeri: Ankara / **Basım Tarihi:** 07.06.2013
ISSN - 1300 - 8471

din düşünce yorum

35

İsra ve Miraç

Doç. Dr. İsmail Karagöz

din ve sosyal hayat

43

Kur'an'ı
Asli Harfleriyle
Öğrenmek ve Öğretmek

Abdullah Babaoğlu

hikmet penceresi

65

Söze Başlarken...

Dr. Ömer Menekşe

11 İslam'ın İrkçülüğe Bakışı
Prof. Dr. Musa Bilgiz

15 Hz. Peygamber (s.a.s.)'in
Asabiyetle Mücadelesi
Prof. Dr. Adem Apak

19 Kavmiyet ve Milliyet
Kavramları Üzerine
Prof. Dr. Ertuğrul Yaman

22 Benmerkezli Bireyden
İrkmerkezli Topluma
Doç. Dr. Vejdî Bilgin

26 Günlük Hayatta Önyargılar
ve Ayrımcılık
Doç. Dr. K. Uya Paker

29 Avrupa'nın İslam ve
Müslüman Korkusu
Dr. Müşerref Yarıdım

32 Servet ve Refahın Allah Katında
Değer Ölçüsü Olduğu İnancı
Dr. Abdulkadir Erkut

39 Kaçımız Berat Ettik...
F. Feyza Güner

45 Okul Öncesi Çocukların Din
Eğitiminde Peygamberî Metot
Fatma Kotan

48 Günümüz Gençliği
Prof. Dr. İbrahim Hilmi Karslı

50 Kalbiselim
Rukiye Aydoğdu

52 Tuna Nehri Gibi Sessiz ve
Derinden
Fatma Yüksel Çamur

55 Kursiyer Devip Geçtiğin...
Hüseyin Karaca

57 Yirminci Yüzyılın Çılgılığı...
Mustafa Yüreklî

60 Fuzulî'den Bir Berceste
Vedat Ali Tok

62 İbn Haldun
Vrd. Doç. Dr. M. Akif Kayapınar

69 Yaş Altmış, Arayış Bitmemiş
İken
Haz. Metin Karabaşoğlu

71 Depresyondan Kurtulmak
Mümkün
Tuba Velmen

74 Fıkıh Köşesi
Din İşleri Yüksek Kurulundan

76 Kur'an'ı Anlamak ve Yaşamak
Âdem Özdemir

79 Kitap Tanıtımı
Mesut Özünü

gündem

Kur'an ve Sünnete Göre Kavmiyetçilik

Prof. Dr. Yusuf Ziya Keskin Harran Üniv. İlahiyat Fak.

"Ey insanlar! Şüphesiz sizi bir erkek ile bir dişiden yarattık. Tanışasınız diye sizi kavim ve kabilelere ayırdık. Allah katında en değerli olanınız, O'na itaatsizlikten en fazla sakınanınızdır." (Hucurat, 49/13.)

Bir gün zahit sahabilerden Ebu Zer el-Gıfari, Hz. Peygamber'in müezzini Bilal-i Habeşi ile münakaşa etti. Tartışma sırasında Ebu Zer, siyahi olan anesinden dolayı Bilal'i ayıpladı. Bilal de durumu Allah Rasulüne şikâyet etti. Kutlu Nebi, Ebu Zer'i görünce, "Ey Ebu Zer! Onu anasından dolayı mı ayıplıyorsun? Demek ki sen, kendisinde cahiliye ahlakı bulunan bir kimsesin." diyerek onu uyardı. (Buhari, İman, 22; Müslim, Eyman, 38.)

Hz. Peygamber, Ebu Zer'in bu davranışını "cahiliye ahlakı" olarak niteledi. Zira Cahiliye Dönemi'nde insanlar kavim ve kabileleriyle övünür, haksız da olsa kabilesini savunur, kendilerini başkalarından üstün görürlerdi. Bazı soylu aileler ve kabileler kızlarını, aşağı gördükleri kimselere veya kölelikten azat edilmiş kişilere vermek istemezlerdi. Oysa İslam'a göre hangi ırktan veya sosyal katmandan olursa olsun bütün insanlar eşittir. Hiç kimse bir başkasını ırkından veya cilt renginden dolayı ayıplayamaz. Allah Rasulü bu gerçeği meşhur veda hutbesinde bütün insanlığa şu evrensel mesajla haykırmıştır:

Aynı asıldan gelen ve biyolojik özellikleri aynı olan insanlar arasında bir üstünlük veya aşağılık söz konusu olamaz. Eğer üstünlük aranacaksa, biyolojik özelliklerde değil, insanı insan yapan erdemlerde aranmalıdır.

"Ey insanlar! Şunu iyi bilin ki, Rabbiniz birdir, babanız birdir. Arap'ın Arap olmaya-na, Arap olmayanın Arap'a, beyazın siyaha, siyahın beyaza, takva dışında bir üstünlüğü yoktur." (İbn Hanbel, Müsned, V, 411.) Nasıl olabilir ki? Zira kim kendi iradesiyle ırkını belirlemiş veya ten rengini seçmiştir? Onu âlemlerin Rabbi olan Allah belirlemiştir. O'nun iradesine kim karşıabilir? İnsanları, iradeleri dışındaki özelliklerinden dolayı kınamak, ayıplamak veya aşağılamak, ilahî iradeyi tanımamak ve ona isyan etmek anlamına gelmez mi? Allah'a isyan edenin akıbeti ise hüsrandır. Nitekim şeytan, üstünlük iddiasıyla Hz. Âdem'e secde etmemiş ve ilahî makamdan kovulmuştur. (A'raf, 7/11-13)

Kur'an'ın ortaya koyduğu evrensel ilkeye göre bütün insanlar, tek bir anne ve babadan; yani Âdem ile Havva'dan dünyaya gelmişlerdir. Yüce Allah bu gerçeği Hucurat suresi 13. ayette şöyle dile getirmiştir: "Ey insanlar! Şüphesiz sizi bir erkek ile bir dişiden yarattık. Tanışasınız diye sizi kavim ve kabilelere ayırdık. Allah katında en değerli olanınız, O'na itaatsizlikten en fazla sakınanınızdır. Allah her şeyi hakkıyla bilmektedir, her şeyden haberdardır." (Ayrıca bkz. Nisa, 4/1; Araf, 7/189; Zümer, 39/6.) Buna göre aynı asıldan gelen ve biyolojik özellikleri aynı olan

insanlar arasında bir üstünlük veya aşağılık söz konusu olamaz. Eğer üstünlük aranacaksa, biyolojik özelliklerde değil, insanı insan yapan erdemlerde aranmalıdır.

Kur'an, ırkı bir gerçek olarak kabul etmekle birlikte Allah katında önemli olan ve insana değer kazandıran ölçünün takva ve dinî samimiyet olduğunu bildirmiştir. (Hucurat, 49/13.)

Allah Rasulü de, insanların en değerlisi kendisine sorulunca, ilk ve en önemli ölçü olarak takvayı göstermiş ve "İnsanların en hayırlısı, Allah'a karşı en çok saygılı davrananlardır." (Buhari, Tefsir, (Yusuf) 2.) buyurarak Hucurat suresi 13. ayetteki evrensel ilkeyi hatırlatmıştır. Bunu ifade ederken herhangi bir ırka, gruba veya sınıfa işaret etmemiş, değer ölçüsünü Allah'a saygı ilkesine dayandırmıştır. Başka bir hadisinde de üstünlük ölçüsü olarak takvayı şu sözleriyle dile getirmiştir: "Ey İnsanlar! Allah sizden cahiliye gururunu ve atalarla övünme hasletini gidermiştir. İnsanlar iki gruptur: Allah katında değerli, takva sahibi iyi kişi ve Allah katında değersiz, isyankâr, bedbaht kişi. Bütün insanlar Âdem'in çocuklarıdır. Âdemi de Allah, topraktan yaratmıştır." (Tirmizi, Tefsirul-Kur'an, 49: Menakıb, 74.)

İnsanı Allah katında değerli kılan ve onu ahiret saadetine ulaştıracak olan amel, kişinin inancı ve yaşama biçimidir. Kıyamet günü insanlar ırklarından veya kabilelerinden değil, inanç ve amellerinden sorguya çekileceklerdir. Bedenlerine ve suretlerine değil, kalplerine ve amellerine bakılacaktır. (Müslim, Birr ve Sıla, 33-34.) İnsanlar Allah'ın huzuruna geldiklerinde herkes kendi ameliyle baş başa kalacak, soy-sopun hiçbir önemi olmayacaktır. "Sûr'a üfürüldüğü zaman (işte) o gün ne aralarında soy-sop yakınlığı kalacak, ne de birbirlerini arayıp soracaklardır." (Mü'minun, 23/101.) ayeti bu hakikati gözler önüne sermektedir.

Kök itibarıyla kardeş olan insanlar, birçok hikmet yanında farklı kimliklerle tanınır

tanışmaları için gruplara ayrılmışlardır. Her grup başkalarından farklı, kendi aralarında ortak özelliklerine dayalı olarak birleşir ve dayanışma içinde olurlar. Bu birleşme ve dayanışmada temel unsur dindir. Bunun içindir ki İslam, müminleri kardeş ilan ederek (Hucurat, 49/10.) din birliğinin her türlü ırkı farklılığın üstünde olduğunu vurgulamıştır.

Din kardeşliğini esas alan İslam, mümin gruplar arasında bir çatışma meydana gelmesi hâlinde, "Kardeşlerinizin arasını bulun." (Hucurat, 49/10.) emriyle Müslümanlara,

çatışan grupların arasını bulmayı, düşmanlıkları dostluğa ve kardeşliğe, nefreti sevgiye çevirmeyi öğütlemiştir. Allah Rasulü (s.a.s.) de, "Müminler birbirlerini sevmeye, birbirlerine merhamet etmeye ve birbirlerine şefkat göstermeye tek bir beden gibidir. O bedenin bir organı (yani bir mümin) acı çektiği zaman, bedenin diğer organları da (yani diğer müminler de) uykusuz kalıp acı çekerler." (Müslim, Birr ve Sila, 66.) buyurarak Müslümanları yardımlaşmaya ve birbirlerinin dertleriyle hemhâl olmaya davet etmiştir.

Asaleti ile övünme ve başkalarının neseplerine hakaret etme âdetinin Cahiliye'den kalma bir anlayış olduğunu ifade eden Kutlu Nebi, (Müslim, Cenaiz, 29.) "İrkçılığa çağıran bizden değildir. İrkçılık davası uğruna savaşan bizden değildir. İrkçılık davası uğruna ölen bizden değildir." (Ebu Davud, Edeb, 111, 112.) diyerek ırkçılığın İslam dışı bir davranış olduğunu açık bir şekilde ilan etmiştir.

İslam, meşru ölçüler içerisinde olmak kaydıyla kişinin kendi kavim ve kabilesini sevmesini caiz görmüş, fakat kendi ırkını diğerlerinin üstünde ve ayrıcalıklı görmesini yasaklamıştır.

Soy üstünlüğü anlayışını dışlayan İslam, sila-i rahmi, akrabaya iyilik ve ihsanda bulunmayı teşvik etmiş, soylarıyla bağlarını koparanları ise yermiştir. Bununla birlikte kişinin kendi kabilesine/aşiretine körü körüne arka çıkmasını veya kabilesine/aşiretine mensup insanları kayırmasını yasaklamıştır.

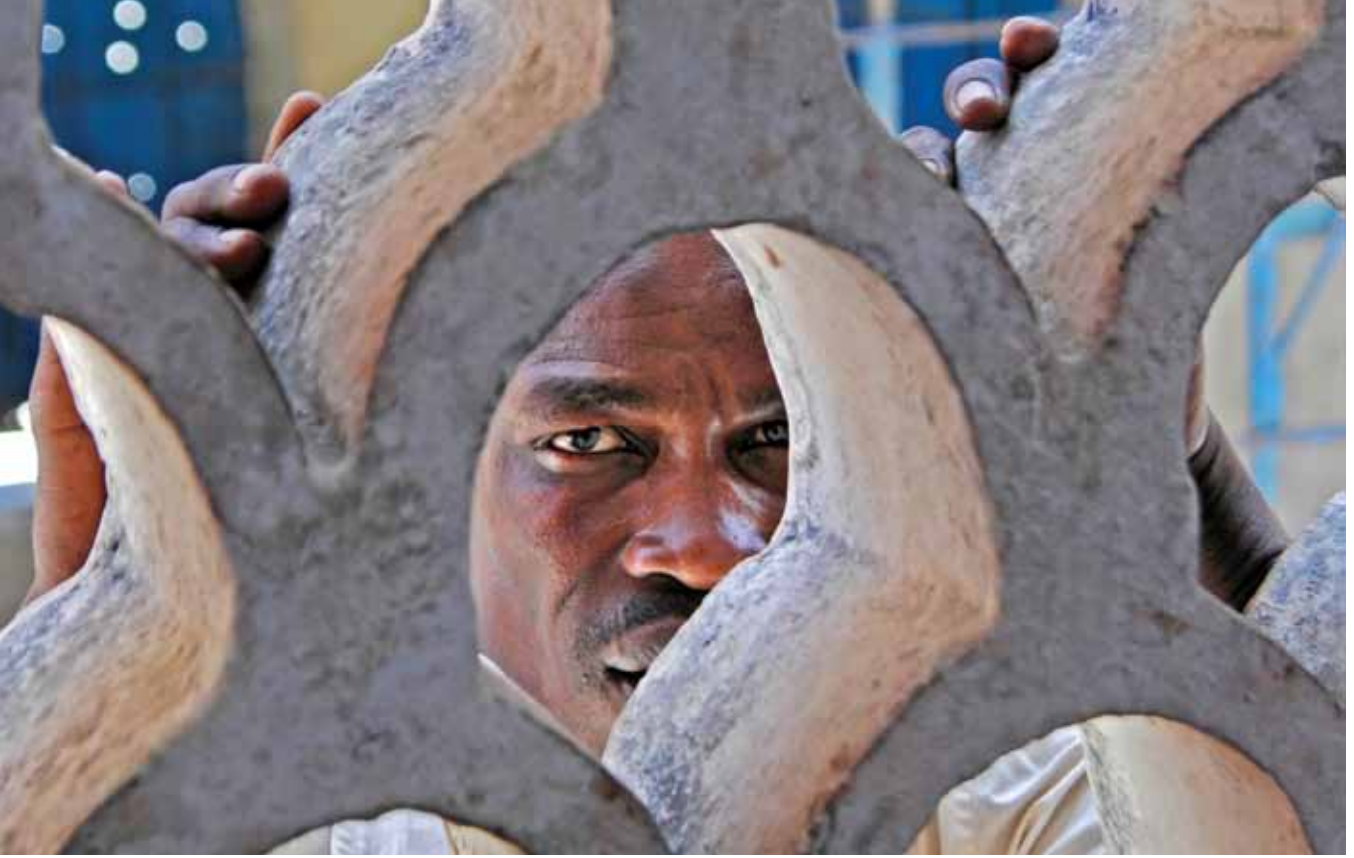

Bir ırkın başka ırklara üstün olduğunu iddia etmek, belli bir ırkı aşagılamak, cinsiyet ayrımcılığı yapmak, diğer dinlerin ve kültürlerin varlığına tahammül göstermemek, bu dinlerin ve kültürlerin varlığını

devam ettirmelerini engellemek, belli bir dilin konuşulmasını yasaklamak veya bu dili konuşanları dışlamak ırkçılık kapsamına girmektedir. Oysa İslam, hiçbir dinin ve kültürün kendi varlığını devam ettirmesine müdahale etmemiş, dil ve renk ayrılığı ile sosyal farklılaşmanın bir problem değil, Allah'ın rahmetinin eseri olan bir nimet ve onun ilim ve kudretini ortaya koyan bir alamet olduğunu ifade etmiştir. (İbrahim, 14/4.)

İrkçılık, tarih boyunca insanların huzurunu, birlik ve beraberliğini bozan, dinî bağları gevşeten, parçalanma ve bölünmelere, zulüm ve sömürüye sebep olan bir hastalıktır. Geçmişte ve günümüzde meydana gelen ırk veya ten rengine dayalı gruplaşmaların insanlık için ne tür felaketlere yol açtığı aşîkârdır. İrkçi yaklaşımlar sonucu meydana gelen ve milyonlarca insanın hayatına mal olan İkinci Dünya Savaşı ile geçmişte meydana gelen ve günümüzde de devam eden siyah-beyaz çatışması bunun en bariz örneğidir.

İnsanlık, bu hastalıktan kurtulmak için ırkçılık iddiasından vazgeçmeli ve insanların eşitliği prensibini kabul etmelidir. Bu çerçevede ülkeler kendi içlerinde, Birleşmiş

Milletler gibi uluslararası kuruluşlar da dünya genelinde ırkçılıkla mücadele için tedbirler almalı ve insanlığın huzurunu bozan bu hastalığı ortadan kaldırma yolunda çaba sarfetmelidirler.

Netice olarak ırkçılık ve kabilecilik, hem insanlığa karşı işlenen bir suç, hem de Allah'a karşı bir saygısızlıktır. Aynı asıldan gelen insanların birbirlerine karşı üstünlük iddiasında bulunmaya hakları yoktur. Üstünlük ırk, ten rengi, dil veya coğrafyada değil, Allah'a karşı saygıda (takva) ve evrensel ahlaki ilkelere bağlılıktadır. İnsanlık barış ve huzura kavuşmak istiyorsa, ırkçılık ve kabilecilik sevdasından vazgeçmeli, farklı ırkların ve kültürlerin varlığını kabul etmeli, bir arada yaşama kültürü oluşturarak dünya barışına katkı sağlamalıdır.

Yazımızı Mehmet Akif Ersoy'un şu mısralarıyla bitirmek istiyoruz:

*"Ne Araplık, ne de Türklük kalacak aç gözünü!
Dinle Peygamber-i zîşanın ilâhî sözünü.*

...

*Hani, milliyetin İslâm idi... Kavmiyyet ne!
Sarılıp sımsıkı dursaydın a milliyetine.*

...

*"Arnavutluk" ne demek? Var mı şeriatı yeri?
Küfr olur, başka değil, kavmini sürmek ileri!
Arabın Türke, Lazın Çerkese, yahut Kürde;
Acemin Çinliye rüçhanı mı varmış? Nerde!
Müslümanlıkta "anasır" mı olurmuş? Ne gezer!
Fıkr-i kavmiyyeti tel'in ediyor Peygamber.
En büyük düşmanıdır ruh-ı Nebî tefrikanın;
Adı batsın onu İslâm'a sokan kaltabanın!"*

(Mehmet Akif ERSOY, Safahat, Üçüncü Kitap, Hakkın Sesleri, İnkılâp Kitapevi, İstanbul 1986, s. 205-206.) ■

İslam'ın Irkçılığa Bakışı

Allah hiçbir ırkı köle, diğer ırkı ise efendi olarak yaratmamıştır. Kur'an'ın hiçbir yerinde sınıflı, imtiyazlı bir toplum veya milletten bahsedildiğine dair en küçük bir eser yoktur.

Prof. Dr. Musa Bilgiz *Atatürk Üniv. İlahiyat Fak.*

Kur'an'ın insanlığa en büyük ve en asil katkılarında biri de getirmiş olduğu "Evrensel Kardeşlik" ilkesidir. Kur'an, insanlığın evrensel kardeşliğinin temelini atarak her türlü ırk ve renk ayrımını, hatta insanların birliği ve dayanışmasını engelleyen coğrafi engelleri kaldırmayı hedefleyen bir kitaptır.

Başlangıçta, insanlık tek bir aileydi. İnsanlar çoğaldıkça yeryüzünün değişik bölgelerine dağıldılar ve aralarında farklılıklar doğdu.

(Bakara, 2/213; Yunus, 10/19) Kur'an, insanlara, kendilerinin ve ana-babalarının yaratıcısının tek Allah olduğunu ilan etti. Dolayısıyla, insanlar ve milletler arasında ayırım yapmak için hiçbir sebep olmadığını bildirdi. (Nisa, 4/1.)

Allah hiçbir ırkı köle, diğer ırkı ise efendi olarak yaratmamıştır. Kur'an'ın hiçbir yerinde sınıflı, imtiyazlı bir toplum veya milletten bahsedildiğine dair en küçük bir eser yoktur. İslam inancında, maddi veya manevi derecesi ne olursa olsun hiçbir insan, ırk,

renk, cinsiyet, millet veya yaşadığı coğrafya sebebiyle, kendini üstün görme ve diğer insanları aşağılama hakkına sahip değildir.

Hiç şüphesiz insanın şeref ve haysiyetine zarar veren hususlardan biri de ırkçılıktır. Irkçılık, belli bir ırkın doğal üstünlüğünü savunan teori ve görüştür. Irkçılık, kendi kavminden, kabilesinden olanlara ayrıcalık tanımak, onları daha üstün görmek, diğer insanlara adaletsizlik etmek, başkalarını küçük ve değersiz görmektir. Irkçılık, toplumlar arasındaki birlik ve dayanışmayı yok etmesi, zulüm ve sömürüye neden olması, bir ırkın üstünlüğünü iddia ederek diğer ırkları aşağı görmesi yüzünden İslam tarafından kesin biçimde yasaklanmıştır.

İnsanların farklı ırk ve renklerde yaratılmaları, birinin üstün, diğerinin aşağı mertebede olduğu anlamına gelmemektedir. Aksine, yaratılışın bu çeşitliliği, Allah'ın yüceliği ve birliği için birer ayet, belge ve hidayet kayna-

İrkçılık, cehalet ve taassuba dayalı göz ve gönülleri kör eden manevi bir hastalıktır.

ğidir: "O'nun (varlığının ve kudretinin) delillerinden biri de gökleri ve yeri yaratması, lisanelarınızın ve renklerinizin farklı olmasıdır. Elbette bunda bilen ve anlayan kimseler için ibretler vardır." (Rum, 30/22.) Bu ayet, insanların bir kökten geldiklerini ama biyolojik ve kültürel yönden farklılıklara sahip olduklarını ifade etmektedir. Bu durum ayette, ilahî bir taksimat ve Yüce Allah'ın varlık, birlik ve kudretini ortaya koyan bir belge ve delil olarak takdim edilmektedir. Akıl sahipleri, ayette konu edilen bu farklılıkların ilahî bir rahmet ve hidayet olduğunu düşünür ve öyle inanırlar. Bu niteliğe sahip olmayanlar ise, Allah'ın taksimatına razı olmayıp ırk, renk ve millet üstünlüğü iddiasıyla konuşup dururlar. Ayette değinilen bu olgu, ilim, fikir ve sanat hayatının geliştirilmesinde etkili olmakta hatta medeniyetlerin temelinde bu farklılıkların yattığı bilinmektedir. (Kur'an Yolu, IV, 281-286.)

Hz. Peygamber (s.a.s.) de cahilî bir âdet olan ırkçılığı sık sık gündeme getirerek eleştirmiş ve yasaklamıştır. Peygamberimiz, Veda Hutbesi olarak bilinen ünlü konuşmasında, Arap'ın Arap olmayana, Arap olmayanın Arap'a, beyaz renklinin siyaha, siyah renklinin de beyaza bir üstünlüğü olmadığını, üstünlüğün yalnızca takva yani Allah'ın emir ve yasaklarına bağlılıkla olabileceğini ilan etmiştir. Hz. Peygamber, Mekke'nin fethinde, Kâbe'yi tavaf ettikten sonra yaptığı konuşmada, insanların ırk veya atalarını yüceltmelerine dair şunları söylemiştir: "Sizden cahiliye ayıplarını ve kibrini gideren Allah'a hamd olsun. Ey insanlar! Tüm insanlar iki

gruba ayrılırlar. Bir grup iyilik yapan, iyi olan ve kötülükten sakınanlardır. Bunlar Allah nazarında değerli olan kimselerdir. İkinci grup ise günahkâr ve isyankâr olanlardır. Bunlar da Allah nazarında değersiz olanlardır. Yoksa insanların hepsi Âdem'in çocuklarıdır; Allah Âdem'i de topraktan yaratmıştır." Peygamberimiz (s.a.s.), "Hepiniz Âdem'in çocuklarıdır. Âdem ise topraktır. Herkes atalarıyla övünmekten vazgeçsin..." (Tirmizi, Tefsir, Hucurat suresi) buyurarak insanlar arası kardeşlik bağlarını vurgulamıştır. Başka bir hadiste de, "Allah Teala kıyamet günü sizin soyunuzu sopunuzu sormayacaktır. Şüphesiz ki O'nun nazarında en üstününüz, kötülüklerden en çok sakınanınızdır." demektedir. (Müslim, Birr, 34.)

İrkçılık, cehalet ve taassuba dayalı göz ve gönülleri kör eden manevi bir hastalıktır. Bu hastalığın boyutunu tarihte yaşanmış bir olayla örneklendirelim: Kabile taassubuna sıkı sıkıya bağlı Talha en-Nemeri isimli birisi, Yemame şehrine gelip peygamberlik iddiasıyla ortaya çıkan kendi kabilesine mensup Müseylimetü'l-Kezzab ile konuştuktan sonra şöyle der: "Şehadet ederim ki, sen hiç şüphesiz yalancısın, Muhammed ise doğru söylemektedir. Fakat Rebia kabilesinin yalancısı, bana, Mudar kabilesinin doğru söyleyeninden daha sevimli gelmektedir." (Kesioğlu, Kur'an-ı Kerim Bilgileri, s. 184.) Burada ifade edilmek istenen şudur: Bizim kabileye mensup olan kişi, haksız da olsa yalan da söylese, başka kabilelerin haklı olanından ve doğru söyleyeninden daha iyidir. Nitekim bu kişi, Peygamberimizin doğru söylediğini bildiği hâlde, ırk ve kabile taassubuyla davranmış ve mutlak hakikati inkâr etmiştir. Bu anlayış, bağnazlık ve gericiliğin tipik bir tezahürüdür.

Mehmet Akif, Kınalızade Ali Efendi'den şu alıntıyı yapar: "İnsan, peygamber soyundan dahi olsa, asalet davasıyla ortaya çıkmamalıdır. Zira bu davayı ispat edebildiği takdirde

bir şey kazanamayacak; çünkü bütün şan ve şeref, muhterem ceddine ait olup kendi yabancı mevkiinde kalacaktır. Asaletini ispat edemediği takdirde ise, yalancı olup çıkacaktır." Konuyla ilgili bir başka örnek: Şah-ı Nakşibend'e, "Silsile-i nesebiniz nereye varır?" diye sormuşlar: O değerli insan, "Silsile-i nesebiyle kimse bir yere varamaz." cevabını vermiştir. (Şengüler, Açıklamalı Mehmed Akif Külliyyatı, IX. 61.) İslam; kavmiyetçilik, cinsiyetçilik gibi, insanları birbirinden uzaklaştıran, nefret ettiren hususları ortadan kaldırıp, Müslümanları tek bir millet yapmıştır. İslam'ın bu gerçeklerinden habersiz olan bazılarının kalkıp aynı ülkede yaşayan Müslümanları kavmiyetçilik hissiyle parçalamaya hakları yoktur. İslam'da ırkçılık, kavmiyetçilik olmadığı hâlde Müslümanlar, kavmiyetçiliğe sarılırsa din kardeşliği ortadan kalkar ve İslam toplumunun birliği parçalanır.

Hız. Peygamber (s.a.s.), "İrkçılık davasına kalkışan bizden değildir, ırkçılık üzerine savaş açan da bizden değildir." (Müslim, İmare, 53.) buyurarak böyle bir ırkçılığın din tarafından uygun görülmediğini ifade etmiştir.

İrkçılık, İslam dışı inanç ve değerler toplamı olan cahiliyenin temel esaslarından biridir. Hâlbuki Kur'an'a göre, insanların köklere, kabilelere ayrılmasının sebebi; tanışmaları içindir; yoksa atalarla öğrenmek için değildir. Kur'an, milletleri birbirine düşman ettiği ve yıktığı için ırkçılık davasını şiddetle reddetmiştir. Kur'an'a göre insanlık âlemi, değişik toplum ve kabilelerden müteşekkil olarak yaratılmıştır. "Ey insanlar! Biz sizi bir erkek ve kadından yarattık ve sizi kavimler ve kabileler hâline getirdik ki birbirinizi tanıyabilesiniz. Şüphesiz Allah katında en üstün olanınız O'na karşı derin bir sorumluluk bilincini taşıyanınızdır." (Hucurat, 49/13) Kur'an bu ayetiyle ırkların veya toplumların üstünlüğünü değil, bütün insanlığın kardeşliğini vurgulamaktadır.

Bir defasında Ebu Zer el-Gıfari, bir anlık öfkeyle arkadaşı Bilal el-Habeşi'ye: "Kara kadının oğlu" demiş. Hız. Peygamber bunu duyunca, "Ey Ebu Zer! Sen onu anasından dolayı mı ayıplıyorsun? Demek ki sende hâlâ cahiliye ahlakı var." diyerek ikazda bulunmuştur. Yaptıklarına son derece üzülen ve pişman olan Ebu Zer, yanağını yere koyarak, "Bilal ayağı ile basmadıkça yanağımı yerden kaldırmayacağım." demiş ve özür dilemiştir. (Buhari, İman, 22.)

Sahabeden Sa'd b. Ebi Vakkas ile Selman arasında bir sorun ortaya çıkar. Sa'd b. Ebi Vakkas, Selman-ı Farisi'nin de bulunduğu bir ortamda herkesten soylarını saymalarını ister. Orada bulunanlar, kimin soyundan geldiklerini uzunca anlattıktan sonra sıra Selman-ı Farisi'ye gelir ve o, kendisini soyu yönüyle zor durumda bırakmaya çalışanlara şu eşsiz cevabı verir: "Benim soyumu mu bilmek istiyorsunuz. Rabbim bana İslam nimetini nasip etti. O yüzden ben İslam'ın oğlu Selman'ım." Selman'a yapılanları duyunca üzülen ve öfkelenen Hız. Ömer çıkagelir ve tüm insanlığa şu mesajı verir:

İslam'da ırkçılık, kavmiyetçilik olmadı hâlde Müslümanlar, kavmiyetçiliğe sarılırsa din kardeşliği ortadan kalkar ve İslam toplumunun birliği parçalanır.

"Kureyş'in çok iyi bildiği üzere babam Hat-tab, Cahiliye Dönemi'nin en seçkin insanların biriydi. Ama artık beni, babamın adıyla anmayın. Çünkü ben de İslam'ın oğlu Selman'ın kardeşi İslam'ın oğlu Ömer'im." (Beyhaki, Şuabu'l-İman, IV, 286-287) Bu nitelikteki bir anlayışı, yüksek dereceli ahlaki erdemliliği, hangi din, ideoloji ve felsefi disiplinde veya mensubunda görebiliriz? Bu seviyede bir kardeşlik ve birliktelik şuuru kim veya ne verebilir? Sorulması gereken soru şudur: Günümüz Müslümanlarının kaçta kaçında bu bilinç ve anlayıştan eser var?

Bir ırkçı Arap. Evs ile Hazrec kabilelerine mensup Arapların başka ırktan insanlarla oturup kardeşçe sohbet ettiklerini görünce öfkelenerek şöyle der: "Evs ile Hazrec Peygamber'e hizmet eden Araplardandır. Ama şu Habeşli Bilal, şu Rum memleketinden gelme Suheyb, şu da Farslı Selman!... Bunlar Arap değiller ki? Nasıl oluyor da Arap olmayan bu yabancılar Araplarla eşit şekilde oturup sohbete kabul ediliyorlar? Bunlar bu eşitliği nereden kazandılar?" Muaz bin Cebel, bu beklenmedik değerlendirme üzerine oturduğu yerden kalkarak adamın yakasını tutar ve şöyle der: "Seni Rasulüllah'ın huzuruna götüreceğim, bu söylediklerinin İslam'daki yerini soracağım. İslam'da böyle bir ırkı yüceltip ötekini aşağılamak var mı göreceğiz." Hz. Muaz, adamı alıp doğruca Peygamberimizin mescidine götürür ve bulduğu ilk

fırsatta da hemen sorusunu şöyle sorar: "Ya Rasulallah, bu ırkçı Kays için ne buyurursunuz? Biz Araplar oturmuş Arap olmayan kardeşlerimizle tatlı sohbetler yapıyorduk. Gelip aramıza ırkçılık fitnesi soktu. Arapların üstün ırk olduğunu ileri sürdü. İranlı Selman'ı, Rum'dan gelen Suheyb'i, Habeşistan asıllı Bilal'i aşağı ırktan kabul ederek onların Araplarla eşit şekilde sohbete layık olmadıklarını iddia etti. Gerçekten de öteki ırklar aşağı. Araplar üstün ırk mı? Bizimle eşit şekilde oturup da sohbet edemezler mi?" Bu değerlendirmeyi dinleyen Rasulüllah'ın yüzünde derin bir üzüntü meydana geldiği görülür. İrklar arasında ayrım yapan insanlara şöyle uyarıda bulunur: "Ey insanlar! Sizin Rabbiniz birdir! Babanız, ananız da birdir! Araplık ne babanızda vardır, ne de ananızda. O sadece sizin verdiğiniz isimden ibaret bir tanıttır. Arap'ın Arap olmayanlardan üstünlüğü yoktur. Üstünlük, Allah'a iman ve itaattir. Allah'a iman ve itaat edenler hep birlikte üstündürler. Bunu herkes böyle bilmeli, aranızda ırka dayalı üstünlük ayrımcılığı sokmamalısınız! Bu durumda ne yapacağınızı bilmeyen Muaz bin Cebel sorma gereği duyar: "Ya Rasulallah, öyle ise aramıza ırkçılık fitnesi sokmak isteyen bu adamı ne yapalım? Efendimiz, bu soruya pek kullanmadığı ağır bir cümleyle cevap verir. Bu ırkçı adama ne der biliyor musunuz? "Da'hu ilennar!..." Yani "Bırak o ırkçı adamı, cehenneme kadar yolu var!" (el-Hindi, Kenzu'l-Ummal, XII, 47)

Sonuç olarak, insanlara yönelik ilişkilerimizin hepsinde, kendimizi karşıdakinin yerine koyma veya onu kendimiz gibi görme söz konusu olmalıdır. Bu kural, adaletli olmak dediğimiz normal seviyedeki Müslümanlık ölçüsüdür. Bunun üstündeki seviye ise, "isar" yani kardeşini kendisine tercih etme seviyesidir. Bu ilke ise, insan onuruna gösterilebilecek saygıyı ifade eden en üst derecelerden biridir. Bu kural, aynı zamanda iyi bir insan ve iyi Müslüman olmanın da temel göstergesidir. ■

Hız. Peygamber (s.a.s.)'in Asabiyetle Mücadelesi

Allah Rasulü (s.a.s.), öncelikli olarak kabile asabiyetinin dar çerçevesini aşarak kısa vadede Arapları inanç merkezli olarak bütünleştirmeyi hedeflemiştir.

Prof. Dr. Adem Apak *Uludağ Üniv. İlahiyat Fak.*

Hız. Peygamber (s.a.s.)'in tebliğ ettiği İslam dininin en önemli hedeflerinden biri de gönderildiği toplumda kabile sistemi üzerine kurulu soy esaslı sosyal düzenden, hukuka dayalı devlet nizamına geçişi temin etmektir. Zira İslam öncesi dönemde Araplar sürekli düşmanlığa neden olan dar kabilecilik anlayışıyla (asabiyet) hareket ediyorlardı. Bu nedenle Allah Rasulü (s.a.s.), öncelikli olarak kabile asabiyetinin dar çerçevesini aşarak kısa vadede Arapları inanç merkezli olarak bütünleştirmeyi hedeflemiştir. (İhsan Nass, el-Asabiyyetü'l-Kabeliyye, Beyrut 1964, s. 173-174.)

Asabiyet, en geniş anlamıyla aralarında kan yakınlığı bulunan bir topluluğun bütün fertlerini birbirine bağlayan ve herhangi bir dış tehlike durumunda onları karşı koymaya sevk eden veya başka bir topluluk üzerine saldırı hâlinde bütün aile üyelerinin tereddütsüz harekete geçmesini sağlayan birlik ve dayanışma ruhu olarak tarif edilir. (Ateş, Ahmed, "Asabiyet", İA, 1: 663; Çağrı, Mustafa, "Asabiyet", DİA, 3: 453.)

Asabiyetle mücadelenin ilk adımı olarak Kur'an bütün müminlerin kardeş olduklarını ilan etmiş (Hucurat, 49/10.) ve asabiyetin esasını oluşturan soy üstünlüğü ve kabilecilik anlayışını kesinlikle reddetmiştir. (Tekâsür, 102/1-8.) Kur'an'da insanların doğuştan kazanılan bir ayrıcalığa sahip olmadıkları, onlar arasında üstünlüğün ancak ahlaki hassasiyet demek olan takvada ve kullukta gerçekleşeceği, bunun da ancak kişinin kendi gayretiyle sağlanabileceği hususları açıkça ifade edilmiştir. (Hucurat, 49/9-13.) Hız. Peygamber (s.a.s.) de Mekke'nin fethi hutbesinde İslam kardeşliğinin ana prensiplerini, "Ey Kureyşliler! Allah sizden cahiliye gururunu, büyülenmeyi ve babalarınız ile övünmeyi kaldırmıştır. Bütün insanlar Âdem'dendir, Âdem de topraktandır." (İbn İshak, Sîre, (thk. Muhammed Hamidullah), Konya 1981, s. 94.) sözleriyle ortaya koymuştur.

Allah Rasulü (s.a.s.) Veda Hutbesi'nde bu gerçeği daha şümüllü bir şekilde şöyle dile

İslam öncesi dönemden gelen soya dayalı övünme ve ırkın üstünlüğüne inanma anlayışının ortadan kaldırılması kolay gerçekleşmedi. Çünkü Araplar neseplerine son derece düşkün bir millettir ve nesep, kabileler arasında asıl övünç kaynağıydı.

getirmiştir:

"Ey insanlar! Sizin Rabbiniz birdir, babanız da birdir. Haberiniz olsun ki, takva dışında hiçbir Arap'ın Arap olmayana, hiçbir Acem'in Arap'a, hiçbir siyahın beyaza, hiçbir beyazın siyaha karşı bir üstünlüğü yoktur. Şüphesiz ki ilahî huzurda en değerliniz en müttaki olanınızdır." (Ahmed b. Hanbel, Müsned, I-IV, Beyrut ts. VI, 11.)

İslam öncesi dönemden gelen soya dayalı övünme ve ırkın üstünlüğüne inanma anlayışının ortadan kaldırılması kolay gerçekleşmedi. Çünkü Araplar neseplerine son derece düşkün bir millettir ve nesep, kabileler arasında asıl övünç kaynağıydı. Bu nedenle Hz. Peygamber (s.a.s.) soy üstünlüğü ve asabiyet davası gütme fiillerini kınamış, bunun İslam'ın ruhuna aykırı olduğunu açıkça ifade etmiştir: "Asabiyet, bir kişinin kavminin haksız davranışına arka çıkmasıdır." (Ahmed b. Hanbel, Müsned, IV, 107, 160; Ebu Davud, Edeb, 112.) "Asabiyet duygusuyla öfkelenen, asabiyet uğruna savaşırken veya asabiyet davası güderken körü körüne açılmış bir bayrak altında ölen kimsenin ölümü cahiliye ölümdür." (Müslim, İmare, 57; Nesai, Tahrim, 28; İbn Mace, Fiten, 7.)

Allah Rasulü (s.a.s.) her şeyden önce asabiyet uğruna gayreti de cahiliye davası olarak

nitelemiştir: "Cahiliye davasıyla hak iddia eden bizden değildir." (Buhari, Cenaiz, 39.) "Şu cahiliye çılgınlığını bırakınız, o ne kötü şeydir!" (Buhari, Menakıb, 8.) İslam dini kabile taassubuna dayanan bu tür yardımlaşmayı kaldırmayı hedeflemiş, anlaşmazlıkların kan davası ile değil, adaletle çözülmesini emretmiş, cahiliye davasına çağırmayı da, buna iştiraki de büyük günahlardan saymıştır. (Fayda, Mustafa, "Cahiliye", DİA, VII, 18.)

İslam'ın, asabiyetin tesirini azaltmak amacıyla kabile övünmesinden sonra ikinci olarak hedef aldığı asabiyet tezahürü intikam düşüncesi, yani kan davalarıdır. Hz. Peygamber (s.a.s.) Arap kabileleri arasında husumet ve düşmanlık davalarını ilga hususunda cahiliye intikamının/kanının iptal edilmesi için özel gayret sarf etmiş, gerek Mekke'nin fethi (İbn Hişam, es-Siret'ün-Nebeviyye, (thk. Mustafa es-Sakka-İbrahim el-Ebyari-Abdülhafız Şelebi), I-IV, Beyrut ts. II, 412.), gerekse Veda Hutbesi'nde (İbn Hişam, es-Sire, II, 603.) bu hususu özellikle dile getirmiştir. Allah Rasulü (s.a.s.), çevre kabilelerle ilişkilerinde de bu hususa dikkat çekmiş, mesela Has'am kabilesiyle yaptığı ahidnamede onlara asabiyetin en belirgin tezahürü olan kan davasını yasaklamıştır. (İbn Sa'd, et-Tabakat, I-VIII, Beyrut ts. I, 286.)

Kan davalarının kötülüğünü vurgulayarak ahlaki-vicdani tedbirler almanın yanında İslam dini bu hususu ayrıca hukukun konusu içine dâhil ederek çözmeye çalışmıştır. İslam hukukuna göre asabiyeti besleyen ve asabiyetle beslenen intikam ve kan davası uygulamalarının ortadan kaldırılabilmesi için öldürme cezasının infazı (kisas), mak-tulün yakınına veya kabilesine değil, devlet otoritesine devredilmiştir. Yeni uygulamada suçluyu takip ve ceza sorumluluğu fertlerden ya da kabilelerden toplum adına devlete intikal ettirilmiş, intikam hissi de sosyal düzeni bozmadan meşru sınırlar, yani hukuk içinde tatmin edilmeye çalışıl-

miştir. Kısasın infazı hukuki yolla ve devlet tarafından gerçekleştirildiği için, yeni kan davaları, dolayısıyla sonu gelmez kabile savaşlarının sebebi ortadan kalkmıştır. (Bu konuda bk. Maşalı, Münteha, Mukayeseli Hukukta Ölüm Cezası ve İslâm Hukuku Açısından Değerlendirilmesi, (Basılmamış Doktora Tezi), İstanbul 2002, s. 219-227.) İslam dini ayrıca kasten öldürme vuku bulduğunda kısas hükmü yanında, buna alternatif olarak diyet sistemini de kabul etmiş, kısas ile diyet arasındaki tercihi ise öldürülenin yakınlarına bir hak olarak vermiştir. Bununla birlikte diyete razı olunması özellikle tavsiye edilmiştir. (Bakara, 2/178.)

Kan davalarını engelleme konusunda İslam'ın getirdiği diğer bir prensip, suçun ve cezanın ferdiliği kuralıdır ki bu kural, suçun da cezanın da kolektif olarak kabul edildiği asabiyet düşüncesinden çok farklı bir hususiyet arz eder. Yeni durumda öldürme

hadisesi sosyal boyutlu olsa da, sorumluluk ferdi olarak kabul edilmiştir. (En'am, 6/164; Fatır, 35/18.) İslam dini Cahiliye Dönemi'nde de geçerli olan kısas uygulamasının muhtevasıyla ilgili de bazı düzeltmeler yapmış, eski telakkinin aksine bütün Müslümanların kanlarının, yani hayat haklarının eşit düzeyde kabul edilmesi esasını getirmiştir. Hâlbuki cahiliye Araplarında toplum fertleri arasında fazilet açısından farklılık gözetilmesi sebebiyle, bir kabileden şerefli kabul edilen bir kişinin öldürülmesi durumunda, katilin ailesinin önde gelenlerinden bir kişinin kısası istenmekte veya onun yerine birden fazla kişinin öldürülmesi talep edilmekteydi. (Maşalı, Mukayeseli Hukukta Ölüm Cezası, s. 218, 219.)

Hız. Peygamber (s.a.s.)'in kurduğu yeni sistemde, savaş artık rakip kabilelere saldırı konusu olmaktan çıkarılarak, sistemli askerî mahiyet kazandı. Başka bir topluluk veya Müs-

Allah Rasulü (s.a.s.) her şeyden önce asabiyet uğruna gayreti de cahiliye davası olarak nitelemiştir.

lûman olmayan Arap kabileler ile yapılan savaş (cihat), bütün müminlere mal edildi. (Enfal, 8/65.) Artık kimse kendi başına saldırı düzenleyemiyor, intikam almaya kalkışamıyordu. Yeni durum, geçmişte kabile adına yapılan saldırıların yerini düzenli ve planlı gaza ve cihadın almasına yol açmıştır ki, bu uygulamayı asabiyet-akide mücadelesinde ikincisi lehine bir gelişme olarak değerlendirmek mümkündür.

Allah Rasulü (s.a.s.), asabiyeti, cahiliye asabiyeti olarak vasıflayıp kötülüklerine vurgu yapmakla birlikte, bu kavramı tevil yoluyla müspet anlamda yeniden tanımlamayı da ihmal etmemiştir. Buna göre kişi asabesini her durumda desteklemeli; mazlumsa onu korumalı, zalimse zulmüne engel olarak yine ona yardımcı olmalıdır. (Buhari, Mezalim, 4, İkraah, 7)

İslam'ın bir taraftan asabiyeti tesirsiz hâle getirmek, ancak diğer taraftan da insanlarda bulunan bu tabii saikten müspet anlamda istifade etmek için ortaya koyduğu diğer bir çözüm yolu da akrabayı himaye, başka bir ifadeyle sıla-i rahim uygulamasına teşviki ve emridir. Hz. Peygamber (s.a.s.) Araplar arasında son derece etkili olan nesep ilişkileri ve soy üstünlüğü anlayışının yerine sıla-i rahim çerçevesinde Müslümanlara dinî ve ahlaki sorumluluklar yüklemiştir. Bu yeni anlayışta, akrabalık bağının sürdürülmesine yapılan vurgu, soyun üstün tutulması düşüncesinden değil, toplum düzeninin sağlanması ve yardımlaşma duygusunun geliştirilmesi hedefinden kaynaklanmaktadır. Bu nedenle İslam dini sıla-i rahmi teşvik etmiş, emretmiş, hatta soyları ile bağı kesenleri yermiştir.

(Nisa, 4/1.) O kadar ki, Hz. Peygamber (s.a.s.) de bu emri Allah ve ahiret gününe imanın bir gereği saymıştır. (Buhari, Edeb, 31. Müslim, Birr, 18. Bu konuda geniş bilgi için bk. Apak, Adem, Asabiyet ve Erken Dönem İslam Siyasi Tarihindeki Etkileri, İstanbul 2004.)

Bu değerlendirmeler dikkate alındığında sonuç olarak ifade etmek gerekirse İslam'ın ve Hz. Peygamber (s.a.s.)'in asabiyeti tamamen ortadan kaldırmaya çalıştığını veya kaldırdığını söylemek gerçekçi olmaz. Çünkü kabile dayanışması anlamındaki asabiyet, kabile hayatının ayrılmaz parçası, kabile veya aşiret hayatı yaşayan toplumların coğrafi (çevresel), içtimai (sosyolojik) ve ruhi (psikolojik) bir gerçeğiydi ve tebliğin de bu gerçeği dikkate alarak yapılması gerekiyordu. Bu hususta Hz. Peygamber (s.a.s.)'in iki türlü strateji takip ettiği anlaşılmaktadır. Birincisinde asabiyeti cahiliye davası olarak niteleyip, bu uğurda hareket edenleri kınayarak onun menfi etkilerinden Müslümanları korumaya çalışmış, ikinci olarak da asabiye karşı, asabiyetle birçok ortak noktası olan sıla-i rahim uygulamasını dinin prensipleri içine dâhil ederek, bu sayede eski asabiyet duygusunu hem tesirsiz hâle getirmek, hem ıslah etmek, hem de ondan faydalanmak istemiştir. Asabiyetin diğer bir ayağını oluşturan intikam düşüncesi de İslam hukukunun yeni suç-ceza, kısas-diyet uygulamaları ve infazın devlet tarafından gerçekleştirilmesi prensibince en alt düzeye indirilmeye çalışılmıştır. Ayrıca İslam dini, asabiyetin tesirini kırmak için asabiyet sebebiyle gerçekleştirilen kabile savaşlarını yasaklamış, bunun yerine cihadı ikame etmiş, kan/kabile/asabiyet için savaş yerine din adına gazayı ikame etmiştir. Bu uygulama da, asabiyetin menfi tezahürlerinin müspete çevrilmesi ve bu ruhi amilin meşru alana kanalize edilmesinin bir başka yönünü teşkil eder. ■

Kavmiyet ve Milliyet Kavramları Üzerine

İnsanlar, yaratılışları gereği olarak bir arada yaşamak zorundadırlar. Onları bir araya getirip ortak yaşama iradesini tesis eden en önemli ortaklık; dinî duygular, millî değerler ve hayat tarzlarıdır.

Prof. Dr. Ertuğrul Yaman *Yıldırım Beyazıt Üniv. Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü*

Varlığın ve yokluğun sahibi olan Yüce Mevlamız, insanoğlunu kendi müstesna varlığından var etmiştir. Var etmekle kalmayıp bizlere "eşref-i mahlukat" payesini layık görmüştür. Biz insanoğlundan da kendisine kulluk yapmamızı istemiştir. Öyleyse asli görevimiz; Yaradan'a kulluk yapmak, hayatın gerçeklerini idrak ederek faydalı ve güzel bir hayat sürmektir.

İnsan, yaratılışı gereği, üç boyutlu bir hayat sürer. Hayatın merkezine kendisini koyarak geçmişini (akraba ve atalarını) ve geleceğini (nesillerini) düşünür ve onlar için çaba gösterir. Hayata bu üç boyutlu bakış, insanı diğer canlılardan ayıran en önemli ve üstün özelliğidir. Çünkü, hayvanlardaki iki boyutlu hayat tarzı (kendisi ve yavruları) insanın fıtratına ters düşer. Hayvan sürülerinde, güçten düşen hayvan, topluluk dışına; yani, ölüme terk edilir. Çünkü, hayvanlarda geçmiş ve atalarına bağlılık duygusu zayıftır. Oysa, insanoğlu, tıpkı ulu çınarlar gibi, güçlü kökleri ve geçmişiyle ayakta durur. Geçmişin tarihî derinliği ve genişliği bireylere daha mutlu ve huzurlu bir gelecek bahşeder.

Her birey, öncelikle, insanlık ailesinin doğal bir üyesidir. Yaratılmışların en şerefli olan insanlık ailesine mensup olmak, diğer kimlik belirleyicilerine oranla çok daha kapsamlı, kucaklayıcı ve evrenseldir. Değişmez en önemli gerçek de bu geniş dairede gizlidir. Hepimiz insanız ve Hz. Âdem'in çocuklarıyız. Demek ki temelde her insan değerlidir! Bütün insanları değerli görmek ve saygı duymak hem yaratılışın hem de inancımızın gereğidir.

İnsanlar, yaratılışları gereği olarak bir arada yaşamak zorundadırlar. Onları bir araya getirip ortak yaşama iradesini tesis eden en önemli ortaklık; dinî duygular, millî değerler ve hayat tarzlarıdır. İnsanları kuru bir kalabalık olmaktan çıkarıp aralarında ortak duygu, düşünce ve gönül birliği oluşturan bu doğal ortaklıklar, insanları "ferdî benlik" duygusundan "millî kimlik" basamağına yükseltir. Daha üst basamak ise, "ümmeť şuurı"dur. Örneğin; Müslüman bir kimsenin hem millettaşları hem de dindaşları için, "inanenler kardeşir" ilkesi çerçevesinde "ümmeť şuurı"na ulaşması son derece doğal-

Ey insanlar! Şüphe yok ki, biz sizi bir erkek ve bir dişiden yarattık ve birbirinizi tanımanız için sizi boy-
lara ve kabilelere ayırdık. Allah katında en değerli olanınız, O'na karşı gelmekten en çok sakınanınızdır.
Şüphesiz Allah hakkıyla bilendir, hakkıyla haberdâr olandır. (Hucurât 49/13)

dır. Nitekim, bu durum, insanın yaratılışına uygun olarak aynı değer yargılarına sahip insanları kardeş görme esasına dayanan kuşatıcı bir birlikteliktir.

Bu temel gerçeklerden hareketle konuya Türkiye'deki güncel tartışmalar bağlamında baktığımızda, son zamanlarda kimi sosyolojik kavramların ulu orta kullanıldığı gözlenmektedir. Özellikle, "kavmiyet" ve "milliyet" kavramlarıyla ilgili olarak olağanüstü bir bilgi kirliliğı, ileri derecede kafa karışıklığı ve kavram kargaşası söz konusudur. Kelimeler, düşünce sistemlerinin ifadesi olduğı için, kelimeleri ve kavramları dikkatli seçmek gerekiyor. Öncelikle belirtelim ki kavmiyet başka, milliyet başkadır. Kavmiyet insanın doğuştan getirdiğı, sahip olduğı, verili ve değışmez kimliğıdir. İnsanların Türk, Arap, Fars, Kürt, Çerkez, Fransız, İngiliz vb. doğması verili kimlikleridir. Burada üstünlük veya aşağılık iddiası gütmek, devrini çoktan tamamlamış olan ilkel bir kavmiyetçiliktir. Dinimizce yasaklanan ve Peygamber Efendimiz'ce (s.a.s.) ayaklar altına alınan da kan bağına ve soy esasına dayalı olan bu kavmiyetçiliktir.

Milliyet ise, farklı etnik kökenlerden gelen, değışik kavimlere mensup olan, hatta dil,

din, gelenek ve görenek farklılıklarına dahi sahip bulunan kitlelerin iradi olarak bir araya gelmeleriyle tarih içinde oluşan doğal, kültürel, toplumsal yapıları ifade eder. Kavmiyet biyolojik, milliyet sosyolojik yapıdır.

Millet; geçmişte ortak hatıraları olan, bugün de ortak ülküleri bulunan ve gelecek için ortak yaşama iradesine sahip olan topluluk demektir. "Milli kimlik"; bakış, duyuş, düşünüş, algılayış, zevk gibi ortak değerleri paylaşıp benimseyen topluluklarca asırlar içinde oluşturulmuş milli bağların bütünüdür. Bu bağlardan birkaçının eksik veya farklı olması bu ortaklığı engellemez. Ortak özelliklere sahip olmak, kendini ait ve mensup hissetmek, bireye hem özgüven verir hem de millettaşları için sıcak duygular oluşturur.

Milliyet, özü itibarıyla dine, kültüre ve medeniyete dayanan ortaklıklar demektir. Birleřtirici ve ortak değerlere dayalı milliyet anlayışı, asla yüce dinimiz İslam'la da ters düşmez. Tarih, kendi tecrübesiyle bizleri aynı mayayla yoğurarak "millet" yapmıştır. Kökenimizin, dilimizin veya inancımızın farklı olması, bu gerçeğı değıştirmez.

Bizce "milliyet" kavramı, bugünün şartlarında asla ırki ve kavmi asabiyeti ifade etmemektedir. Duyuř, düşünüş, algılayış bakımın-

dan ortaklaşmış, ortak değerleri paylaşan, ortak geçmişe, vatana, tarihe, dine, dile, gelenek ve göreneklere sahip kitlelerin ilkel kabileciliğin çok ilerisinde, insan fıtratına uygun millî duygularının tezahürü, "milliyet" kavramında ifadesini bulur.

"Biz, insanları kavim kavim yarattık, birbirinizle tanışıp kaynaşasınız diye." devam eden ayetin "kavim kavim" kısmı, biyolojik gerçekliğe işaret ediyor; ikinci kısmı esas olanın "tanışıp kaynaşma" sonucu ortaya çıkan iradi birliktelik, milliyeti işaret ediyor olabilir mi? Bizce, üzerinde düşünölmeye değer bir yaklaşımdır.

Tarihin hiçbir döneminde insan ayrımı yapmamış bir millet tecrübesine ve herkesi adilce kucaklamış bir devlet geleneğine sahip bir milletin bireyleri olarak "Toptan Allah'ın ipine sımsıkı sarılın!" ilahî emrince ve "Allah indinde üstünlük takvadır." düsturunca bizleri bir arada tutan değerlerimize ve millî mutabakatlarımıza daha fazla sarılmak gerekmektedir. Geçmişimizi, kültürel mirasımızı yeniden keşfederek yeni bir medeniyet kurma potansiyeline sahip derin hafızamızla çağdaş dünyaya beklenen ışığı, bu milletten ve bu topraklardan yansıtabiliriz. Yeter ki kendimize

gelelim ve her bakımdan kardeş olduğumuzu unutmayalım!

Bilinmelidir ki bu topraklarda yaşayan bizler, ecdadımızdan aldığımız ilham ve mirasla ortak yaşama tecrübesini gayet iyi biliriz

Ecdadımız, kurdukları büyüklü küçüklü birçok cihan devletinde -imparatorluk değil- çok dinli, çok kültürlü, çok milletli yapılarla bir arada yaşama sanatını en makul ve adil şekilde uygulamışlar ve hatta bu konuda bir model de oluşturmuşlardır. Her türlü farklılık ve zenginliğe rağmen, bir arada huzur ve mutluluk içinde yaşanmıştır.

Çok şükür ki halkımızın zihninde ve söylemlerinde bu tür araz, illet ve ifadeler yoktur. Halkımız; her dinden, her inançtan, her kökenden insanla bir arada yaşama konusunda bir hayli tecrübeli ve mahirdir. Geçmişte olduğu gibi yine birbirimizi sevmeyi, saymayı esas almamız hepimizin hayrınadır. Dünya birleşirken bizim ayrılmaya yönelişimiz ise, hayra alamet değildir. Unutmayalım ki "birlikte rahmet, ayrılıkta azap vardır." Birlik ve dirlik içinde geçmişte nasıl onurla yaşamışsak bugün de her türlü oyunu bozarak tefrikaya düşmeden hep birlikte o nurla onurlanabiliriz!... ■

Benmerkezli Bireyden İrkmerkezli Topluma

İslam, etnik kökenin dünya görüşü ve toplumsal ilişkilerde belirleyici olmaktan çıkmasını hedeflemiştir.

Doç. Dr. Vejdi Bilgin *Uludağ Üniv. İlahiyat Fak.*

Bebeklik çağından çıkan çocuk, kendisinin ve çevresinin ayırtına varmaya başladığında dünyanın kendi etrafında döndüğünü zanneder. Bireyin gelişimindeki bu döneme "benmerkezli (egosantrik) dönem" adı verilir. (Morgan, Clifford T. (1998), Psikolojiye Giriş, Çev. Hüsnü Arıcı ve diğ. Ankara Hacettepe Üniversitesi, 1988: 73.) Çocuk henüz bu dünyayı diğer insanlarla birlikte eşit bir şekilde paylaştığının, kendisinin olduğu kadar diğerlerinin hakları olduğunun, esasında kendisinin değerinin diğerlerinin varlığıyla kaım olduğunun farkında değildir. Sürekli olarak anne-babası, akrabaları, hatta yaşlılarının bile kendi ihtiyaç ve arzularını yerine getirmelerini ister. Belirli bir yaşa kadar böyle davranmak normal kabul edilir, zira çocuğun zihinsel, sosyal ve ahlaki gelişimi devam etmektedir.

Bireyin benmerkezli yapısına benzer şekilde "ırkmerkezli" (etnosantrik) bir yapısı da söz konusudur. Her insan en küçüğünden en büyüğüne kadar soya dayalı bir gruba

mensup olmaktan dolayı övünç duyar. Bu övünç kendi küçük ailesinden başlar, sülalesine, aşiretine, milletine, nihayetinde ırkına kadar çıkar. İnsanın tabiatına yerleştirilmiş olan bu duygu normal kabul edilir, zira böyle olmasaydı kişiler soy esaslı gruplarından, yani ailelerinden, milletlerinden veya ırklarından dolayı komplekse girer ve mutlu olamazlardı. Şüphesiz bu komplekse düşen insan sayısı da az değildir. Bundan dolayı her soy esaslı grupta soyun üstünlüğünü ortaya koyan mekanizmalar görürüz. Soyun şanlı tarihini öne çıkarmak, böyle bir tarih yoksa büyük milletlere karşı kazanılmış zaferlere vurgu yapmak, soyun siyaset, bilim, sanat tarihine katkısından bahsetmek veya diğer soylarda olmadığı düşünülen hasletlerini ortaya koymak gibi. Böylelikle çok az bir nüfusa sahip olan, bölgesel tarihi dışında önemi bilinmeyen, büyük dehalara sahip olmamış milletler bile bir şekilde kendileriyle övünç duyarlar.

Yukarıda ortaya konan tablo bir dereceye kadar normal kabul edilebilir. Ancak söz konusu mekanizmalar o soyun insanlığın en önemli ve en saygın soyu olduğu şeklinde bir düşünce üretmeye başlarsa -ki çoğunlukla insan düşüncesi buna eğilimlidir- tehlikeli olmaya başlar. Böylece o soy mensupları dünyanın kendi etraflarında döndüğü, insanların geri kalan kısmının kendilerinden aşağı ve dolayısıyla değersiz olduğu, hatta kendi üstünlüklerini ele geçirmeye çalışan düşmanlar olduğunu düşünmeye başlarlar. Bu düşünce çocukluktaki benmerkezli düşünce kadar basittir ama onunla mukayese olmayacak oranda tehlikelidir. "Üstün soy" mensupları bütün dünyaya yön vermeye, tehditleri alt etmeye ve hastalıklı gördüklerini yok etmeye yönelirler. Çevresel şartların da etkisiyle bir milletin böyle bir duruma kısa sürede nasıl kayabildiğinin önemli bir örneği Nazi Almanyası'nda görülmüştür.

İslam'ın Dünya Görüşünde Irkmerkezli Düşüncenin Konumu

Irkmerkezli düşünce İslam kültüründe "asabiye" kavramı ile ifade edilmiştir. Hadislerde kavramın yer almasının sebebi İslam öncesindeki Arapların kabilemerkezli düşünceleridir. Araplar bir millet bilincinden daha öncelikli olarak kabile bilincine sahiptiler. Üstelik kabile içindeki aileler genişledikçe asabiye daha mikro düzeyde yaygınlaşmakta ve çatışma hâli gittikçe artmaktaydı. İslam insanların etnik kökenlerini asla reddetmemiş veya görmezden gelip üzerine yeni bir toplumsal yapı inşa etmeye çalışmıştır. Nesep bilgisi Cahiliye Dönemi'ndeki önemiyle devam etmiş (Fayda, Mustafa (1995), "Ensâb," DİA XI. İstanbul, Türkiye Diyanet Vakfı, 1995: 245.) ama İslam, etnik kökenin dünya görüşü ve toplumsal ilişkilerde belirleyici olmaktan çıkmasını hedeflemiştir. Bu çerçevede Arap olmayan unsurlar Arap Müslümanlarla aynı statüye sahip olmuştur. Bu yaklaşım İslam'ın

İslam, çok geniş özellikleri potansiyel olarak taşıyan insan doğasını bütünüyle reddetmez ama bunu disiplin altına almaya çalışır. İslam'ın orta yol oluşu da buradan kaynaklanır. Bu çerçevede milliyet reddedilmemiş ama asabiye duygusu kontrol altına alınmak istenmiştir.

genel yaklaşımının tipik bir örneğidir. Zira İslam, çok geniş özellikleri potansiyel olarak taşıyan insan doğasını bütünüyle reddetmez ama bunu disiplin altına almaya çalışır. İslam'ın orta yol oluşu da buradan kaynaklanır. Bu çerçevede milliyet reddedilmemiş ama asabiye duygusu kontrol altına alınmak istenmiştir.

Şüphesiz insan imtihanla mükellef bir varlık olduğundan, eski Araplar arasındaki asabiye Hz. Muhammed (s.a.s.)'in vefatından sonra tekrar ortaya çıkmıştır. Özellikle Emeviler döneminde ciddi anlamda bir Arap, özelden de Emevi propagandası yapılmış; Müslüman toplum Arap ve Mevali şeklinde ikiye ayrılmıştır. (Apak, Âdem (2004), Asabiye ve Erken Dönem İslam Siyasi Tarihindeki Etkileri, İstanbul, Düşünce Kitabevi, 2004.) Emevi ve Abbasiler de dâhil olmak üzere İslam dünyasında kurulan devletler bir hanedan adını taşımaktadır. Bu yüzden İbn Haldun geliştirdiği tarih felsefesinde kabile asabiyetinin devletlerin kurulmasının temelini oluşturduğunu iddia eder. (İbn Haldun, (1989), Mukaddime, çev. Z. Kadiri Ugan, İstanbul M.E.B. Yayınları, 1989.) Ancak buna rağmen Müslüman devletlerin tarihinde bilinen anlamda bir ırkçılık yoktur. Bu devletler Müslüman ve gayrimüslim unsur-

ların beraber yaşadıkları bir yapı arz ederler ve sırf soyundan dolayı herhangi bir ayırım yapılması söz konusu değildir. Osmanlı Devleti örneğinde bütün Müslüman unsurlar aralarında dinî ve etnik herhangi bir üstünlük söz konusu olmaksızın her kademesinde devletin bir parçasıydılar; etnik köken herkesçe bilinir ancak bu özel bir ayrımcılığa sebep olmazdı. Osmanlı Devleti kendi tebasını Türk ve Kayı kelimelerini de kullanmadan Osmanlı vasfı altında birleştirmeye çalışmıştır. Bu modelin modern ulus devlet ve milliyetçilik anlayışının ortaya çıkışına kadar başarılı olduğunu biliyoruz.

Modern Durumun Getirdiği Problemler

Fransız Devrimi Batı'da Ortaçağ düşünce biçiminin önemli ölçüde değişimine neden olmuştur. Bunlardan birisi de çok etnikli devletlerin yerini ulus devletlerin almasıdır. Ulus devlet anlayışı tek bir milletin hükümlanlığının söz konusu olduğu yeni bir anlayıştır ki, içerisinde doğal olarak kendi dışındakinin dışlanması söz konusudur ve başlangıcından itibaren problemlidir. Zira ortak toprak parçasında yüzyıllardır yaşamış ve aynı etnik kökene sahip olmasalar da diğer milletler kadar birbirinden farklı olma-

yan etnisiteler, ulus devleti, kuruluşundan beri problemlili yapmıştır. Ayrıca her devletin siyasi sınırları içerisinde mutlaka komşu milletin mensuplarının yaşaması problemleri daha da artırmıştır. Esasında Batı'nın tarihi modern milliyetçilik anlayışına teşne bir yapıya sahiptir. Zira Hristiyan düşünce kendi dışındakileri sürekli "öteki" olarak algılamış, bazen onların ruhlarını kurtarma bazen de medenileştirme adına asimilasyon ve sömürü politikaları uygulamış ama modern döneme kadar da onları -ne kadar değişirlerse değişsinler- kendilerine eşit görmemiştir. Ötekileştirme sadece Avrupa dışındaki milletlerle sınırlı olmayıp her zaman Avrupa'nın içinde de var olmuştur. Putperest avcılığı, Yahudilerin dışlanması ve Hristiyan mezhepleri arasındaki savaşlar bunun açık örnekleridir. Batı, kendi tarihinin neredeyse tamamen aksine olarak, bugün çoğulcu bir anlayışı yerleştirmek için çaba göstermekte ama özellikle İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra uygulanan politikaların bugün başarısız olduğu görülmektedir. Zira popüler söylemle "bir arada yaşama tecrübesi" Batı'nın tarihine değil, İslam'ın tarihine aittir. Batılı bir İslam araştırmacısı olan Adam Mez'in ifadesiyle, "Müslüman İmparatorluğu bünyesinde,

Auschwitz-Birkenau: Nazi Almanyası tarafından II. Dünya Savaşı döneminde kurulmuş en büyük toplama, zorunlu çalışma ve imha kampı. 6 gaz odası ile 4 ölü yakma tesisini barındırır.

diğer din mensuplarının çok sayıda olmaları, Müslüman imparatorluğu ile tamamen Hristiyanlığın gölgesinde bulunan Ortaçağ Avrupası arasındaki en önemli farkı oluşturmaktadır." (Mez, Adam (2000), Onuncu Asırda İslâm Medeniyeti, Çev. Salih Şaban, İstanbul, İnsan Yayınları, 2000: 47.)

Bugün özellikle Avrupa ülkelerinde aşırı sağ partilerin gittikçe güç kazandıkları haberlere yansıyor. Bunun birkaç tezahürü söz konusudur. Bir taraftan bazı ulus devletler (İspanya, Belçika, Kanada, bazı Balkan ülkeleri) ciddi bir iç mücadele içindedir. Diğer taraftan ise 1950 sonrasının kurtuluşu olarak öne sürülen çoğulcu/çok kültürlü toplum hayali artık sona ermektedir. Son yıllarda Avrupa'da bir yandan ırkçı söylemler kamusal alanda, hatta parlamentolarda yer bulmakta, bir yandan Müslümanları kışkırtmaya yönelik (Şeytan Ayetleri, Hz. Peygamber'in resmedildiği karikatürler vb.) provakatif eylemler artmakta, diğer yandan da açıkça ırkçı saldırılar ve cinayetler işlenmektedir. Şüphesiz bunların temelinde geçmişte olduğu gibi bir Hristiyanlık anlayışı değil, dünyevi bir anlayış, yani ülkenin gelirini ötekine vermemek gibi bir anlayış yatmaktadır. Ülkenin kalkınma-

sında el birliği edilen insanlar şimdi düşman ilan edilmektedir.

Geçmişine ve günümüzdeki toplumsal problemlerine bakıldığında bir dereceye kadar Batı için anlaşılabilir olan bu durumun Müslüman toplumları etkilemesi ise ayrı bir problemdir. Müslüman devletler her ne kadar ulus devlet olsalar da, geçmişin bir uzantısı olarak, asla tek bir etnisiteden meydana gelmemektedirler. Bu durumda bir milletin diğerlerinden üstün olduğunu söylemek ve bunun üzerine siyasi ve kültürel politikalar geliştirmek ülkeye hiçbir yarar getirmediği gibi aksine ciddi zararlara neden olmaktadır. Bugün gelişmiş Müslüman devletler iktisadi kalkınmalarını asla ulus devlet olmaya borçlu değildirler ve muhtemelen etnik temele dayalı politikalarla iç problemler yaşamazlar şu anda olduklarından çok daha gelişmiş olacaklar; aynı zamanda insan hakları ihlalleri ile lekelenmiş olmayacaklardı. Bugün her zamankinden fazla İslam'ın orta yoluna dönmeye ihtiyacımız var: İslam bireyi ve milliyeti inkâr etmez ama bireysel anlamda enaniyeti nefyettiği gibi toplumsal anlamda asabiyeti de reddeder. ■

Günlük Hayatta Önyargılar ve Ayrımcılık

Önyargılar bir diğer etnik, millî ya da dinî gruba olduğu kadar kimi zaman daha küçük ölçekte, bir şehrin sakinlerine veya rakip bir futbol takımı taraftarlarına da yönelik olabilir.

Doç. Dr. K. Oya Parker *Ege Üniv. İletişim Fak.*

Hepimiz için barış ve kardeşliğin hâkim olduğu bir dünya ortak bir dilektir. Bu dilek, aslında önyargı ve ayrımcılığın olmadığı bir dünya özlemini de ifade eder. Bu ortak dileğimize rağmen günlük hayatımız önyargılı tutumlardan ve ayrımcı davranışlardan pek de arınmış görünmüyor. Nedir bizi farklılıklarımızla bir arada kardeşçe yaşamaktan alıkoyan? Bu sorunun cevabı, önyargı ve ayrımcılığın günlük hayatımızda nasıl işlediğinde gizlidir.

Önyargı denilince kendimizi ait hissettiğimiz, taraf olduğumuz grubumuzdan farklı bir grup hakkında olumsuz, dogmatik kanaat ve tutumlarımız akla gelir. Önyargılar bir diğer etnik, millî ya da dinî gruba olduğu kadar kimi zaman daha küçük ölçekte, bir şehrin sakinlerine veya rakip bir futbol takımı taraftarlarına da yönelik olabilir. Örneğin çeşitli toplumlarda bazı insanlar Müslümanlara karşı belirli önyargılara sahipken, Müslüman toplumlardaki bazı insanlar da Yahudiler, ateistler ve benzeri farklı gruplara karşı önyargılar taşıyabilir. Müslümanlara karşı önyargılar, Müslümanların "yobaz, totaliter,

kadına karşı ayrımcı ve baskıcı, şiddet yanlısı" gibi çeşitli türden sıfat ve davranışlarla örülürken; söz gelimi ateistlere karşı önyargılar da onların "sapkın, ahlak dışı, toplumsal değerler açısından zarar verici ve tehlikeli" oldukları şeklinde atıflarla inşa olabilir. Bu anlamda önyargılar toplumsal düzeyde önceden ifade edilmiş, az çok paylaşılan kanaat ve tutumlardır. Bu kanaat ve tutumlar kimi zaman, "biz, onlar gibi değiliz" şeklinde bir kanıyı pekiştirerek iç grubu diğer gruptan ayırmaya hizmet eder, bir anlamda iç grubu daha bütünleşik olarak algılamayı sağlayan bir tutkal işlevi görür. Bu nedenle önyargıların, çoğu zaman iç grup kimliğini olumlayan ve ön plana çıkaran bir yanı vardır. Ötekinin kötü yanlarına yapılan vurgu, sadece bir gruba karşı olumsuz duygu, düşünce ve davranışla sınırlı kalmayıp, "bizim geleceğimiz, kültürümüz, değerlerimiz ve tarihimiz"in ne denli iyi ve yüksek olduğunu da teyit eder.

Önyargılar hedef alınan gruba karşı çeşitli tavır ve davranışlarda somutlaşır. İlişkileri asgari düzeye indirmek ve mümkün mertebe görmezden gelmek, onları 'yanlış

yollarından' uzaklaştırmak üzere eğitmek ya da sağaltıcı programlar uygulamak, uzak durmak ve her türden temasın tehlikeli sonuçlarına karşı tedbirli olmak, kendi müstesna toplumu ile tekinsiz öteki arasına açık sınırlar oluşturmak bu davranışlara örnek teşkil eder.

Önyargılı fikirler aslında doğrudan bireye değil, bireyin ait olduğu gruba yöneliktir; ancak sıklıkla kişisel ilişkilerde somutlaşır. Örneğin Türkiye'den Almanya'ya işçi olarak çalışmak üzere gitmiş Ahmet adında bir kişiyi düşünelim. Ahmet'e karşı önyargılı tutumlar, onun kendisi ile kurulan ilişkilerden değil; Türkler ve Müslümanlar hakkında belli bir süreçte oluşturulmuş kanaatlerden beslenecektir. Farklı bir söyleyişle, Ahmet hakkında şüphe ve kaygı içeren fikirler Ahmet'in kendisinden hareketle olmaktan ziyade Ahmet'in millî ve dinî kimliklerine referansla ortaya konacaktır. Bunun yanında önyargılar davranışa dönüştüğünde ayrımcılık ile karşı karşıyayızdır. Ayrımcı davranışlar ortama, koşullara, önyargıla-

rın hedefi olan grupla ilişkilere göre farklı şekillerde ortaya çıkar. Temelsiz eleştiriler, olumsuz sıfat ve benzetmelerle damgalama ya da aşağılama, toplumsal kaynaklardan mahrum bırakma, saldırganlık, dışlama gibi düşmanca davranışlar ayrımcı pratiklerden bazılarıdır.

Önyargılara dayalı ayrımcılığın uç biçimlerinden biri ise ırkçılıktır. Günümüzde genetik köken ve yapıya dayalı ayrımcılık hemen her toplumda ayıplı bir tutum olarak nitelendiğinden ırkçılık da bir anlam kaymasına uğramıştır. Bugün ırkçılık, belli bir ırka karşı düşmanca tutumların ve ayrımcı pratiklerin yasal ve meşru hâle gelmesi anlamından daha geniş bir çerçevede ele alınmaktadır. Artık genel anlamda toplumlar (etnisite, millet, din) arasında gerçek ya da hayalî farkların abartılarak, bir tarafı diğerinin üstünde, imtiyazlı bir konuma oturtup diğer tarafa karşı saldırıları meşrulaştıran her türlü söylem ve toplumsal pratik, ırkçılık olarak değerlendirilmektedir.

İster önyargı ister daha uç bir tezahürü olarak ırkçılıktan söz ediyor olalım, kültürün anlam matrisine sinmiş, ötekiler hakkında bazı zihinsel temsillerin varlığına işaret ediyoruz. Bu temsiller, 'doğru' kabul edilen bazı önermelerin ya da inançların yan yana gelmesiyle sınırlı değildir. Önyargıları bu denli güçlü tutan etken aslında duygulardır. Duyguların gerek günlük hayatta gerek medya dolayımı ile iletişimde kamusal biçimde ifadesi düşünceler kadar açık değildir. Medyada uzun uzun tartışılan tarihsel anlatıları, çıkar çatışmaları analizlerini gerçek ya da çarpıtılmış belli bilgi içeriklerini ortaya koyarken, duygular bu ifadelerin ardında genelde örtük şekilde kalır. Oysa önyargılar hoşlanmama, korku, öfke, tikslenme gibi olumsuz duygularla örülür ve bu olumsuz duygular önyargılı düşüncelerin tutarsız ya da mantık dışı oldukları yolunda her türlü bilgi ve telkine karşı onları korumaya alır. Dolayısıyla önyargılarla başa çıkmak yalnızca hata ve yanlışlık içeren bakış açılarının eleştirilmesiyle değil, duyguların da iyileştirilmesiyle mümkündür.

Önyargılar belli bir tarihsel ve sosyal bağlamda öteki ile karşılaşmalar çerçevesinde kurulur. Kimi zaman hedef grubun gerçek nitelik ve davranışlarının etkisi de olabilir. Ancak önyargıda hedef grubun olumsuz niteliklerine seçici olarak odaklanma, olumlu ya da nötr niteliklerinin ise görmezden gelinmesi söz konusudur. Sıradan insan önyargılarını reddeder. Önyargılar, gerçek ve doğru bilgiler olarak kabul edilir. Kendilerinin önyargılı olduklarını kabul etmeyen insanlar için diğer bir grup üyesi hakkında inandıkları, kendi çevreleriyle paylaştıkları, savundukları fikirler doğru olay ve sonuçlara dayanmaktadır ve bu sebeple ne değersizdirler ne de yanlışlırlar. Tam aksine bu kanaatler, onlar için kendilerinin ve sevdiklerinin kime karşı tetikte olması veya kimden uzak durması gerektiği konusunda işlevseldir ve bu bilgi dildeki bazı deyişlerde kendini gösterir.

Önyargı ve ayrımcılık bir yandan toplumsal anlamda onaylanmaz; diğer yandan çeşitli

stratejiler ile haklı ve rasyonel fikirlermişçesine canlılığını korur. Söz gelimi kimi zaman ayrımcılık ötekiler hakkında özsel bir farklılığın vurgulanmasında (örneğin "kuyruklu" vb. özelleştirici ifadeler) temellenir. Burada öteki grup üyelerinin insanlık dışına çıkartılması ya da değersizleştirilmesi söz konusudur ve gruplar arasında bir eşitliğin olamayacağı fikri meşrulaşır.

Günlük hayatta adına önyargı, ırkçılık, ayrımcılık diyelim ya da demeyelim öteki olarak görülen diğer gruplara karşı olumsuz fikir ve davranış örüntüleri kişisel sorumluktan muaf şekilde iş başındadır ve bunlar adeta kolektif şekilde icra edilir. Önyargı ve ayrımcılıkla mücadele genelde devlet aygıtı, sivil toplum kuruluşları, politik aktörler gibi tarafların yürüttüğü programlarda karşımıza çıkar. Bireysel sorumluluğu vurgulamayan kurumsal programlar bir anlamda kişilere kendilerini bu mücadelelerin dışında görme, seyirci konumunda kalma keyfiyeti sağlar. Oysa her birimiz günlük hayatta süregiden olumsuz insan ilişkilerinin bir yerinde yer almaktayız. "İçinde yaşadığımız toplumda önyargılarla mücadele etmenin kişisel yolu ne olabilir?" sorusu önyargı konusunda doğrudan kişinin kendisini muhatap ve fail konumuna yerleştirir. Bu noktada duygu ve düşüncelerimizi gözden geçirmek, kendi ötekilerimizin keşfine çıkmak yapılacak ilk eylem olabilir. Zira kişinin müdahale edip, tasarruf edebileceği birincil cevher kendisidir ve mücadele her zaman kişinin kendinden başlar. Kişisel farkındalığın değerini görmezden gelmek, değişimi diğerinde başlatmada ısrarcı olmak mücadeleyi sosyo-psikolojik açıdan etkisiz kılacaktır.

Son olarak önyargı ve ayrımcılık konusunda toplumumuzun ve kendimizin açık ve örtük reflekslerini fark etmek ve bunları iyileştirmek için mücadeleyi göze almak ahlaki bir sorumluluktur.

Kaynak: Nuri BİLGİN, İnsan İlişkileri ve Kimlik, Sistem Yayıncılık, İstanbul 1996. ■

Avrupa'nın İslam ve Müslüman Korkusu

İslam ve Müslümanlar, Avrupa toplumlarında, değerleri ve geçmişleriyle asla bağdaşmayacak birer yabancı unsur olarak tanıtılmaktadır.

Dr. Müşerref Vardım *Araştırmacı/Akademisyen*

Çok kültürlü karaktere sahip Avrupa toplumlarında uzun bir zamandır "kendinden olmaya ve kendine benzemeyene" karşı tabiri caiz ise bir cadı avı başlamıştır. Bu durum özellikle Müslümanlar için geçerliliğini daha da korumaktadır.

İslam dininin birçok Avrupa ülkesinde resmen tanınmış dinler statüsünde olması ve İslam'ın nerdeyse ikinci din olup Müslüman nüfusunun günden güne artmasına rağmen Avrupa ülkelerinde buna paralel olarak Müslüman korkusu ve endişesinde de gözle görülür bir artış görülmektedir. Müslümanlar hâlâ göçmen, yabancı görerek onları "ötekileştirme" siyaseti uygulanmaktadır. İslam ve Müslümanlar, Avrupa toplumlarında, değerleri ve geçmişleriyle asla bağdaşmayacak birer yabancı unsur olarak tanıtılmaktadır. Bu tip söylemlerin başta aşırı sağcı partiler tarafından benimsendiğini, diğer partiler tarafından da farklı ölçeklerde dile getirildiğini görmektediriz.

Batı, İslam'ı ve Müslümanları eleştirme, kınama, onlardan korkma ve endişe duymayı ifade özgürlüğü çerçevesinde değerlendirmektedir ve İslam korkusu anlamına gelen

İslamofobi kavramının ifade özgürlüğüne vurulmak istenen bir pranga olduğu düşüncesindedir.

İslamofobi kelimesinin kullanımı yeni olmasa da bariz bir şekilde ilk kullanan Runnymede Trust, olmuş 1997'de yayınladığı "Islamophobia: A Challenge for us all" adlı raporunda; İslamofobyanın İslam'ı şiddet yanlısı, Batı düşüncesiyle bağdaşmayan yabancı unsur gibi öne çıkan bazı özelliklerini sıralamaktadır. Avrupa Konseyi'nin 2005 yılında yaptığı İslamofobi tanımı ise "İslam'dan endişe ve İslam'a, Müslümanlara ve bunlarla alakalı her şeye önyargı duyma" olmuştur. 11 Eylül saldırılarına kadar nadir kullanılan bu kavram, bu tarihten itibaren iyice yaygınlaşmış durumdadır.

Bugün birçok uluslararası raporda İslamofobi veya İslam karşıtlığının altı çizilerek belirtilmekte ve bu yüzden Müslümanların dışlanma ve ayrımcılığa uğradıkları söylenmektedir. Örneğin, geçen yıl Uluslararası Af Örgütü (Amnesty International)'ın 2012 yılı raporunda "Müslümanların, inançları yüzünden Avrupa'da ayrımcılığa maruz kaldıkları" ifade edilmektedir. Bir başka örnek

Avrupa basını Müslümanlardan bahsederken ülke dışında meydana gelen olaylar ve saldırılardan bahsetmekte, toplum hafızası sürekli olumsuz haberlerle şekillenmektedir.

ise geçtiğimiz günlerde yayınlanan ENAR (Avrupa Irkçılıkla Mücadele Ağı) raporunda da Müslümanların İslamofobik tutumlardan dolayı ayrımcılığa, şiddete ve saldırılara uğradıkları ve özellikle Müslüman kadınların inançlarından ve kıyafetlerinden dolayı çifte ayrımcılığa maruz kaldıkları ifade edilmektedir.

İslam korkusunu tetiklemede basının ve medyanın rolü tartışılmazdır. Müslümanlar çoğunlukla gazetelerin ve haber bültenlerinin manşetlerini oluşturmaktadırlar. Örneğin basit bir suç Müslüman olmayan biri işlediğinde dinine veya etnik kökenine vurgu yapılmadan sadece "suçlu" olarak nitelendirilirken, aynı suç bir Müslüman işlediğinde haber ilk sayfadan veya manşetten verilip İslam dinine olan aidiyetine vurgu yapılmaktadır. Bu durum, Batı medyasının çifte standartlığını ortaya koymaya yetmektedir.

Avrupa basını Müslümanlardan bahsederken ülke dışında meydana gelen olaylar ve saldırılardan bahsetmekte, toplum hafızası sürekli olumsuz haberlerle şekillenmektedir. Tıpkı dünya medyasında sıklıkla rastlanıldığı gibi Avrupa medyası da Müslümanları; İran devrimi, Filistin İntifadası, Salman Rüşdi olayı, Fransa'daki başörtüsü krizi, Körfez savaşı, Bosna savaşı, Samuel Huntington'un "Medeniyetler çatışması" sonrası tartışmaları, Paul Scheffer'in "çok kültürlülük" draması, 11 Eylül ikiz kule saldırıları, Afganistan'a müdahale, Avrupa ülkelerinde başörtüsü

yasağının kanunlaşması, Theo Van Gogh'un öldürülmesi, Londra ve Madrid saldırıları, Danimarka Jyllands Posten gazetesiyle patlak veren karikatür krizi, İsviçre'nin minare yasağı, Almanya Thilo Sarrazin'in İslam karşıtı eseri, Avrupa'nın farklı ülkelerinde yürürlükte olan burka/peçe yasağı, Fransa Charlie Hebdo'nun karikatür krizi, Fransa Muhammed Merah olayları ve son olarak feminist grubun FEMEN gösterisi haberleriyle tanıtılmaktadır.

Özellikle 11 Eylül ikiz kule saldırılarından sonra Müslümanlar medyada daha geniş yer almışlardır. Bu tarihten itibaren Müslümanlara karşı söylemler ve tutumlar hız kesmeden artış göstermiştir. İkiz kule saldırılarının etkisi bugün de devam etmektedir. Müslümanlar "terörist" gibi gösterilip "İslami terör"

kavramına sürekli vurgu yapılmaktadır. Her ne kadar Europol Avrupa'da meydana gelen terör olaylarının çok az bir bölümünün, örneğin Europol'un 2011 raporunda 249 saldırıdan sadece 3'ünün İslami olduğu ifade edilse de, "Müslümanlar teröristtir" veya "teröristler Müslümandır" tabirinden ısrarla vazgeçilmemektedir.

Avrupa'da Müslüman görünürlüğü de bir başka sorun teşkil etmektedir. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 9. Maddesine göre "1. Herkes düşünce, vicdan ve din özgürlüğüne sahiptir. Bu hak, din veya inanç değiştirme özgürlüğü ile tek başına veya topluca, açıkça veya özel tarzda ibadet, öğretim, uygulama ve ayin yapmak suretiyle dinini veya inancını açıklama özgürlüğünü de içerir. 2. Din veya inancını açıklama özgürlüğü, ancak

kamusal güvenliğinin, kamusal düzenin, genel sağlığın veya ahlakın ya da başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması için demokratik bir toplumda zorunlu tedbirlerle ve yasayla sınırlanabilir."

Avrupa'da Müslümanların kılık kıyafetleriyle, cami ve minareleriyle, mezarlık talepleriyle, okullarıyla, kitabevleriyle, helal kesim kasaplarıyla, kısacası dinî pratikleriyle birçok kesim tarafından sorun teşkil ettikleri ifade edilmektedir. Hâlbuki yukarıda da altını çizdiğimiz Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 9. Maddesi her kişinin vicdani bir kanaate sahip olmasının yanı sıra, kişiye bu kanaatini dışa vurma veya izhar etme hakkını vermektedir. Bu bir anayasal haktır fakat bugün Avrupa temel hak ve özgürlükler konusunda sınıfta kalmaya devam etmektedir. İster başörtüsü veya burka/peçe yasağı, ister minare yasağı, ister helal kesim veya herhangi Müslüman görünürlüğü kısıtlaması olsun, bugün bu çember daraltmaların mimarları ve savunucuları genellikle "Yahudi ve Hristiyan geçmişe ve değerlere sahip Avrupa toplumlarında" İslami değerlere bağlı yaşamak isteyen Müslümanların yerlerinin olmadığı ve bu nedenle yabancı damgasından kurtulamayacaklarını öne sürmektedirler. Bu fikri paylaşılanların başında siyasiler gelmektedir. Müslüman görünürlüğüne siyasiler tarafından sürekli vurgu yapıp, özellikle seçim malzemesi olarak sunulmaktadır.

Avrupa'da Müslümanların maruz kaldıkları ayrımcılıklara son verilmesinin başlıca yollarından biri Avrupa ülkeleri anayasalarının teminat altına aldığı ve vaat ettiği temel hak ve özgürlüklerin, din ve vicdan özgürlüğünün kayıtsız ve şartsız uygulanmasıyla mümkün olacaktır. Fakat bu özgürlüklerin anayasalarda yerini alması ayrımcılıkların sona ermesi anlamına gelmemektedir. Ayrımcılığa, hakarete, sözlü veya eylemli saldırılara uğrayan Müslümanların, yetkili yerlere şikâyetlerini yaparak seslerini duyurmaları ve hukuki yoldan haklarını aramaları önem arz etmektedir. ■

Servet ve Refahın Allah Katında Değer Ölçüsü Olduğu İnancı

Servet ve refahı Allah katında değer ölçüsü sayma şeklindeki bir inancın mevcudiyeti Kur'an'da birçok kez vurgulanmaktadır.

Dr. Abdulkadir Erkut *Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı*

Siyah ile beyaz, sıcak ile soğuk gibi zıtlıkların hüküm sürdüğü dünyamızda, insan hayatı ile ilgili olarak da çeşitli zıtlıklar söz konusudur. Servet ve refah ile yokluk ve darlık da bunlardandır. Kur'an söz konusu insani durumların anlamına dair bir bakış açısı sunsa da insanoğlu bu durumları kendi hevası doğrultusunda yorumlamaya meyilidir. Bu yanlış yorumun sonuçlarından biri de servet ve refahın Allah katında değer ölçüsü olduğu inancıdır. Dünya varlığının güzellik ve büyüme kapılan insan, söz konusu tutumunu makulleştirme arayışına girmekte ve sonuçta bu amacına hizmet eden böyle bir inanç geliştirmektedir.

Servet ve refahı Allah katında değer ölçüsü sayma şeklindeki bir inancın mevcudiyeti Kur'an'da birçok kez vurgulanmaktadır. İnkârcıların ağzından çıktığı anlaşılan bu inanç, "Rabbime döndürülsem bile and olsun bundan daha iyi bir sonuç bulurum." (Kehf. 18/35-36.) "Rabbime döndürülürsem, şüphesiz O'nun yanında benim için daha güzel

şeyler vardır." (Fussilet, 41/50); "Bana elbette mal ve evlat verilecek!" (Meryem, 19/77); "Bizim mallarımız ve çocuklarımız daha çoktur. Bize azap edilmeyecektir." (Sebe, 34/35) gibi cümlelerde ifadesini bulmaktadır.

Söylenen bu sözler tevhidi, nübüvveti ve öldükten sonra dirilmeyi inkâr edenlerin ağzından çıkınca, bu sözlerin maksadının ne olduğu sorusu akla gelmektedir. İlk akla gelen, bu sözlerle onların, muhatapları Müslümanlarla alay etmekte olduklarıdır. Nitekim "Ayetlerimizi inkâr edip "Bana elbette mal ve evlat verilecek!" diyen kimseyi gördün mü?" (Meryem, 19/77) ayeti nüzul sebebiyle birlikte değerlendirildiğinde, söz konusu ifadenin alay amaçlı olduğu anlaşılabilmektedir. Buna göre demircilikle meşgul olan Habbab b. Eret'in kendisine yaptığı bir işin karşılığı olarak As b. Vail'den alacağı vardı. Borcunu istemek üzere ona gittiğinde As b. Vail, "Hayır vallahi, Muhammed'i inkâr etmezsen borcumu ödemeyeceğim." dedi. Habbab asla inkâr etmeyeceğini belirtince, As b. Vail'in

"O zaman ben ölüp diriltildiğimde gelirsin. Orada benim mal ve evladım olacak, sana borcumu o zaman vereceğim." sözü üzerine bu ayet nazil oldu. (İbn Kesir, Tefsiru'l-Kur'ani'l-Azim, Kahire 1421, IX, 291.) Ancak aynı temanın işlendiği diğer ayetler de dikkate alındığında bu sözün alay amaçlı olmadığı, kalpte var olan inancın samimi bir ifadesi olduğu görülmektedir. Zira Yüce Allah, "Biz hangi memlekete bir uyarıcı göndermişsek oranın şımarık zenginleri, "Biz, sizinle gönderileni inkâr ediyoruz." (İsra, 17/16.) demişlerdir. "Yine, "Bizim mallarımız ve çocuklarımız daha çoktur. "Bize azap edilmeyecektir." demişlerdi." (Sebe, 34/34,35.) ayetinden sonra söz konusu inkârcıların inançlarının yanlışlığını şöyle ifade etmektedir: "De ki: Şüphesiz, Rabbim rızkı dilediğine bol verir ve (dilediğine) kısar. Fakat insanların çoğu bilmezler. Ne mallarınız ne de çocuklarınız, sizi bizim katımıza daha çok yaklaştıran şeylerdir! Ancak iman edip salih amel işleyenler başka." (Sebe, 34/36-37.) Bu ve benzeri ayetlerde söz konusu inanç sahipleri sadece tehdit edilmeyip sözlerinin yanlışlığını gösteren ifadelerle de yer verilmesi onların böyle bir inanç taşıdığı anlamına gelmektedir.

Söz konusu inancın altında yatan düşünceyi daha ayrıntılı olarak ifade etmek gerekirse; bu inanç sahiplerine göre, Allah hâllerinden razı olmasaydı onlara mal ve evlat vermez, rızıklarını bollastır-mazdı. Bu mal ve evladı, sadece amellerinden razı olduğu ve onları başkasına tercih ettiği, faziletleri ve katındaki yakınlıkları için verdi. (Taberi, Camiu'l-Beyan, Kahire 1422, XIX, 294.) Onların bu 'kötü itikatları', dünya hâllerini ahiret-teki hâllerine mukayese etmelerinin sonucudur. Yani zayıf

Allah'ın insanlara bol bol nimetler vermesi, onların daha faziletli, hayırlı olduğundan, O'nun katındaki değerlerinden dolayı değildir.

bir ihtimalle de olsa kıyamet kopsa, onlar Allah katında güzel muamele göreceklendir; çünkü dünyada servet ve refah sahibi olduklarına göre, kıyamet gününde de öyle olacaklardır. Üstelik mal ve evlat çokluğunu Allah katındaki değerlerine delil saymakla onlar, aynı zamanda Müslümanların durumunun aksi olduğuna da işaret etmektedirler. Yani Müslümanların zayıflığı, sayılarının azlığı, hayatlarındaki zorluk ve darlık, onların Allah katında pay sahibi olmadığına delildir. (Tahir b. Aşur, et-Tahrir ve't-Tenvir, Tunus 1984, XXV, 12; XXII, 213.)

Servet ve refahın Allah katında değer ölçüsü olduğu inancı, Kehf suresinin 32-44. ayetlerinde zikredilen iki adam meseline de vurgulanmaktadır. Yüce Allah iki adamdan birine etrafı hurma ağaçlarıyla çevrili, cennet gibi, yani ağaç gölgeleriyle örtülmüş iki üzüm bağı vermişti. Bahçelerin içinde son derece verimli ekinler ve ağaçlar vardı. Bir ucundan diğer ucuna oldukça geniş olan bu bahçede bütün gıdalar ve meyveler mevcuttu.

Üstelik bu toprak, her mevsim başka bir ürün vermekte, verdiği ürünlerde bir eksilme ve azalma söz konusu olmamaktaydı. İki bahçe arasında bir nehir ak-maktaydı. Adam

sadece bu bahçelere değil, onlardan başka da birçok dünyalığa sahip idi. Bu olağanüstü güzellik ve zenginlikten etkilenen adam, onların yok olmayacağını düşündü. Bu ruh hâlinin etkisiyle mal, evlat ve hizmetçilerinin çokluğu ile övünüp üstünlük taslamaya başladı. Bu güzellik onun o kadar başını döndürdü ki, kıyametin kopmayacağını bile düşünmeye başladı. Her nasılsa kıyamet kopar ve Allah'a döndürülürse bu nimetlerden daha iyisine nail olacaktı. Adamı bu düşünceye sevk eden şey, Allah'ın bu imkânları kendisine hak ettiği için verdiğini zannetmesiydi. Arkadaşı ise onun aklına ve gönlüne hitap ederek düşüncesinin yanlışlığını ifade etti; bu düşüncede olan birinin düşebileceği hayal kırıklığını ortaya koyarak kendisine doğru olan düşünce ve tavrı telkin etti. Bu yanlış inanç ve tutumdan vazgeçmediği anlaşılan adam, sahip olduğu bütün malının tamamen helak olması gibi kötü bir akıbetle karşı karşıya geldi. Ortaya çıkan bu durum karşısında pişmanlık ve hasretini ifade için iki elinden biriyle diğerini vurmaya veya -Türkçedeki karşılığı ile eliyle dizlerini dövmeye- "Keşke Rabbime hiçbir kimseyi ortak koşmasaydım." demeye başladı. (Razi, Mefatihul-Ğayb, Beyrut 1401, XXI, 125-129.)

Söz konusu meselin verdiği mesajlardan biri de servet ve refahın Allah katında değer ölçüsü olduğu düşüncesinin yanlışlığıdır. Buna göre Allah'ın insanlara bol bol nimetler vermesi, onların daha faziletli, hayırlı olduğundan, O'nun katındaki değerlerinden dolayı değildir. Aynı şekilde Allah, nimeti kıstığı kişiye bunu öfkesinden dolayı yapmaz; O, bunu kullarını denemek ve imtihan etmek için yapar. Ancak insanların çoğu bu nimetlerin deneme amaçlı olduğunu bilmediğinden, nimeti bol verdiğine muhabbetinden dolayı bunu verdiğini, nimeti kıstığına da öfkesinden dolayı kıstığını zannederler. (Taberi, Camiu'l-Beyan, XIX, 294.) Bu yüzden servet ve refahın insanların Allah katındaki durumlarıyla ilişkilendirilmesi sağlıklı bir istidlal değildir. Çünkü bu dünyada Allah'tan alıkoymuş, O'ndan uzaklaştırmış mal ve evlat nasıl ahirette ona yaklaşma vesilesi olur? Bütün

bunlardan dolayı servet ve refahla övünmek gereksiz ve yanlış bir tutumdur. Her zaman zenginin fakir, fakirin zengin olma ihtimali vardır. İtibar edilmesi gereken şey, Allah'a taat ve ibadettir ki; mezkûr darbimesel ile de bu açıklanmaktadır. (Razi, Mefatihul-Ğayb, XXV, 263; XXI, 124.)

Bu ve benzeri içerikteki ayetlerde yer verilen yanlış düşünce tarzının, sadece inkârcılarla ilgili olduğunu söyleyebilir miyiz? Kur'an, muhataplarının çoğunun müşriklerden oluştuğu bir ortamda bu gibi ayetlerle müşrikler içinde yaygın olan bir inançtan bahsetmektedir. Ancak müşrikler kadar olmasa da bu ve benzeri düşünceler müminlerin de zihnini kurcalayabilir. İnsanlar aldanma konusunda birbirlerinden farklı durumlardadırlar ve Yüce Allah bu gibi ayetlerle müşrikleri zemederken, müminlere de öğüt vermektedir. (Tahir b. Aşur, et-Tahrir ve't-Tenvir, XXV, 13.) Çünkü Kur'an kötü haslet ve karakter örneklerini kâfirlerden seçmektedir ki bunun sebeplerinden biri, bu tür işleri bir Müslümanın işlememesi gerektiğini vurgulamaktır. (Y. Işıcık, Kur'an'ı Anlamada Temel İlkeler, Ankara 1997, s. 90, 91.) Nitekim ilk Müslümanların kâfirlere yapılan uyarıları kendilerine yapılmış gibi dikkate aldıkları görülmektedir: Hz. Ömer helal ve temiz nimetlerden uzak durmasının sebebini kıyamet günü kâfirlere yapılacak şu uyarı ile açıklamaktadır: "Ben Allah'ın kendilerine 'Dünyadaki hayatınızda güzelliklerinizi bitirdiniz, onların zevkini sürdürünüz.' (Ahkâf, 46/20.) dediği ve azarladığı kimseler gibi olmaktan korkarım." (İbn Kesir, Tefsiru'l-Kur'ani'l-Azim, XIII, 22.)

Netice olarak Kur'an'da servet ve refahın Allah katında değer ölçüsü olduğu inancının yanlışlığı müteaddit defalar vurgulanmaktadır. Bunu inkârcılara özgü bir durum değil; genel olarak insanoğlunun bir yanılgısı olarak görmek gerekir. Nitekim Allah Rasülü, Kur'an'ın bu mesajını veciz bir cümle ile Medine'de muhatap olan Müslümanlara şöyle ifade etmiştir: "Allah Teala sizin yüzlerinize ve mallarınıza değil, kalplerinize ve amellerinize bakar." (Müslim, Birr, 34.) ■

İsra ve Miraç

İsra ve Miraç olayı Yüce Allah'ın Sevgili Peygamberine bir mükâfatı, büyük bir ihsanı, eşsiz bir armağanı ve ilahî bir mucizedir.

Doç. Dr. İsmail Karagöz *Rehberlik ve Teftiş Başkanı*

Sözlükte gece yürüyüşü anlamına gelen "İsra", Hz. Peygamber (s.a.s.)'in bir gece Cebrail tarafından Mekke'deki Mescid-i Haram'dan Kudüs'teki Mescid-i Aksa'ya götürülmesi; sözlükte merdiven, yukarı çıkmak ve yükselmek anlamına gelen "Miraç" ise Hz. Peygamber'in Mescid-i Aksa'dan semalara yükselmesi ve Allah'a mülâki olması demektir.

İsra ve Miraç olayı Yüce Allah'ın Sevgili Peygamberine bir mükâfatı, büyük bir ihsanı, eşsiz bir armağanı ve ilahî bir mucizedir.

Miladi 610 tarihinde peygamberlik görevi verilen Hz. Muhammed (s.a.s.), bütün gücüyle tevhit inancını yerleştirmeye ve ilahî mesajı tebliğe çalıştı. Mekkeli müşrikler direniş gösterdiler, atalarının putperest dinlerini terk etmek istemediler. Hz. Peygamber'e ve Müslüman olanlara her türlü baskı ve eziyeti yaptılar, onları dinlerinden döndürmeye, insanların Müslüman olmalarına engel olmaya çalıştılar. Bu konuda o kadar ileri gittiler ki bazı kimsesiz Müslümanlara işkence yaptılar, Müslümanlara üç yıl süren boykot uyguladılar, Müslümanlar açlık ve sıkıntı çekti. Peygamberimiz her şeye rağmen görevini yapmaya devam etti. İslamı tebliğ etmek için Mekke dışına çıktı, Taif'e gitti, onları İslam'a davet etti. Taifliler davete icabet etmedikleri gibi Peygamberi-

mizi taşlattılar. Peygamberimizin ayakları kan revan içinde kaldı. Peygamberimizin bütün bu sıkıntılara karşı en büyük destekçisi amcası Ebu Talip ve can yoldaşı, güzide eşi Hz. Hatice vefat etti. Peygamberimiz çok üzüldü. İşte böyle sıkıntılı günlerin akabinde hicretten bir buçuk yıl önce Recep ayının 27. gecesinde İsra ve Miraç olayı gerçekleşti. Yüce Allah sevgili kulunu teselli etti, üzüntüsünü dindirdi.

İsra mucizesi, İsra suresinin birinci ayetiyle açık seçik bildirilmekte, Miraç olayına ise Necm suresi 10-18. ayette işaret edilmektedir:

"Kendisine ayetlerimizden bir kısmını gösterelim diye kulunu (Muhammed'i) gecenin bir kısmında Mescid-i Haram'dan çevresini bereketlendirdiğimiz Mescid-i Aksa'ya götüren Allah'ın şanı yücedir. Hiç şüphesiz O, hakkıyla işitendir, hakkıyla görendir". (İsra, 17/1.)

"Allah kuluna vahyedeceğini vahyetti. Kalp, (gözün) gördüğünü yalanlamadı. (Ey Müşrikler! Şimdi siz Peygamberin) gördüğü şey hakkında onunla tartışıyor musunuz? Andolsun ki, o, Cebrail'i bir başka inişte daha (asli şekliyle) Sidretü'l-Münteha'nın yanında görmüştü. Me'va cenneti de Sidre'nin yanındadır. O zaman Sidre'yi kaplayan kaplamıştı.

Miraç esnasında Hz. Peygamber'e cennet, cehennem ve buralardaki insanların durumları gösterilir ve birçok olaya muttali olur.

Göz (gördüğünden) şaşmadı ve (onu) aşmadı. Andolsun, o, Rabbinin en büyük alametlerinden bir kısmını gördü." (Necm, 53/8-10.)

İsra ve Miraç olayının detayı hadislerde geçmektedir. Hadislere göre İsra ve Miraç olayı şöyle gerçekleşmiştir:

Bir gece Hz. Peygamber Kâbe'de Hatim denilen yerde veya amcası Ebu Talib'in kızı Ümmühânî'nin evinde uyku ile uyanıklık arası bir durumda iken Cebrail gelir, göğsünü açar, zemzemle yıkar, göğsünü iman ve hikmetle doldurur ve kapatır. Burak (Burak, eşekten büyük, katırdan küçük, her adımını ufkun sonuna atabilen beyaz renkli bir canlıdır. Müslim, İman, 259.) adlı bir binite bindirir, Kudüs'teki Beyt-i Makdis'e yani Mescid-i Aksa'ya götürür. Hz. Peygamber burada iki rekât namaz kılar. Cebrail kendisine biri süt diğeri şarap dolu iki kap getirir. Hz. Peygamber sütü seçer. Cebrail, fıtratı seçtin der.

Cebrail, Hz. Peygamberi "Miraç" (göğe yükselme vasıtası) ile Mescid-i Aksa'dan semalara çıkarır. Birinci semada Âdem, (Âdem'in sağında cennetliklerin ruhları, solunda cehennemliklerin ruhları vardır. Âdem (a.s.), sağına bakınca güler, soluna bakınca ağlar. Müslim, İman, 263.) ikinci semada İsa ve Yahya, üçüncü semada Yusuf, dördüncü semada İdris, beşinci semada Harun ve altıncı semada Hz. Musa ile görüşür ve selamlaşır, peygamberler kendisine hayır dua ederler. Her gün 70 bin meleğin ibadet ettiği Beytül-Ma'mur'un bulunduğu 7. semada Hz. İbrahim ile buluşur. Hz. İbrahim kendisini selamlar ve hayır dua eder. Sonra Sidretül-Münteha (hudut ağacı) denilen yere ulaşırlar. Burada Hz. Peygambere evrenin

sırları, varlığın kaderiyle ilgili hükümlerin tespiti için görevli meleklerin çalışmaları gösterilir. (Müslim, İman, 263.)

Cebrail buradan ileri geçemeyeceğini bildirir ve Sidretül-Münteha'da kalır. Cebrail, "Bir parmak ucu daha öteye yaklaşmış olsaydım yakılırdım." demiştir.

Hz. Peygamber tek başına Refref adlı binekle yükselişini sürdürür. Sonunda Yüce Allah'a mülaki olur. (Müslim, İman, 259; bk. Miras, II, 275; Yazır, VII, 4572-4580.)

Hz. Peygamber, "Her türlü sözel, bedensel ve mali ibadetler, dualar, güzellikler ve iyilikler Allah'a mahsustur." diye Allah'a tazim eder.

Yüce Allah, "Ey Peygamber! Selam, Allah'ın rahmeti ve bereketi senin üzerine olsun." karşılığını verir.

Hz. Peygamber, "Selam bizlere ve Allah'ın salih kullarına olsun." diye mukabele eder.

Cebrail ve melekler, "Ben tanıklık ederim ki, Allah'tan başka hiçbir ilah yoktur. Ve yine tanıklık ederim ki Hz. Muhammed Allah'ın kulu ve Rasulüdür." derler.

Biz bu "tahıyyat" duasını miracımız olan namazımızda okuyoruz. (Ebu Davud, Salat, 182, I, 591.)

Peygamberimize Miraç'ta üç şey verilmiştir:

1. Beş vakit namaz farz kılınmıştır. (Buhari, Salat, 1; Müslim, İman, 259, 262, 263.)

Beş vakit namaz farz kılınmadan önce de Peygamberimiz ve Müslümanlar sabah ve akşam ikişer rekât namaz kılıyorlardı. İlk vahyin peşinden Cebrail Peygamberimize abdest ve namazı öğretmiştir. Peygamberimizin ilk kıldığı namaz, Cebrail'in imamlık yaptığı sabah namazıdır. (Ahmet Naim, II, 279.)

2. Bakara suresinin son ayetleri verilmiştir.

3. Allah'a ortak koşmayanların affedileceği ve cennete girecekleri bildirilmiştir. (Ahmed, I, 422; Müslim, İman, 279; Miras, II, 261-275.)

Miraç esnasında Hz. Peygamber'e cennet, cehennem ve buralardaki insanların durumları gösterilir ve birçok olaya muttali olur. (Müslim, İman, 263.)

Mescid-i Aksa

Hız. Peygamber (s.a.s.), Refref adlı binit ile Sidretü'l-Münteha'ya çıkartılır ve buradan aynı binitle Kudüs'e döndürölür. Dönüşte kendisini peygamberler karşılar ve onu kendilerine imam yaparak arkasında namaz kırlarlar. Kudüs'ten Burak adlı binit ile Mekke'ye döndürölür.

Mescid-i Aksa, Mescid-i Haram'dan yaya yürüyüşle bir aylık mesafededir, Hız. Musa ve Hız. İsa dâhil pek çok peygamberin uğradığı ve yeryüzünde yapılan ikinci mescittir. Mescid-i Aksa'nın içinde bulunduğı Kudüs ve çevresi dinî merkez olması ile bereketlendirildiğı gibi nehirler ve verimli bahçelerle de bereketlendirilmiştir. (Miras, X, 56, 57)

Hız. Peygamber (s.a.s.) ertesi günü İsra ve Miraç olayını Mekkelilere anlatır. Olayı duyan müşrikler Hız. Peygamber (s.a.s.)'i suçlamaya, onu alaya almaya başlarlar. Elli yıldır aralarında yaşadığı ve güvenilir niteliğini verdikleri Hız. Muhammed'i yalanlarlar, "Bizim kervanlarımız Mekke'den Şam'a bir ayda gider ve bir ayda geri döner, Muhammed bir gecede Kudüs'e gidip nasıl geri dönebilir? Bu apaçık bir yalandır." derler. Hız. Peygamber'in daha önce Mescid-i Aksa'yı hiç görmediğini bildikleri için orayı bilenler "Beyt-i Makdis'i bize tarif et." derler. (Miras, II, 266)

Müşrikler Hız. Peygamber'e kaç kapısı, kaç penceresi var diye sorarlar, Hız. Peygamber, Beyt-i Makdis'i incelememiş, kapı ve pencerelerini saymamıştır. Müşriklerin soruları karşısında çok sıkıntıya düşer ancak Allah Mescid-i Aksa'yı gözünün önüne getirir ve onların sorularını mescide bakarak cevaplandırır.

Şaşkına dönen müşrikler Hız. Ebu Bekir'e giderler. Muhammed bir gecede Kudüs'e gidip geldiğini söylüyor, ne dersin derler. Hız. Ebu Bekir, Muhammed ne diyorsa doğrudur, ben bundan daha ötesinde söylediklerine, ona meleğin Allah'tan haber getirdiğine de inanıyorum, der. (Miras, X, 59-60)

Müşrikler yine tatmin olmazlar, Peygamberimize, "Hadi bakalım bize kervandan haber ver, bu bizce daha önemlidir?" derler. Peygamberimiz, "Evet, filanların kervanına yolda rastladım, Revha denilen mevkide idiler. Bir deve kaybetmişler, onu arıyorlardı. Yüklerinde bir su kadehi vardı, o kadehteki suyu içtim, gelince sorun bakalım kadehte su kalmış mı?" der. Müşrikler kervandakilerin sayılarını, yüklerini ve durumlarını sorarlar. Peygamberimize kervan gösterilir ve müşriklerin sorularının hepsini cevaplar, "falan, filan kervanın önündedir, filan günü güneşin doğumu ile birlikte Mekke'ye

Hiz. Peygamber'in İsrâ ve Mirâç gecesinde karşılaştığı olaylar, gördüğü ayetler ve kendisine karşı yapılan muamele onun Allah katında ne büyük bir değere sahip olduğunu ortaya koyar.

ulaşırlar." der. Müşrikler işaret edilen günü dört gözle beklerler. Bildirilen vakitte kervan gelir, yine de Hiz. Peygamberi tasdik edip iman etmezler ve "Bu apaçık bir büyüdür." derler. (Neml, 27/13; Saff, 61/6; Yazır, V, 3146.)

İsrâ ve Mirâcın ruh ile rüyada vuku bulduğunu söyleyenler olmuş (bk. DİA, XXX, 133.) ise de konu ile ilgili hadislerle dayanarak hadis, tefsir, fıkıh ve kelâm âlimlerinin büyük çoğunluğu İsrâ ve Mirâcın ruh ve beden ile uyanık bir hâlde iken bir seferde gerçekleştiğini ifade etmişlerdir. (Miras, X, 58; DİA, XXX, 133.) İsrâ ve Mirâç uyku hâlinde gerçekleşmiş olsaydı (Yüce Allah) ayette "kulunu" demez, bunun yerine; "kulunun ruhunu" derdi. Ayrıca Yüce Allah "Göz kaymadı ve (sınırı) aşmadı." (Necm, 53/17) buyurmaktadır. Üstelik eğer olay uyku hâlinde gerçekleşmiş olsaydı bir mucize olmazdı. Böyle bir şeyi kâfirler inkâr etmez ve yalanlamazlardı. Çünkü bu tür olayların rüyada gerçekleşmesi yadırganmaz ve inkâr edilmezdi.

Ayette geçen "sübhan" kelimesi olayın azametini ifade eder.

Mirâç'ta Hiz. Peygamber'in Allah'ı gördüğünü söyleyenler olmuş ise de ayet ve hadislerle göre bu dünyada Allah'ı görmek mümkün değildir. Şu ayetler bunun açık delilidir:

"Gözler onu idrak edemez ama O, gözleri idrak eder." O (idrak ötesi olup) en gizli şeyleri bilendir, (her şeyden) hakkıyla haberdar olandır." (En'am, 6/103)

"Allah bir insanla ancak vahiy yolu ile yahut perde arkasından konuşur. Yahut bir elçi gönderip, izniyle ona dilediğini vahyeder. Şüphesiz O, yücedir, hüküm ve hikmet sahibidir." (Şura, 42/51.)

Sahabeden Ebu Zer el-Gıfari, Hiz. Peygambere, "Rabbini gördün mü?" diye sormuş, Hiz. Peygamber de "O bir nurdur, O'nu nasıl görebilirim?" cevabını vermiştir. (Müslim, İman, 291, 292.)

Müminler Allah'ı cennette iken göreceklerdir. (Kiyame, 75/23.)

Sonuç olarak; İsrâ ve Mirâç olayı 45 sahabe tarafından bize nakledilmiştir, inkârı mümkün olmayan ilahî bir mucizedir. Hiz. Peygamber'in İsrâ ve Mirâç gecesinde karşılaştığı olaylar, gördüğü ayetler ve kendisine karşı yapılan muamele onun Allah katında ne büyük bir değere sahip olduğunu ortaya koyar.

Her şeyi maddi âlemin kanunlarına göre izah etmeye kalkışan ve Yüce Yaratıcı'nın üstün gücünü anlayamayan bir kısım insanlar İsrâ ve Mirâç olayını kavramakta güçlük çekebilirler. İlahî gücün ve peygamberlik mertebesinin ne demek olduğunu biraz idrak edebilenler bu olayda bir gariplik görmezler. İnsanoğlunun sahip olduğu güç sınırlıdır, ama insanoğlu için zor veya imkânsız görünen şeylerin hepsi ilahî gücün önünde eşittir. Hepsini aynı kolaylıkla gerçekleştirilir.

İmanı, ibadeti ve ahlakıyla yücelmesi, İslâm'ın güzelliklerini kendinde toplayabilmesi müminin miracıdır. Miracı yaşamak isteyenlerin, önce kalplerini imanla doldurmaları, Kur'an'ın aydınlık yoluna girmeleri, Hiz. Peygamberi kendilerine rehber edinmeleri gerekir.

İsrâ ve Mirâc'ı iyi anlayan müminler, İslâm'ın ilkelerini uygulamaya, dünya ve ahireti kazanmaya çalışır, beş vakit namazını kılar. Çünkü namaz müminin miracıdır. Hayatlarında miracı gerçekleştirebilenler, iman kardeşliğinin getirdiği sorumluluğun farkında olurlar ve ona göre hareket ederler. ■

Kaçımız Berat Ettik...

Kimseye zulüm olunmayan, herkesin kazandığı ile karşılandığı o gün geldiğinde gözler, kulaklar, eller ve ayaklar yapılanlara şahitlik etmeyecek mi?

F. Feyza Güner *Din Hizmetleri Uzmanı*

Batı'da 1215 yılında İngiltere kralına kabul ettirilen Magna Carta bildirgesi insan hakları kavramının ilk belgesi sayılmıştır. Bu bildirge halkın kendi kralına karşı olan haklarını ele almış olup evrensel bir özelliği bulunmamakla birlikte daha sonra ortaya çıkan pek çok insan hakları bildirgesine temel teşkil etmiştir. Bunu yaklaşık beş yüzyıl sonra insanların yaşayışlarında, hayati konularda eşit haklara sahip oldukları fikrinin pekişmesiyle kendi kişilik ve mutluluklarını iradeleri ile özgürce geliştirebileceklerinin açıkça belirtildiği Amerika Bağımsızlık Bildirisi izlemiştir. İnsanların doğuştan sahip olduğu doğal hakların yanında ilk kez seçme seçilme hakkı gibi siyasi haklarından da söz edildiği Fransız İhtilali ile Avrupa'da insan haklarının uygulanması alanında yeni bir çağır açılmıştır. Özgürlük, eşitlik, kardeşlik kavramları ülkelerin anayasal düzenlemelerine dâhil edilmiştir. Pek çok ülkenin onayladığı otuz maddelik İnsan Hakları Evrensel

Beyannamesi ise İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komisyonu'nun girişimiyle oluşturulmuştur. Sivil, siyasi, ekonomik ve sosyal hakları içeren bu beyanname ile insan hakları uluslararası bir boyut kazanmıştır. (Encyclopedia Americana, Grolier Incorporated, c. 18/92-94; c. 8/589-595; c. 11/765-768; c. 27/454-455, 1984.) Bu bildirgenin yayınlandığı 10 Aralık her yıl "Dünya İnsan Hakları Günü" olarak anılmaktadır.

Günümüzde devletler insan hak ve özgürlüklerini güvence altına almak, insan onurunun, öz saygısının yok edilmesini önlemek için anayasalarına maddeler eklemekte, çeşitli özgürlük bildirileri yayınlamaktadırlar. Ancak bu söylemleri zaman zaman "yapmadıkları/uygulamadıkları şeyleri söylemekten" (Saff, 61/2.) öteye gitmemektedir. Teori ile pratik örtüşmemektedir. Tıpkı yıllardır Gazze'de görmezden gelinen Filistinliler'in, "insan hakları skandalı" olarak tanımlanan Guantanamo kampında kötü şartlara ve

uygulamalara maruz kalarak işkence gören tutukluların, Bosna-Hersek Savaşı'nda tecavüze uğradığından dolayı kürtaj için fetva isteyenlerin; Sudan'da, Somali'de açlıktan ölen insanların, Arakan'da uygulanan zulümle "şehri dolduran cesetlerin", Sierra Leone'deki iç savaşta kullanılan çocuk askerlerin, ampute edilmiş çocuk ve gençlerin görmezden gelinmesi gibi.

Çok eskilerde değil 50'li yıllarda sadece derilerinin rengi nedeniyle aşağılanıp hor görülenler "İnsan olduğumuzun farkına varmaları için mücadele ediyoruz." (Malcolm X Konuşuyor, Çev: Baki Alkaçar, Nehir Yayınları, s. 65.) diyorlardı. Beyazın sadece bir renk olup sosyal statü olmadığını kabullenemeyen Batılılar, otobüsün sadece arka kısmını zencilere ayırıp, aynı lokantadan yemeyerek, aynı lavaboyu, tualeti kullanmayarak, okullarını ayırıp (Recep Şentürk, Malcolm X, İlke Yayıncılık, s. 129) çocuklarının arasında bile sınıfsal bir ayrım oluşturmaya çalışırken, Ebu Zer el-Gıfari bir tartışma anında bir anlık gafletle Bilal-i Habeşi'ye "kara kadının oğlu" diye seslendiğinde Hz. Peygamber'in uyarısına maruz kalmış ve büyük üzüntü duyup derhâl yanağını toprağa yaslayarak "Bilal basmadıkça yerden kalkmam." (Tecridü's-Sarih, İman, 28.) demişti.

Kur'an'daki insan kavramı sadece görevleri değil aynı zamanda hakları da içermektedir. (Perviz Manzur, İslam ve Batı, çev. Y. Z. Cömert - İ. Durdu, İnsan Yayınları, s. 45) İslam öğretisine göre insanlar hiçbir ayrım gözetmeksizin temel hak ve hürriyetlere doğuştan sahiptirler. Amaç sahip olunan bu hakların korunmasıdır. Din, can, akıl, nesil ve malları korumak olarak beş madde hâlinde sınıflandırılan bu hakların yokluğu düşünülemez. (Gazali, Mustasfa, çev. Y. Apaydın, Rey Yayıncılık, c. 1, s. 333) Gönderilen tüm peygamberlerin getirdikleri şariatlar da bu hakları korumaya yöneliktir. (Abdülkerim Zeydan, Fıkıh Usulü, çev. R. Özcan, s. 354; A. Hamdi Akseki, İslam Dini, s. 88.) Ki bu

beş maddeye bazı âlimler insan şerefine korunmasını da eklemiştir. (Muhammed Tâhir b. Âşûr, İslam Hukuk Felsefesi, çev. M. Erdoğan - V. Akyüz, s. 139-143.) İslam bilginleri tarafından 7. yüzyılda bir hukuk kaidesi olarak da belirlenen bu ilkeleri çiğnemek haramdır ve cezası da ağırdır. (Gazali, age, c. 1, s. 333.) Sadece barışta veya hayattayken değil savaşta ve öldükten sonra da insanın onurunu, şeref ve haysiyetini korur İslam öğretisi. Bu yüzden bir kimsenin hayattayken veya ölümünden sonra organlarını kesmek caiz görülmemiş, aç-susuz bırakmak, talan etmek, elindeki malları gasp etmek haram görülmüştür. (Vehbe Zuhayli, İslam Fıkıh Ansiklopedisi, Risale Yayınları, c. 8, s. 443.) Yaratılmışların en şerefli olan insan, bir başkasının yaşamı, inancı, düşüncesi, nesli, mal-mülk edinmesi, şeref ve

haysiyetinin ortadan kaldırılmasına yönelik her türlü eylemle bir nevi "insanlığı çalarak" aşağıların aşağısı durumuna gelmektedir.

İyilik ve kötülükten yana işlenen her şeyi önümüzde göreceğimiz, ne küçük ne de büyük yapılan hiçbir şeyin unutulmadığı gün, her insan dikkatsizce sarf ettiği her bir sözün hesabını vermeyecek mi? Kimseye zulüm olunmayan, herkesin kazandığı ile karşılandığı o gün geldiğinde gözler, kulaklar, eller ve ayaklar yapılanlara şahitlik etmeyecek mi? (Âl-i İmran, 3/30; Kehf, 18/49; Kamer, 54/53; Bakara, 2/281; Fussilet, 41/20-23; Nur, 24/24.) İnsanlığı çalınmış olanlarla (Paulo Freire, Ezilenlerin Pedagojisi, çev. D. Hattatoğlu - E. Özbek, Ayrıntı Yayınları, 1995, s. 24.) o gün yüzleşmeyecek mi?

İnsanın özüdür onur. Yerinden yurdundan edilip kovulur, mülteci olursa sığınacak bir yer arar, kırılır, ezilir, aşağılanırsa izzet-nefsini kurtarmak için çözüm arar. Çözüm; Japonlar'ın başarısızlık nedeniyle yok olduğunu düşündükleri onurlarını harakiri yapmakla kurtarmaya çalışmalarında veya savaşta yenilen kumandanın parmağındaki yüzükten zehir içerek, bazılarının kendini asarak ya da nehre atarak hayata son vermesiyle izzetinefeslerini kurtarmaya çalışmalarında değildir. Yaratılmışların en mükemmeli olarak yaratılan insanın, çözümü Yüce Yaratan'da araması gerekir. Çözüm, bazen Peygamberimizin Taif'te hakarete uğrayıp, taşlandığında yaptığı gibi dua etmektir: "Allah'ım! Gücümün zayıflığını, insanlara karşı takatimin ve gücümün azlığını sana arz ediyorum. Ey merhametlilerin merhametlisi! Sen zayıfların Rabbisin. Sen benim Rabbimsin. Sen beni kimin eline bırakıyorsun? Bana kötü muamele yapan yabancıya mı? Yoksa beni eline bıraktığın düşmana mı? Bu, senin bana karşı bir öfkenden ileri gelmiyorsa ben buna aldırış etmem..." (İbrahim Sarıçam, Hz. Muhammed ve Evrensel Mesajı, Ankara: DİB Yayınları, 2005, s. 108.) Ya da hicret etmek onun Mekke'den Medine'ye gitmesi gibi, Kâbe'yi putlardan temizlediği gibi kutsala asıl değerini vermek, bazan "lekum dinukum ve liye dîn" (Kafirun, 109/6.) demek, bazen Hz. Âdem'in çocukları Habil'in Kabil'e söylediği gibi "Sen beni öldürmek için elini kaldırsan da benim sana elim kalkmayacaktır." (Maide, 5/28.) diyebilmek, Hz. Hacer ile oğlu İsmail gibi şehirdeki yaşamlarını bırakarak çöllere yönelmek, bazen ifk hadisesinde Hz. Aişe gibi "Ben Rabbimden başkasına teşekkür etmem." (Buhari, Şehadat, 15.) demek, kimi zaman Hz. Musa gibi zalime karşı direnmek, Hz. Lut gibi gelen misafirlere (meleklerle) kol-kanat gererek kavminin onları incitmelerini engellemek... Bazen de bir mucize gelir Rab katından; tıpkı Hz. Meryem'e ba-

Acaba kendimiz için istediğimizi en son ne zaman kardeşimiz için de isteyerek gerçek anlamda iman etmiş olduğumuzu hissettik?

ğışlanan Hz. İsa'nın beşikteyken konuşarak Meryem'i onurlandırması gibi...

Çocukken yenen bir tokadın içte doğurduğu hezeyanlar çabuk unutulur mu? Ya ilkokul yıllarında arkadaş gruplarından dışlanmışlığın, takılan lakapların yürekte bıraktığı burukluk? Bedenindeki bir engel nedeniyle alay edilmek... Çocuk işçiler, çocuk gelinler... Birlikte bir ömür geçirmek için aynı yastığa baş koyarken atılan bir tokat... Onlarca yıl yaşanan hayat tecrübesi ve çocuklara verilen emeklerin bir anda silinerek yaşlılık döneminde "işe yaranmadığı, evde bir yük olduğu" hissini sıkça yüze vurulması... İşyerinde uygulanan yıldırma politikaları, kişinin mesleki bütünlük ve benlik duygusunu zedeleyen, kendine yönelik kuşkularını artırarak kendine güven duygusunu yitirmesine sebep olan mobbing... Kişinin kendine duyduğu öz saygının, izzetinefsin yok edilmesi. Ve bunun uzantısının devasa yıkımlara yol açacağına düşünülmemesi. Tıpkı Kaşığı'nın küçük "Hasan"ı gibi işlemediği bir suçun yükü altında o küçücük yüreğin onurunun hayatıyla son bulması, Diyet'in "Koca Ali"si gibi kolun verilip özgürlüğün kazanılması. Oysa bilmeliydik bir kötülük gördüğümüzde elimizle, gücümüz yetmezse dilimizle mâni olmamız gerektiğini. Hiç olmadı kalbimizle buğz etmemiz gerektiğini bilmeliydik. (Müslim, İman, 78; Ebu Davud, Salat, 248.)

Kırılan kalpler aslında bir nevi kırılan onurlardır. O yüzden helallik istemez miyiz? O

yüzden senden bir şey istediğinde veremiyorsan isteyen güzel sözle geri çevir öğretisini uygulamaz mıyız? O yüzden mazlumun duasıyla Allah arasında perde olmadığını bilerek demez miyiz, zulüm ile abat olanın ahiri berbat olur. Yaratıcının huzuruna kul hakkıyla çıkmamak için değil midir tüm bunlar?

Eğer "Müslümanım" diyorsak dünyanın neresinde olursa olsun en temel haklarından mahrum bırakılanları; açlığa, yoksulluğa, sefaletle mahkûm edilenleri, zulme uğrayanları, emeği sömürülenleri, bir kadına, çocuğa, yaşlıya uygulanan şiddeti, ibadet etme hakları ellerinden alınanları, sadece düşünceleri nedeniyle tecrit edilenleri, kılık kıyafet nedeniyle en temel hakları (öğrenim, çalışma vs.) engellenenleri, kökenleri nedeniyle dışlananları, toplumsal aidiyet yakalamak için çırpınan insanları görmezden gelemeyiz. Aldığımız her nefesin hesabını vereceğimize inananlar olarak o insanların dışlanmışlığına, yürek acılarına, sosyal yıkılmışlıklarına karşı kör, sağır ve dilsiz olamayız.

Hesaba çekilmeden önce kendimizi hesaba çektiğimizde (Tirmizi, Kıyame, 25.) acaba kaçımız berat edebiliyoruz? Acaba kendimiz için istediğimizi en son ne zaman kardeşimiz için de isteyerek gerçek anlamda iman etmiş olduğumuzu hissettik? (Buhari, İman, 7; Müslim, İman, 71.) Savaşta esir aldıklarımıza bile kendi yediğimizden içtiğimizden vermemiz gerektiği (İnsan, 76/8, 9; Muhammed Hamidullah, İslam Peygamberi, çev. S. Tuğ, İstanbul 1993, c. I, s. 227.) öğüdünün ne anlama geldiğini hiç düşündük mü? Yoksa bir insanı öldürenin tüm insanlığı öldürmüş gibi olacağı (Maide, 5/32.), boynuzsuz koyunun hakkının boynuzludan alınacağı (Müslim, Birr, 15.), insanların bir tarafın dışları gibi eşit olduğu (Kudâi, Müsnedüş-Şihâb, 1/145.) ilkelerini düstur edinmiş bir inancın mensupları olarak her türlü haksızlığın önüne geçmekte önderlik etmemiz gerektiğini unuttuk mu? ■

Kur'an'ı Asli Harfleriyle Öğrenmek ve Öğretmek

Hiç şüphesiz yüce kitabımız Kur'an-ı Kerim'i öğrenmek, öğrenen ve öğretenlere destek olmak, bu ilahî mesajı kavramaya çalışmak, gönüllere huzur ve ruhlara sürur verir.

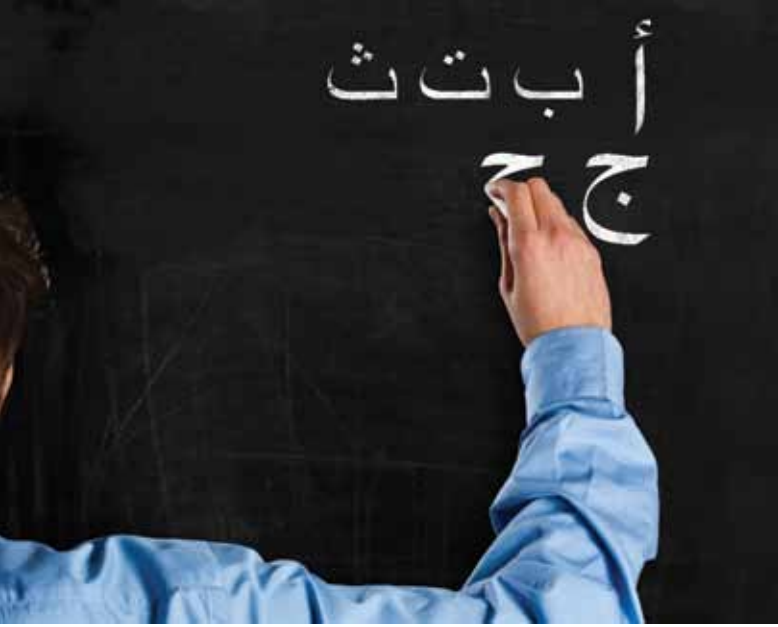
Abdullah Babaoğlu *Başvaiz - Maltepe/İstanbul*

Fert ve toplumların her alanda maddi, manevi yükselme ve ilerleme kaydedebilmele-ri için ilim son derece etken bir unsurdur. Bundan dolayıdır ki dinimiz ilme, eğitime, okuma ve okutmaya büyük önem vermiştir. Peygamber (s.a.s.) Efendimiz şöyle buyurmuştur: "İlim tahsil etmek kadın erkek her Müslümana farzdır." (İbn Mace, Mukaddime, 17.) Ayrıca Kur'an-ı Kerim'in ilk emrinin "oku" (Alak, 96/1.) olması, konunun önemini gözler önüne serer. Dünya ve ahiret saadeti de ancak bu şekilde temin edilebilir. Yine Kur'an-ı Kerim'de: "Sakin cahillerden olma." (En'am, 6/35.) bir başka ayette de, "Cahillerden yüz çevir." (Araf, 7/199.) buyrulmak suretiyle cehalet son derece yerilmiş, tehlikeli görülmüş, ilim öğrenmek de teşvik edilmiştir. Yüce Rabbimiz şöyle buyuruyor: "Hiç bilenlerle bilmeyenler bir olur mu?" (Zümer, 39/9.)

Elbette öğrenmeye, ilim elde etmeye Allah kelamı ile başlamak, feyz ve bereket açısından son derece önemli ve de gereklidir.

Bu bağlamda bir Müslüman için en önemli görevlerden biri de, hiç şüphesiz, Yüce Rabbimizin bütün insanlığa ilahî bir mesajı olan Kur'an-ı Mübin'in asli harfleriyle öğrenilmesidir. Zira Kur'an-ı Kerim'den ibadet edecek kadar ayet ve sure ezberlemek, kadın erkek her Müslümana farzdır. Çünkü onun lafzıyla ibadet edilir.

Kur'an-ı Kerim'i okuma ve ona değer verme babında Peygamber Efendimiz (s.a.s.)'den pek çok hadis-i şerif bizlere ulaşmıştır. Bunlardan birkaç tanesi şöyledir: "Ümmetimin ibadetlerinin en faziletlilerinden biri de Kur'an'ı okumaktır." (Kenzü'l-Ummal, 1/2264; Kurtubi, Ahkâmü'l-Kur'an, 1/28.), "Ümmetimin en şereflipleri Kur'an'ı hamleden yani onu okuyup, anlamını öğrenip, gereklerini yerine

getirenler ve gece ibadetine devam edenlerdir." (Fethu'l-Kebir, 1/188.) "Mutlak surette Allah (c.c.), Kur'an'a değer veren toplumları yüceltir." (Müslim, Salatü'l-Misafirin, 269.)

Bir de cennette yükselme, daha üstün makamlara ulaşma vardır ki, o da kişinin Kur'an bilgisi ve ezberi nispetinde olacaktır. Bu husus hadis-i şerifte şöyle beyan ediliyor: "Kur'an okuyup ona sahip çıkan kimse cennete girince kendisine; "Oku ve yüksel" denilir. O da okudukça yükselir. Her ayette bir derece alır. En son bildiği ayeti okuyuncaya kadar bu yükselme böylece devam eder." (İbn Mace, Edeb, 52 (3780); Ebu Davud, Vitri, 20 (1464); Tirmizi, 2914.)

Bir gün Peygamberimiz (s.a.s.), "Muhakkak ki şu kalpler demirin pas tuttuğu gibi paslanır." buyurunca, sahabeden bazıları: "Ey Allah'ın Rasulü! O paslanan kalplerin temizlenmesi yani cilası nasıl olur?" diye sordular. Bunun üzerine Efendimiz (s.a.s.): "Kur'an okumak ve ölümü çokça hatırlamakla olur." (Kenzü'l-Ummal, 1/441; İhya, 1/244.) buyurdular. Peygamber Efendimiz (s.a.s.)'in amcasının oğlu Abdullah

İbn Abbas (r.a.) da: "Kim Allah'ın kitabını öğrenir, sonra da onun bildirdiği hükümlere uyarsa, Allah o kimseyi, dünyada sapıklıktan kurtarıp doğru yola sevk eder. Ahirette de hesabının kötü olmasından korur." (Kütüb-ü Sitte.) dedikten sonra, bu sözüne şu ayet-i kerimeyi delil getirdiler: "Benim yoluma uyan ne sapar ve ne de bedbaht olur." (Ta Hâ, 20/123.)

Yine Kur'an okuma ve onun mesajını müzakere etme noktasında Peygamber (s.a.s.) Efendimiz şöyle buyurdular: "Bir grup insan, Allah'ın kitabını okuyup, ondan ders almak üzere Allah'ın evlerinden birinde bir araya gelseler, mutlaka üzerlerine (sekinet), huzur ve saadet iner. Allah'ın rahmeti onları kuşatır. Melekler de kanatlarıyla onları sararlar. Yine Allah (c.c.) onları meleklerin yanında anar." (Ebu Davud, Salat, 349 (1451); Tirmizi, Kıraat, 3 (2946); Müslim, Zikir, 38 (2699); İbn Mace, Mukaddime, 17, 255.)

Hiç şüphesiz yüce kitabımız Kur'an-ı Kerim'i öğrenmek, öğrenen ve öğretenlere destek olmak, bu ilahî mesajı kavramaya çalışmak, gönüllere huzur ve ruhlara sürur verir. Peygamber (s.a.s.) Efendimiz şöyle buyurdular: "Sizin en hayırlınız Kur'an'ı öğrenen ve onu başkalarına da öğretenidir." (Buhari, Fezailü'l-Kur'an, 21; Ebu Davud, Salat 349 (1452); İbn Mace Mukaddime, 16.) Çünkü bu manevi "şifa kaynağı" (İsra, 17/82.) "Allah'ın sağlam ipi, apaçık nuru ve hikmetlerle dolu kitabıdır. (Tirmizi, Fezailü'l-Kur'an, 5/172, 2906.) Yine Efendimiz (s.a.s.): "Her kim Kur'an okur ve onun gereklerini yerine getirirse; kıyamet günü ona, ana babasına, ışığı güneşin zıyasından daha parlak bir taç giydirilecektir." (Ebu Davud, Salat, 349, Hd. No: 1453.) buyurdular. Yine Peygamber (s.a.s.) Efendimiz, evlerde Kur'an okunmasını teşvik ve bunun faydası konusunda şöyle buyururlar: "Evleriniz kabirler gibi olmasın. Zira, içinde Bakara suresinin okunduğu evden şeytan kaçır, gider." (Müslim, Müsafirin, 212 (780); Tirmizi, 2877.)

Cenab-ı Rabbü'l-âlemin cümlemizi yüce Kur'an'a hizmet istikametinde daim ve kaim eylesin. ■

Okul Öncesi Çocukların Din Eğitiminde Peygamberî Metot

Çocukların din eğitiminde Peygamber Efendimiz'in ve ashabının nefret ve zorluktan uzak, müjdeleyen ve kolaylaştıran metotları esas alınmalıdır.

Fatma Kotan

Dünyanın her neresinde olursa olsun hayata gözlerini açan çocukların fitratlarındaki ortak özellik; Allah'ın varlığını kabul etmeye ve O'na bağlanmaya yönelik yaratılmış olmalarıdır. Sevgili Peygamberimiz bir hadis-i şerifinde, "Her doğan mutlak (Allah'ın kendine verdiği temiz) fitrat üzere doğar, sonunda anne ve babası onu Yahudi, Hristiyan veya Mecusi yapar." diye buyurmuştur. (Buhari, Cenaiz, 92; Ebu Davud, Sünnet, 17)

Burada bahsi geçen fitrat, Allah'ın fitratı yani İslam fitratıdır. Yaratılıştan inanmaya meyyal, saf ve lekesiz olarak dünyaya gelen insana Kur'an-ı Kerim'de; "O hâlde (Ey Rasulüm) sen yüzünü hanif olarak dine, Allah'ın fitratına çevir ki insanları bunun üzerine yaratmıştır. Allah'ın yaratışında değişme yoktur. İşte dosdoğru din budur..." (Rûm, 30/30.) diye emredilmiştir.

Zübde-i âlem olan insanın İslam fitratı üzerine yetiştirilmesi, aileye Allah'ın en güzel emaneti ve misafiri olarak geldiği andan itibaren başlar. Çok iyi gözlemci olan çocuklar, doğumdan itibaren etraflarıyla ilgilenir ve

yaşadıkları olayların etkisi altında kalırlar. Çünkü henüz konuşmaya başlamadıkları bu dönemde duyguları ön plandadır. Şefkat ve merhamet gösterildiği zaman huzurlu olur, stresli ve tartışmalı ortamlarda ise tedirginlik yaşarlar.

Çocuğun ruhi ihtiyaçlarını karşılamak için tercih edilen yol, aynen bedensel ihtiyaçlarını gidermek için takip edilen yol gibi olmalıdır.

Ebeveynler, yeni doğan bir çocuğu, önce hazmı kolay anne sütüyle, sonra mama, çorba ve daha sonra büyüdükçe yetişkinlerin yediği yemeklerle beslendikleri gibi, din eğitimi verirken de çocuğun yaş dönemlerini, yaşının özelliklerini göz önünde bulundurarak gerektiği kadar ve ihtiyacını karşılayacak nitelikte olmasına dikkat etmelidir. Henüz anne sütü ile beslenen bir çocuğa, besleyici ve çok yararlı olduğu düşünülen bir gıda verilecek olursa yutma, hazımsızlık, kusma vb. sorunlar yaşayabilir. Mesela; bal insan için çok faydalı bir besindir ancak bir yaşından önce çocuklara verilmemesi önerilir, hatta ölümcül olabileceği tespit edilmiştir. Bunun

gibi yaşından önce ve fazla dozda verilecek din eğitiminde de yaşanılacak sorunların çıkış sebebi aynıdır.

Çocuğa verilecek din eğitiminin temellerinde sevgi harcı olmalıdır. Allah'ın gazabını kuşatan ve ondan daha fazla olan rahmetine, merhametine, kâinattaki kudretine, Rezzak ve Vehhab olduğuna sık sık vurgu yapılmalıdır. Çocuğun Allah'ı sevmesi sağlanmalıdır.

Bir kutsi hadis-i şerifte Allah Teala; "Ben gizli bir hazine idim, istedim ki bilineyim, kâinatı yarattım." (ed-Dürrü'l-Müntesire, Celalettin-i Suyuti, 125; Mesnevi, Celalettin-i Rumi, 5, 104.) diye buyurmuştur. Kur'an-ı Kerim'de Allah Teala birçok ayetinde kullarını sürekli tefekküre, tedebbüre davet ederek kâinatın ve insanın yaratılışını, Allah Teala'nın eşyadaki tecellilerini, ölümü düşünmelerini, onlardaki hikmetleri anlamaya çalışmalarını ve böylece kullarının ona olan sevgisinin artmasını, kudretinin bilinmesini istemektedir. Çünkü tanıdıkça ve yakınlaştıkça kazanılan sevgi daha kıymetlidir.

Çocukların kalplerinde Yaradana karşı yavaş yavaş kesbî bir sevginin oluşturulması çok önemlidir. Bu sebeple etrafını tanımaya, konuşmaya ve konuşulanları anlamaya başladığında çocuklara kâinata bakmayı, gözlemlemeyi, el açıp bu güzellikler için Allah'a şükretmeyi öğretmeli ve böylece çocuktaki Allah sevgisinin her gün biraz daha artmasına yardımcı olunmalıdır. Eğitim bilimlerinde, çoklu zekâ kuramında, manevi zekâ da artık zekâ türleri arasında kabul edilmektedir. Ebeveynlerin bu yöndeki yönlendirmeleri, çocuklardaki manevi zekânın gelişimi için de katkı sağlayacaktır.

Din eğitiminde özellikle 3-7 yaş aralığındaki çocuklara zorlayarak, korkutarak ve baskıyla dinî bilgi öğretmeye veya sureleri ezberletmeye çalışmak doğru değildir. Buna mukabil, çocuğun varlıklardaki renk, güzellik, farklılık ve uyumu görerek Allah'ı tanıması ve O'nu sevmesi sağlanmalıdır. Çocuğa bu süreçten başlayarak, Allah'ın nasıl sevilleceği öğretilmelidir. O'ndan nasıl korkulacağı

değil. Çünkü küçükken Allah ile korkutulan veya Allah'tan korkan bir çocuktan büyüdüğünde, Allah'tan bahsederken sevgi sözcükleri kullanmasını, dua ile O'na sığınmasını, kısacası O'nu sevmesini beklemek zordur. İleri yaşlarda din ile alakalı görülen birtakım olumsuz düşünce ve davranışların temelinde, erken yaşlarda sağlam bir din eğitiminin verilememesinin yattığı unutulmamalıdır.

Çocukların din eğitiminde Peygamber Efendimiz'in ve ashabının nefret ve zorluktan uzak, müjdeleyen ve kolaylaştıran metotları esas alınmalıdır. Çünkü özellikle 3-7 yaş aralığı çocuğun şuuraltı beslenme dönemidir. Dolayısıyla din ve dinle ilintili konularda çocuğun şuuraltı beslenmesinin müspet yönde olması için korkutucu ve olumsuz bilgilerin/görüntülerin şuuraltında yer etmesine izin verilmemelidir.

Çocuğun davranışlarıyla ilgili öğrenimlerinin %70'i bu yaş aralığında gerçekleşmektedir. 7 yaşından sonra çocuk, ailesinde ve çevresinde tanık olduğu dinî ve ahlaki bilgileri kendisi de uygulamak isteyebilir. Zira 7-11 yaş arası, çocukların gördükleri ve öğrendikleri işleri yapabildikleri veya yapmaya meyilli oldukları bir çağdır. Peygamber Efendimiz çocukların ailelerinden gördükleri ibadetleri 7 yaşına geldiklerinde uygulamalı olarak öğrenmelerini istemiştir. (Ebu Davud, Salat, 25.)

Peygamber Efendimiz (s.a.s.) din eğitiminin başlama yaşı konusunda, uygulamaları ile bize her zaman örnek olmaktadır. Allah Rasülü (s.a.s.) erken yaşlarda çocukların din eğitimine başlamış, "Çocuklarınıza ilk öğreteceğiniz kelime, 'La ilahe illallah' olsun" buyurarak, çocuklara konuşmaya başladıklarında Allah'a imanı ve kelime-i tevhidi öğretmiştir. (Abdurrezzak, Musannef, 4/334.)

Din eğitime başlama yaşı konusunda farklı görüşler bulunmasına rağmen genel kanaate göre uygun metotlarla her yaşta çocuğa din eğitimi verilebilir. Sadece çocuğun anlamada zorluk yaşayabileceği soyut konular konusunda acele edilmemelidir.

tam olarak 10-12 yaşlarında anlatılmalıdır. Ancak Peygamber Efendimiz'in "İnsanlarla akılları nispetinde konuşun." sözünden hareketle bu konulara erken yaşlarda da çocuğun seviyesine göre değinilebilir. (Ebu Davud, Edeb. 20) Özellikle bu tür tedirginlik ve korkular sebebiyle çocuğa hiç din eğitimi verilmemesini veya geciktirilmesini tercih etmek; onun ruh ve zihin âleminde cevabını veremediği soruların oluşmasına sebep olabilir.

Okul öncesi dönemde çocuğun din eğitiminin sorumlu olan ebeveynler, bu sorumluluklarını hakkıyla yerine getirmek için de yeterliliklerini artırmaya çalışmalı, gerektiği zaman yetkin kişilerden destek ve öneriler almalıdır. Çocuğu okuma-yazma yaşına gelen anne ve baba, Kur'an öğretimi için gerekli olanakların oluşmasını sağlamalıdır. Allah Rasulü (s.a.s.) çocuklara konuşmaya başladıkları çağlarda iman esaslarının, daha sonra ise Kur'an'ın öğretilmesini istemiştir. (İbn Mace, Mukaddime, 9) Kendi uygulamalarında bunları bizzat görmek mümkündür.

Günümüze baktığımızda son yıllarda tüm dünyayı etkisi altına alan ahlaki çöküntü, suç oranlarındaki artış ve başıboş yetişen çocukların geleceğimizi tehdit eden en önemli toplumsal problemler olduğunu görüyoruz. Bu problemlerin çözümü için sadece pansuman etkisi yapabilen öneri ve uygulamalar yerine daha temel ve daha tesirli tedavilere yönelmek gerektiğini düşünüyorum.

Örneğin; ülkemizde en çok suç işleyenler 15-24 yaş grubu içerisinde bulunmaktadır. İçişleri Bakanlığı ve Devlet İstatistik Kurumunun yaptığı araştırmalara göre ortalama suç oranları arasında çocukluk ve gençlik yaş dilimi içinde suç oranları şöyledir:

Kasten adam öldürme %12, kasten yaralama %18, ırza geçme ve ırza geçme girişimi %18, dayak, dövme, vurma, yaralama %8, hırsızlık %34, fuhşa teşvik %4, gasp ve yağma %16, kasten yangın çıkarma %9'dur. Suçların yaklaşık %25'i başkalarının kışkırtması ve özendirme ile %45'i birden fazla kişiyle planlı olarak, geri kalanı kendiliğinden tek

başına gerçekleşmektedir. Suç işleyen çocukların ve gençlerin yaklaşık %90'ı kentlerde, %10'u kırsal bölgelerde oturmakta olup darp, dayak, dövme, vurma, yaralama, hırsızlık gibi suçlar daha çok kentlerde oturan çocuklar ve gençler tarafından işlenmektedir. (Prof. Dr. Özcan KÖKNEL, Kimliğini Arayan Gençliğimiz, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul 2001, 1. baskı, s. 356)

Gençlerin ve çocukların suç işlemesi toplumsal bir sorundur. Davranış ve kişilik bozuklukları, çocukluk döneminde başlayan ruhsal bozukluklar ve hastalıklar suça yol açan nedenlerdendir.

Çocuklara yeterli dinî ve ahlaki eğitimin verilmemesinin, ortaya bu nevi manzaraların çıkmasını kaçınılmaz kıldığı ise bir gerçektir. Din eğitiminin eksikliği ve dinî değerlerin zayıflamasıyla baş gösteren ve insanın yaratılışındaki fıtratına, doğasına yakışmayan hastalıklı davranışların şifası ve gıdası yine din eğitimindedir. ■

Bir Ayet Bir Vorum

Günümüz Gençliği

Prof. Dr. İbrahim Hilmi Karslı *Din İşleri Yüksek Kurulu Üyesi*

ihkarsli@diyanet.gov.tr

"Hani o gençler
mağaraya
sığınmışlardı da,
'Ey Rabbimiz!
Bize katından bir
rahmet ver ve içinde
bulunduğumuz
şu durumda bize
kurtuluş ve doğruluğa
ulaşmayı kolaylaştır'
 demişlerdi."
(Kehf, 18/10.)

Çağdaş dünyada fert ve toplumlar dinden uzaklaştıkları için hayat anlamsızlaştı. Bu manada günümüz insanının bir anlam krizi içerisinde olduğunu söylemek mümkündür. Ne yazık ki cadde ve sokaklarımızda bu durumda olan gençlerin sayısı az değildir. Bugün tıp dilinde logoterapi denen bir tedavi yönteminden bahsedilmektedir. Batı'da daha yaygın olan bu yöntemle düştüğü anlam krizinden insan kurtarılmaya ve hayat kendisine sevdirmeye çalışılmaktadır.

İslami değerlerin özümsemediği bir toplumda "hayatın anlamı" bir problem olmaktan çıkar. Çünkü din, insanın aşkla şevkle bağlanacağı bir değerler sistemini öngörür. Bu anlamda dindarlığın, ruh sağlığının da teminatı olduğunu söyleyebiliriz. Çünkü insanı manevi yönden takviye eder. Hayatın zorluklarına karşı onu daha dayanıklı hâle getirir. Bu açıdan insanın aklını ve gönülünü doyuran tevhit tasavvuru, ebedî hayat müjdesi, kader ve tevekkül inançları oldukça önemli değerlerdir. Dolayısıyla İslam'a gönülden bağlanan insan, ulvi gayelerin temsilcisi olur. Onun nazarında hayatın kendisi bir problem olmaktan çıkar; aksine bir hayır ve hasenat yarışına dönüşür. (Mü'minûn, 23/61.)

Günümüz dünyasında iffet ve hayâ duygularını korumak,

gençlerin en ciddi imtihanlarından biridir. Çünkü genç, bir taraftan dinini, takvasını korumaya çalışmakta, diğer taraftan da cinsel dürtülerin zirvede olduğu bir dönemi yaşamaktadır. Üstelik o, cinsel duyarlılıklara hitap eden bir vasatta bulunmakta ve nefsanî eğilimleri sürekli tahrik edilmektedir. İşte bütün bunlar, gençlerin ruh saffetlerini ve iffet duygularını tahrip etmektedir.

Bu durumda bir gencin yapması gereken şey, manevî duyarlılığını sürekli takviye etmesidir. Namaz, oruç, okumak, fikir ve zikir onun hayatının ayrılmaz bir parçası olmalıdır. Sanat, edebiyat ve yeteneği olan ilim dallarında kendini geliştirmelidir. Rabbinden uzaklaştıracak her yönelişin, şeytani bir tuzak olduğunu bilmelidir. Haramın bütün çekiciliği ile önüne serilmesinin, bir imtihan sırrı olduğunu unutmamalıdır. Yine o, isyana bulaşmamak için mağaraya sığınan Ashab-ı kehf gibi günah ve haramlardan kendini tecrit edip Rabbine sığınıp yalvarmalıdır.

Genç, yaşayacağı bu hayatta yolunu, amacını belirleme gayretindedir. Hayat, bencil hevesleri tatmin etmekten mi ibarettir? Yoksa bunların ötesinde bir şey midir? Yine hayat, mal, materyal ve şöhret peşinde bir koşuşturmaca mıdır? Yoksa daha yüce bir ideal

uğrunda bir mücadele midir? Kısaca genç, kendi içinde bu tür sorgulamaları yapar ve yolunu tayin etmeye çalışır. Bunun için de çevresini gözler ve örnek insanlar arar. İşte bu kavşak noktasında ebeveyn, gencin elinden tutmazsa o yanlış yollara sapabilir. Mesleğini belirleme noktasında ona yardımcı olduğu kadar, manevi hayatını belirlemesi için de ona rehberlik etmelidir. Ne yazık ki yaşadığımız gerçekler, bunun böyle olmadığını göstermektedir.

Sanat, spor bunlar insanın ruhi ve bedensel yeteneklerini geliştirmek için önemli aktivitelerdir. Eğlence de meşru çerçevede olabilir. Bunlar, dinin tavsiye ettiği konulardır. Ancak bugün sanat ve sporun birtakım aşırılıklarla gündeme geldiği de malumdur. Ne tür çılgınlıklar yapıldığı ortadadır. Spora fanatizm giriyor; şiddet, yakmak, yıkmak karışıyor. İnsanlar bir hiç uğruna birbirine şiddet uygulayabiliyorlar. Yine sanatta bazı insanların kutsanırçasına yüceltildiği görülmektedir. Bütün bunları nasıl yorumlamamız gerekir? Kısaca bunlar, en azından gençlerin bir kısmının, bir ruh tatminsizliği içerisinde yaşadıklarını bizlere göstermektedir. Ne yazık ki aile olarak, toplum olarak bu gençlere güzel şeyler verememiştir.

Gençlik, gerilimlerin yaşandığı bir çağdır. Bunlar, zaman zaman gençlerin içe kapanmasına, bencilleşmesine yol açabilir. Bu durumda basit heveslerini tatmin etmenin ötesine geçemezler. Bir ideal sa-

hibi olmadıkları için modanın, markanın tuzağına kolaylıkla düşerler. Gösteriş ve tüketimi hayatın amacı zannederler. Maddeye ve görünüşe takılıp kalırlar. Esas güzelliğin şekil, fizik güzelliği olduğu yanlışlığına kapılırlar. Komplekslerini aşamazlar.

İşte bu noktada ölüm ötesine uzanan yüce bir davanın sahibi olmak önemlidir. Çünkü böyle bir genç, kendi iç problemlerini aşar. Kendisiyle boğuşmaktan, bencil tutkularının tutsağı olmaktan kurtulur. Dışa açılır, başkalarının derdiyle dertlenmeyi, sabırlı olmayı, fedakârlık yapmayı, kısaca bencillik tuzağından kurtulup topluma faydalı olmayı öğrenir.

Hata işlemek insan olmanın bir neticesidir. Hatta hatalar iyi değerlendirilirse, insanın olgunlaşması açısından da önemlidir. Yetişkinlere göre gençlerin hatalarının çok olması doğal bir durumdur. Çünkü tecrübeleri azdır. Dolayısıyla bu konularda onlara karşı affedicilik ve bağışlayıcılık olmalı. Yerine göre onların hatalarını görmezlikten gelmeliyiz. (Teğâbun, 64/14.) veya münasip bir dille onlarla oturup konuşmalıyız.

Hz. Peygamber hataları dolayısıyla gençleri hiçbir zaman dışlamadı. Onlarla kendi arasına mesafe koymadı. Hatta hiç kimseye açmaya cesaret edemedikleri isteklerini ona açtılar. Nefislerinin arzuladığı gayrimeşru ilişki için ondan izin istediler. (İbn Hanbel, Müsned, V, 265.) Ancak Hz. Peygamber onlara kızmadı ve yanından kovmadı. Aksine hep senli

benli davrandı, sevgi ve ikna metodunu kullandı.

Gençler muhabbetle Hz. Peygambere intisap ettiler. "Anam, babam sana feda olsun" diyerek onun etrafında toplandılar. Hz. Peygamber, onlardaki dinamizmi iyi keşfetmişti. Onlar gençti, tabiatları henüz bozulmamıştı. Çarpık toplumsal hayat onları kirletmemişti. İkiyüzlü tavırlardan uzaktılar. Adalet ve hakkaniyet sevdalıları idiler. İşte gençler, sahip oldukları bu fitri özellikleri sebebiyle İslam'ın mesajını iyi anladılar ve ona gönülden bağlandılar.

Yine Hz. Peygamber, çevresindeki gençleri hep teşvik etti. İstidatlı gördüklerine cesaret verdi. Gençler, vahiy kâtibi oldular. Yaşlı başlı toplulukların başına onları komutan olarak atadı. Savaşları yönettiler. "Onlar gençtir, beklesinler" demedi. Onları vali yaptı, toplumu yönettiler. Kendisinden yaşça büyük olanlara onları imam olarak atadı. Böylece özgüven sahibi oldular. Kısaca gençler, savaşlarda ve toplumsal hayatta en önemli görevleri üstlendiler.

Yazımızı Hz. Peygamber'in genç sahabe Abdullah b. Ömer'e yaptığı şu tavsiye ile bitiriyoruz: "Ey Abdullah! Dünyada kendini garip bir yolcu kabul et. Kendini kabir ehlinden say. Ey Ömer'in oğlu, ahirette dinar da dirhem de geçerli değildir. Orada iyilik ve kötülüğün değerlendirilmesi vardır. Elbisesini gururla çeken kimselerin yüzüne o gün Allah bakamaz." (Buhari, Rikak, 3.) ■

Bir Hadis Bir Yorum

Kalbiselim

Rukiye Aydoğdu *Diyanet İşleri Uzman Yard.*

"Kul bir günah işlediği zaman kalbinde siyah bir nokta oluşur. Bundan vazgeçip tövbe ve istiğfar ettiği zaman kalbi parlar. Günahtan dönmez ve bunu yapmaya devam ederse siyah nokta artırılır ve sonunda tüm kalbini kaplar. Allah'ın (Kitabında) 'Hayır! Doğrusu onların kazanmakta oldukları kalplerini paslandırmıştır.' (Mutaffifin, 83/14.) diye anlattığı pas işte budur."

Kalplerin katılaştığı hatta taşlardan da sert olduğu bir zamandı. İçinden ırmaklar fışkıran, yarılp ortasından sular çıkaran, Allah korkusuyla yuvarlanan, Allah'ın rahmetiyle bağı filizlenen taşlar vardı oysa. (Bakara, 2/74.) Ancak çöl sıcağını emerek yanan, yandıkça kararan, katılaştıkça kalpler, taşlardan daha da sert durumda idi. İman nedir, takva nedir, Allah aşkıyla atmak nedir bilmeyen bu kalplerin her biri, bir esfel-i safilinin göğsünde atıyordu şimdi. Küfür, inkâr ve isyan ile dolup taşan, cahiliye taassubunu yüklenen kalplere paslı kilitler vurulmuştu. İşte kalplerin kin ve nefret yüklenmediği, kibirle küçüldüğü, hasetle kavrulduğu, türlü günahlarla karardığı böyle bir zamanda mübarek bir el geldi, her bir kalbin üzerindeki kilidi açtı. Yüreklerindeki kirden, pastan, hastalıklardan kurtulmaları için tabibü'l-kulup (s.a.s.), insanlara çeşitli devalar sundu ve buyurdu ki:

"Kul bir günah işlediği zaman kalbinde siyah bir nokta oluşur. Bundan vazgeçip tövbe ve istiğfar ettiği zaman kalbi parlar. Günahtan dönmez ve bunu yapmaya devam ederse siyah nokta artırılır ve sonunda tüm kalbini kaplar. Allah'ın

(Kitabında) 'Hayır! Doğrusu onların kazanmakta oldukları kalplerini paslandırmıştır.' (Mutaffifin, 83/14.) diye anlattığı pas işte budur." (Tirmizi, Tefsiru'l-Kur'an, 83.)

Kalplerdeki pasa işaret etmişti Nebi. Buna göre her bir günah ile siyah bir nokta belirliyor, insanın kalbinde. Kişinin söylediği her yalan bir leke bırakıyordu geride. (Muvatta, Kelam, 7.) Harama her tenezzül ile kin, nefret, kibir ve nifak ile biraz daha kararıyordu kalpler. Bencillik, cimrilik, haset ve her bir kötülük siyah bir nokta demekti kalpte. Bir nokta, sonra bir nokta daha... Zamanla alışıyordu insan kalbindeki siyahlıklara. Şeytan da sinsi telkinleriyle kişi ile kalbinin arasına girince, günahlar daha masum, daha sevimli hatta süslü görünüyordu insana. Artık gözlerinde perde, kalbinde mühürle, karanlıklara alışan insanın gözü görmüyordu yüreğindeki. Üstelik rahatsız da olmuyordu kaçırdığı iyiliklerden, yaptığı kötülüklerden pişmanlık duymadığı gibi. Böylelikle her bir siyah nokta büyüdü, çoğaldı ve insanın özünü, masumiyetini, insanlığını yutan kara delikler hâline geldi. İşte böyle kalpler, Kur'an'ın ifadesiyle, kördü (Hac, 22/46.), kilitliydi

(Muhammed, 47/24.), mühürlüydü (Casiye, 45/23.), hastalıklıydı (Hac, 22/53.), perdeliydi (Bakara, 2/88.) ve taşlardan bile daha sertti. (Bakara, 2/74.)

Kalplerdeki hastalıkların yanında, onların şifa kaynağına da işaret ediyordu Kutlu Nebi. Buna göre kalpler kaskatı kesilmeden, gözlerle perdeler inmeden yani kalbi ölmeden kul, Rabbinin huzuruna vararak samimiyetle, ihlasla, kalbindeki lekelerden utanarak, günahlarının o ağır yükünü boynunda hissederek O'ndan af dilerse ve tekrar dönmek üzere günahlarına tövbe ederse işte o zaman kendisini arındırmış olur. Zira kendisine iyilik ve kötülük ilham edilmiş olan insan (Şems, 91/8.), hidayete de dalalet de meyyal bir yapıya sahiptir. Her insan günah işleyebilir ancak Hz. Peygamber'in ifadesiyle, günah işleyenlerin en hayırlıları tövbe edenlerdir. Hatta tövbe ederek kalbini temizleyen kişi, hiç günahı olmayan kimse gibidir. (İbn Mace, Zühd, 30.)

Esasında insanın kalbi, yapısı itibarıyla değişkendir: hâlden hâle, renkten renge bürünebilmektedir. Bu durumu Allah Rasulü şöyle izah eder: "Kalbe kalp denilmesinin sebebi, onun çok değişken olmasıdır. Kalbin misali çöldeki bir ağacın üzerinde asılı kalan kuş tüyünün misali gibidir. Rüzgâr onu bir oraya bir buraya savurur." (İbn Hanbel, IV, 409.) Kalplerin bu özelliğinden dolayıdır ki Sevgili Peygamberimizin 'Ey kalpleri

bir hâlden bir hâle çeviren Rab-bim! Benim kalbimi de dinin üzere sabit kıl.' duasını sıkça tekrarladığını çevresindekiler nakletmişlerdir. (Tirmizi, Deavat, 89.) Hatta Rasul-i Ekrem her gün yüz defa Rabbinden bağışlanma dilemiş (Müslim, Zikir, 41.) ve O'ndan günahlarından arınmış, temiz bir kalp istemiştir: "Allah'ım! Günahlarımı kar ve dolu suyu ile yıka ve beyaz elbiseyi kirden temizler gibi kalbimi hatalardan arındır." (Buhari, Deavat, 39.)

Allah Rasulü, insanların ölü kalpler taşıdığı bir zamanda onların kalplerini imanla diriltmiş; takvayla, merhametle, muhabbetullahla, kalplerin sahibi ile tanıştırmış ve yüreklerin saffetini korumaya dair tavsiyelerde bulunmuştur. Hz. Peygamber'in torununu öpüp kokladığına şahit olan Akra' b. Habis bu durumu hayretle karşılayıp "Sizler çocuklarınızı öper misiniz, hâlbuki biz onları öpüp okşamayız." dediğinde ona, "Allah senin kalbinden merhameti çekip almışsa ben ne yapayım?" diyerek sitem etmiştir. (Buhari, Edeb, 18.) Kalbinin katılığından şikâyetçi olan birine yüreğinin yumuşaması için fakirin ihtiyacını karşılamasını ve yetimin başını okşamasını tavsiye etmiştir. (İbn Hanbel, II, 264.) Kendisine iyilik ve kötülüğün ne olduğunu soran Vabisa b. Ma'bed'in göğsüne mübarek elleri ile dokunarak kalbine danışmasını tavsiye etmiş ve safiyetini koruyan kalbin iyi ve kötüyü işaret eden bir pusula, bir mihenk noktası olduğunu

ifade eden şu sözleri söylemiştir: "İyilik, kalbinin huzur bulduğu ve içine sinen şeydir; kötülük ise insanlar ona onay verseler bile gönlünü huzursuz eden ve içinde bir kuşku bırakan şeydir." (İbn Hanbel, IV, 227.) Buna göre siyah lekelerle kararmamış, ferasetini kaybetmemiş, tövbelerle paslarından arındırılmış bir kalp, hakikatin aynası olabilmektedir.

O hâlde, bizler de Allah Rasulü'nün öğrettiği şekilde şuur, vicdan, idrak ve imanın merkezi, Rahman'ın nazargâhı olan gönül hanelerimizi marmur kılalım. Şefkatle yumuşasın, merhametle tanışsın kalplerimiz, sevgi bağı ile birbirine bağlansın. Allah'ı anmakla huzur bulsun. Nasuh tövbelerle temizleyelim gönüllerimizi, yetimlerin yüzlerine tebessümler kondurarak silelim kara lekele-rimizi, paylaşmanın sevinciyle aklayalım kalplerimizi. Çorak yüreklerimizi hüzn yağmurlarıyla, başkaları için döktüğümüz gözyaşlarımızla yeşertelim. Rasul'ün sığındığı gibi Rabbimize sığınalım Allah'tan korkmayan kalplerden. Elin-den, dilinden ve kalbinden selamette olunan insanlar olalım. Kalplerimizden kimseye zarar gelmeyeceğinden emin olalım. El, dil, kulak, göz ile birlikte kalplerimizde biriktirdiklerimizin de ortaya konacağı o günde huzura kalbiselim ile varalım. Zira "O gün, ne mal fayda verir ne de evlat. Ancak Allah'a kalbiselim ile gelenler müstesna." (Şu'ara, 26/88-89.) ■

din
görevlisinin
hatıra
defterinden

Tuna Nehri Gibi Sessiz ve Derinden

Viyana'da sadece bir tane minareli cami görebildiğimiz hâlde tarihî yapılarda İslam ve Türkleri aşağılayıcı, hağlı seferlerini övücü sembollere rastladık.

Fatma Yüksel Çamur *Diyanet İşleri Uzmanı*

Havaalanına indiğimizde bulutlu bir hava karşıladı bizleri. Havaalanından ATİB Genel Merkezi'ne doğru yol güzergâhında, kartpostallarda gördüğümüz Viyana'nın aksine şehri kuşatan sanayi tesisleri ile cad-delerin etrafına sıralanmış birbirine yapışık ve benzer binalar göze çarpıyordu. Genel Merkez'e vardığımızda yıllardır burada hizmet veren ve seminer programında karşılaşacağımız din gönüllülerinin yaşadıkları ülkeye bakışları, bizim izlenimlerimizle ne kadar örtüşüyor sorusu zihnimizin bir köşesindeydi.

Müşavirimiz Fatih Mehmet Karadaş ve müşavirlik görevlisi arkadaşların sıcak ilgisi dışarıdaki kasvetli havanın etkisini sildi. Doğrusu kapısından geri döndüğümüz Viyana'da çocuk, genç ve yetişkinlere yönelik din eğitimlerinin yanı sıra anaokulu, Türkçe ve Almanca dil kursları, okul derslerine destek programları, yetişkinlere yönelik meslek kursları, saz kursları vb. eğitim faaliyetleri, tiyatro vb. kültürel faaliyetler ve öğrenci yurdu hizmeti ile oradaki vatandaşlarımızı kuşatan bir çatı kuruluşumuz ATİB'in varlığı bizleri heyecanlandırdı.

11-13 Şubat tarihleri arasında düzenlenen Mesleki Gelişim Semineri boyunca bizleri misafir eden ATİB'in, Başkanlığımızın hizmet anlayışına paralel bir şekilde vatandaşımıza bir yandan yaşadığı toplumla uyumlu diğer yandan köklerine ve değerlerine bağlı bir kimlik kazanmaları için çok yönlü çabalar sarf ettiğini bizzat müşahade ettik. Şüphesiz ki bütün bu çabalar din görevlilerimiz eliyle gönülden gönüle yürütülen sessiz ama derinden faaliyetler sayesinde meyve veriyordu.

Seminerde karşılaştığımız meslektaşlarımız, 100 yıl önce İslam'ı resmî din olarak kabul ederek bu konuda Avrupa'ya öncü olan ve din özgürlüğünün kanunlarla garanti altına alındığı bir ülkede görev yapmaktaydılar. Ne var ki toplumun genelinde Müslümanlar aleyhindeki önyargılar aşılabilmiş değildi. Nitekim Viyana'da sadece bir tane minareli cami görebildiğimiz hâlde tarihî yapılarda İslam ve Türkleri aşığılayıcı, haçlı seferlerini övücü sembollere rastladık. Sohbet ortamlarında görevlilerimizin çocuklarının okulda, kendilerinin ise resmî işlemleri yürütürken karşılaştıkları olumsuzluklardan verdikleri

Bütün bu zorlu şartlara rağmen görevlilerimiz fedakârca hizmet etmekteydiler ve bu görev için temel mesleki birikim ve donanımına sahiptiler.

örnekler, gündelik hayatta sıkça rastladıkları ayrımcılığın göstergeleriydi. Yurt dışında diğer ülkelerde görev yapan birçok din görevlimiz gibi onlar da bir yandan aileleriyle birlikte yeni bir düzen kurma mücadelesi verirken diğer yandan ağır bir görev yükü altındaydılar. Hem caminin hocası, hem çocuk ve yetişkinlerin din eğitimsi, hem cami dernekleri ile birlikte sosyal faaliyetlerin koordinatörü, hem de en mahrem soru(n)larında vatandaşımızın rehberi ve sırdaşıydılar.

Bütün bu zorlu şartlara rağmen görevlilerimiz fedakârca hizmet etmekteydiler ve bu görev için temel mesleki birikim ve dona-

Üç gün gibi kısa bir süreye sığdırdığımız seminerden elde ettiğimiz en sevindirici netice, Başkanlığımız, çatı kuruluşumuz ve görevlilerimizin aynı gaye etrafında, aynı perspektifle hizmet etmesiydi.

nima sahiptiler. Ne var ki sosyokültürel şartların farklılaşması, ilave yetkinliklere sahip olmayı gerektiriyordu. Başkanlığımız, görevlilerimizin bu ağır yükünü bir nebze olsun hafifletebilmek ve yetkinliklerini artırabilmek için Mesleki Gelişim Seminerleri Projesini başlattı ve pilot uygulamasını Viyana'da gerçekleştirdik. Uzman eğitimciler eşliğinde verilen rehberlik ve iletişim, yaş gruplarına göre cami eğitimleri ve sosyal açımlı din hizmetleri temalı dersler, görevlilerimiz tarafından ilgiyle takip edildi. İhtiyacın büyüklüğüne nispetle ders sürelerinin azlığı en çok şikâyet edilen husus olsa da, önemli bir kısmı yüksek din eğitimine sahip hocalarımız bilgi ve birikimlerini muhatap kitleye en verimli şekilde aktaracak yeni yöntem ve beceriler elde etmek noktasında son derece istekliyidiler. Programın en dikkat çekici yönlerinden birisi, Avusturya'da din hizmeti veren resmi ve sivil örgütlerin üst düzey temsilcilerinin, bilgi ve tecrübelerini bütün içtenlikleriyle meslektaşlarımızla paylaşmalarıydı.

Elbette böyle bir programın eksiklikleriyle birlikte başarıyla gerçekleşmesi, ATİB'in yıllardır yürütegeldiği kucaklayıcı hizmet anlayışıyla mümkün oldu. Devlet organlarıyla uyum içerisinde çalışmanın yanı sıra

hem Avusturya'daki Müslümanları devlet nezdinde temsil eden Avusturya İslam Dini Topluluğu (IGGIO), hem de diğer dinî içerikli sivil kuruluşlarla işbirliği hâlindeydi. Nitekim 2006'dan beri Kutlu Doğum Haftası'nın ATİB'in öncülük ettiği ve bütün dinî kuruluşların bir araya gelerek oluşturduğu ortak platformlarda organize edilmesi, kuruluşumuzun 'alternatif' değil 'şemsiye' olmayı başardığının göstergesiydi.

Bütün bu çabalar bir ihtiyaçtan; Avusturya'daki Türk toplumunun kimliğini koruyarak ülkenin bir parçası olma ihtiyacından kaynaklanıyordu. Orada 50 yıldan fazla bir süredir var olan Türkler, ülkenin dilini etkin bir şekilde öğrenme, haklarını kullanma ve sorunlarını aşma noktasında yeterince bilinçli değildi. Ülkede söz sahibi olabilmek için önemli pozisyonlara gelmenin gerekliliği ve bunun gerçekleşebilmesi için yüksek tahsilin önemi yeterince kavranamamıştı. Bu noktada din görevlilerimizin, gençlerimize ulaşabilecekleri hedefler göstererek rol model olma sorumluluğuyla karşı karşıya oldukları ortadaydı.

Üç gün gibi kısa bir süreye sığdırdığımız seminerden elde ettiğimiz en sevindirici netice, Başkanlığımız, çatı kuruluşumuz ve görevlilerimizin aynı gaye etrafında, aynı perspektifle hizmet etmesiydi. Görevlilerimizin muhatap kitlede farkındalık oluşturmaya istekli ve kendilerini geliştirmeye açık olmaları, Hicret'ten önce Medine'de İslam meşalesini tutuşturan Mus'ab b. Umeyr'in şevkiyle hizmet ettiklerinin deliliydi.

Din görevlilerimizin ve ATİB'in fedakâr gayretleri, Avusturya'da ilk adımını attığımız bu projeyi eleştiri ve öneriler doğrultusunda geliştirerek vatandaşlarımıza din hizmeti götürdüğümüz diğer bölgelerde de uygulamak noktasında bizleri yüreklendirdi. ■

Kursiyer Deyip Geçtiğin...

Bu yazı, bir anış, bir takdir, bir tebci! değil, yarının müftüleri, yarının müderrisleri, geleceğin âlim ve ariflerine yolunuz açık olsun dileğidir.

Hüseyin Karaca *Erzurum Ömer Nasuhi Bilmen Dinî Yüksek İhtisas Merkezi Eğitim Görevlisi*

Öğretmenlik, Gazali olmak kadar onu yetiştiren Cüveyniler'in heyecanıdır. İbnü'l- Arabi ihtişamından önce Ebu Medyen tevazusudur. Süyuti'ye varmadan evvel münzevi bir silsile istignasıdır.

Telif geleneğimizde talebelerinin talebi üzerine eser yazdığını söyleyen birçok müellif vardır. Kütüphanelerin raflarını süsleyen kitapların mukaddimeleri okunsa bu açıkça görülür. Bizde hep talebe hocayı anlatır. Hep kalfa ustayı yazar. Mürşitlerdir dillere zeban. Dervişini yâd eden veli yok gibidir.

Modern dünyanın seküler alışkanlıklarından sıyrılıp hadis külliyatlarına baktığımızda, aslında talebenin hocasını anlattığı kadar mürşidin de müridini anlattığını görürüz. Sahabe faziletine dair varit olan hadisler, Efendimiz (s.a.s.)'in talebelerine olan vefasının onlara değer vermesinin bir işareti değil midir? Mevlana, meşhur eseri Mesnevi'ye başlarken bu eserin yazılmasına vesile olan Hüsameddin Çelebi'yi öyle anar ki, kelimelerdeki her hece hatta her harf talebesine vefasının destanı gibidir.

"Benim Küçük Dostlarım" adlı kitabın yazarı da Mevlana gibi öğrencilerine vefa borcunu ödemeye sevdalı olanlardandır. Yıllarca ilköğretim ve liselerde edebiyat öğretmenliği yaptıktan sonra öğrencilerini isim isim yâd ettiği eserinde bakın ne diyor Halide Nusret Zorlutuna: "Çocukları pek severim.

Hayatta her insanın bir zaafı, bir alışkanlığı vardır. Benim tek büyük zaafım da -niçin itiraf etmemeli- çocuk sevgisidir! Ve bu aşk yüzünden ışı! çevresinde dönen pervane misali öğretmenlik mesleğine tutulup kalışım bundandır. Yalnız sevimli, terbiyeli, zeki ve çalışkan olanları değil, -Böylesini herkes sever!- ben sevimsiz, somurtkan, haylaz, çocukları da severim. Bana, 'Öğretmenim' diyen ses, beni 'Annem' diye çağır!an ses kadar sevgili ve kıymetlidir."

İmamlık ve vaizlik vazifesini müteakip, Haseki Eğitim Merkezinden mezun olup onun gibi başka bir İhtisas Eğitim Merkezinde öğretmenliğe başlayınca yukarıdaki satırları hatırladım. Zorlutuna, çocuklardan bahsediyordu.

Ben, üniversite eğitimine hatta yüksek lisans-doktora eğitimine kanmayıp, ilim irfan kâsesinden yudum yudum almak için otuz aylık bir seyrüsüluka ram olan, ünvan pohpohlamasına prim vermeyen bir tevazuda ilkokul öğrencisi gibi oturup Arapça imkânında tefsir hadis, fıkıh, tasavvuf ve kelam disiplinlerinden irşat üslubu istinbat eden sabır kahramanlarından, imam, müezzin veya vaizler kervanından, kısaca hakikat talibi Diyanet İhtisas Merkezi kursiyerlerinden bahsedeceğim.

Bu yazı, bir anış, bir takdir, bir tebci! değil, yarının müftüleri, yarının müderrisleri, geleceğin âlim ve ariflerine yolunuz açık olsun dileğidir.

Kursiyer... Efradını cami ağyarını mani tarifi olmayan talebe...

İki koltuğu altında cihet-i erbaayı taşımakla mükellef yorgun işçi...

Aile ve okul arasında ilerlemiş yaşına rağmen bir ukba manevrası için ilim patikasına yalınayak giren yolcu...

Kıvrım kıvrım yüz çizgilerinde bir ömür biriken elemeleri tezkiye etme recasındaki salık... Kazaya kalan umutlarını metinler üzerinden yeniden inşa etmeye azimli genç...

Sabah seher teyakkuzlarının serinliği ile sınıflara sa'y edişinde bir ontolojik teceddüt resmi... Bir, "Allah razı olsun" tebessümü her dersin sonunda...

Bir ameliyat sonrası iki haftalık hasrete son, öbek öbek hasta ziyareti. Hasta evinde kütüphane raflarına bakan gözlerdeki ilim heyecanı, hocası üzerinden selef-i salihine bir selam.

Yaşı ne olursa olsun, hoca önünde bir ceket ilikleme kahramanlığı, edep saraylarına motif, takva köşklerine desen...

Yitirilmiş saygı hazinesinin son kâşifidir kursiyer...

"Sizi yormayalım bugün hocam" mizahında dersten azade olma latifesi... "Kardeşliği ikame etme zamanıdır" illetinde sohbet sedirini sınıfa taşıma teneffüsü.

Kaybedeni olmayan bir sessiz serüvendir kursiyerlik. İhtisas Eğitim Merkezlerinde... Sınavlar bir fetret sarsıntısı, bir zahiri zelzele

sayılsa da hayatın en itinalı anlarıdır otuz aylık tedris dilimi...

Müslim bakışı, Kuşeyri duyusu, Elmalılı ihkâmı, İbn Âbidin birikimi, Mevsili ihtiyarı, Merginani salabeti, Birgivi izharı, Zemahşeri beyanı, Şeltut-Sayis mukayesesi, Beykûniye yetimi, dil sınavı cümle-i itiraziyyesinde Vadiha belagati, Tatbiku's-Sarfi koşusu, Katru'n-Neda itkânı, Neseфи sadeliğinde rûsuh sabrı...

Hâsılı çoğu otuz yaşın üzerinde talebeler eşliğinde, birer buçuk saatlik blok derslerde bir suffe hatırası.

Talebeye üsve-i hasene Celaleyn fesahatlerinde Ca'fer-i Tayyar metaneti, usul çevikliğine ilave Şemail'i bitiriş dakikalarında ukbaya müteveccih zeki bir hüzün, tembel bedenlere cehd ü gayret zindanından teviller hediye eden Yusuf burhanı, hıfz-ı Kur'an'a vakfedilmiş bir İsmaili ciddiyet, rüyalarda bile galat okuyuşlara yol vermeyen makam-ı Mahmud'a hasret bir kıraat, talebenin selametine adanmış bir Davudi terennüm, kaside ve şiir seyrüsülükünde dinin nuruna sevdalanış, mahreçlerin izinde Rahim olan Rabbin rızasına kulluk telaşı.

Eğitim Merkezinde öğretmen olmak, işte bu kâinatta mütecelli esma ve sıfatın farkına varmak demek.

Bu satırlar, Diyanet İşleri Başkanlığının bu özge eğitim güftesine hüseyini bir vefa bes-tesi olsun... Cenab-ı Hak tedris merdiveni ile rıza-yı Bariye varmayı nasip eylesin. Amin. ■

Yirminci Yüzyılın Çılgınlığı...

Millî şairimiz Mehmet Akif Ersoy'un 'Bülbül' şiirini yorumlayan Nihad Sami Banarlı, "Bülbül şiirinde kelimeler ağlıyor, millet ise kan ağlıyor" derken bu gerçeği dile getirmişti.

Mustafa Yürekli

Bir şairin yetişmesi ve bir şiirin yazılması, tesadüf değil, bir bilinç yoğunlaşması ve bir iradedir. Bir milletin geçirdiği sosyal, siyasal ve kültürel gelişmeyi yansıtan kalem ürünleri içinde şiirin ayrı bir yeri vardır. Milli hayat ve milli ruh en iyi şiire yansır.

Birinci Dünya Savaşı'nın sonunda, yenilen Osmanlı'nın tüm toprakları Batılı devletlerin, İngiltere'nin, Fransa'nın, İtalya'nın ve Rusya'nın işgali altında kalır. İngilizlerin tam desteğini alan Yunanlılar, Batı'da hiçbir zaman unutulması mümkün olmayan pervasız vahşetler yaparak ilerlemektedir.

Batı işgali, yüzünü, Anadolu topraklarında daha kanlı gösterecektir; güney şehirlerimizde Fransız destekli Ermeni çeteleri, Doğu'da da bu kez Rus destekli Ermeni çeteleri dehşet saçmaktadır. Fransızlar daha sonra Çukurova bölgesini ve Suriye'yi, İtalyanlar Antalya'yı hunharca işgal edecektir. Anadolu'nun çeşitli yerlerinde başlayan iç

isyanlar da ayrıca ortalığı kasıp kavurmaktadır. Böyle bir ortamda Yunan askerleri 8 Temmuz 1920'de Osmanlı Devleti'nin ilk payitahtlarından Bursa'ya girdiler. Bursa'nın işgalinden iki gün sonra, 12 Temmuz 1920'de Hâkimiyet-i Milliye Gazetesi "Bahtsız Bursa" başlıklı bir yazı ile Yunanlıların şehirde yaptıkları vahşeti gözler önüne serdi: "...Bahtsız Bursa, artık altı yüz senedir gönül verdiği Türk'ün sesinden uzak yabancı bayrakların gölgesinde sıtmalı bir hâlde kurtuluş yolunu bekliyor. Nilüfer Sultan'ın asırlardır sönmeyen aşk fısıldayan türbesi, şimdi harap bir mezarlıktan başka bir şey değil, belki de bir penceresi bir Ayasofya eder denen Türk mabetleri yıkılıyor."

Bu kara haberler, bütün bir milleti olduğu gibi, Mehmet Akif'i de derinden sarsıyordu. Duyduğu acı haberlerin parçaladığı hassas kalbinin sızılarını, karargâh hâline getirdiği Taceddin Dergâhı'nda "Bülbül" adını verdiği

şiiirinde dile getirdi. Şairler, milletlerin duygularına tercüman olurlar; İstiklal Marşı'mızın yazarı ve millî şairimiz Mehmet Akif Ersoy'un 'Bülbül' şiirini yorumlayan Nihad Sami Banarlı, "Bülbül şiirinde kelimeler ağlıyor, millet ise kan ağlıyor" derken bu gerçeği dile getirmişti.

"Bülbül"de anlattığına göre Akif, iyice bunaldığından, bir akşamüstü şehrin dışına, kırlara çıkar, hatta Ankara'nın yakın köylerine uğrar. "Işık yok, yolcu yok, ses yok, bütün hilkat kesilmiş lâl" dediği bu gizemli yolculuğun dönüşünde, vakit ilerler, karanlık iyice basar. Şair için bu alacakaranlık vadi, memleketin ufku kesilecektir. Artık Mehmet Akif,

"Ne muhrik nağmeler, yâ Rab, ne mevcâmevc demlerdi;
Ağaçlar, taşlar ürpermişti, gûya Sûr-i Mahşerdi!"

(Ne dokunaklı nağmeler, Ya Rab, ne ürperten anlardı; / Ağaçlar, taşlar ürpermişti, sanki Mahşer'in çağrısıydı!) diyerek, inlemeye başlar...

Mehmet Akif, böyle bir ortamda:

"Eşin var, âşîyanın var, baharın var, ki beklerdin;
Kıyâmetler koparmak neydi, ey bülbül, nedir derdin?
O zümürd tahta kondun, bir semâvî saltanat kurdun;
Cihânın yurdu hep çiğnense, çiğnenmez senin yurdun,
Bugün bir yemyeşil vâdi, yarın bir kıpkızıl gülşen"

dediği bülbülle dertleşmeye başlar. Bu aşamadan sonra şairde bir duygu patlaması olur:

"Değil bir kayda, sığmazsın - kanadlandım mı - eb'âda;
Hayâtın en muhayyel gayedir ahrâra dünyâda,
Neden öyleyse mâtemlerle eyyâmın perîşandır?
Niçin bir damlacık göğsünde bir umman hurûşandır?
Hayır, mâtem senin hakkın değil.. Mâtem benim hakkım:
Asırlar var ki, aydınlık nedir, hiç bilmez âfâkım!
Tesellîden nasîbim yok, hazân ağlar bahârımda;
Bugün bir hânümansız serseriyim öz diyârımda!"

(Sen ki kayda sığmazsın, kanatlandın mı uzaklara / Hayatın, en güzel hayaldir, esirler diyarında / Neden öyleyse yas tutarak, günlerin tükenmede? / Niçin bir damlacık göğsünde, denizler çalkalanıyor? / Hayır yas senin değil, yas benim hakkım; / Yüzyıllar var ki, aydınlık görmedi benim ufuklarım. / Kimse gide-remez derdimi. Baharda bile sonbahardayım. / Bugün yersiz yurtsuz serseriyim, öz yurdumda.)

Mehmet Akif, işlerin bu noktaya nasıl geldiğini, yok oluşa giden yıkılış aşamasına nasıl geldiğimizi açıklar şiirinin tam bu aşamasında:

"Ne husrandır ki: Şark'ın ben vefâsız, kansız evlâdı,
Serâpâ Garba çiğnettım de çıktım hâk-i ecdâdı!
Hayâlimden geçerken şimdi, fikrim herc ü merc oldu,
Salâhaddîn-i Eyyûbî'lerin, Fatih'lerin yurdu.
Ne zillettir ki: nâkûs inlesin beyninde Osman'ın;
Ezan sussun, fezâlardan silinsin yâdı Mevlâ'nın!
Ne hicrandır ki: en şevketli bir mâzi serâp olsun;
O kudretler, o savvetler harâb olsun, türâb olsun!
Çökük bir kubbe kalsın ma'bedinden Yıldırım Hân'ın;
Şenâatlerle çiğnensin muazzam Kabri Orhan'ın!"

(Ne acıdır ki: Doğu'nun ben vefasız, kansız evladı / Batılı olma hayaline çiğnettım, gerçek atalarımı! / Hayalimden geçerken şimdi, kafam allak bullak yine, / Salahaddin Eyyübilerin, Fatihlerin yurdu. / Ne beladır ki, kilise çanları inlesin beyninde Osman'ın; / Ezan sussun, gökten silinsin çağrısı Mevla'nın! / Ne acıdır ki koca bir mazi hayal olsun! / O güç, o kuvvet harap olsun, toz toprak olsun / Çökmüş bir kubbe kalsın camisinden Yıldırım Han'ın; / Düşman ayağıyla çiğnensin, büyük mezarı Orhan'ın!)

Mehmet Akif, şair sezgileriyle, 20. yüzyılın başında, İslam coğrafyasının yüz yıl sürececek manzarasını ustaca çizecektir:

Bursa Ulu Camii ve çevresinin eski yıllara ait görüntüsü.

"Ne heybettir ki vahdet-gâhî dînin devrilip, taş taş,
Sürünsün şimdi milyonlarca me'vâsız (yurtsuz) kalan
dindaş!
Yıkılmış hân-mânlar (ocaklar) yerde işkenceyle kıvransın;
Serilmiş gövdeler, binlerce, yüz binlerce doğransın!
Dolaşsın, sonra, İslâm'ın harem-gâhında nâ-mahrem
(İslam'ın yurdunda, İslam'ın düşmanları)
Benim hakkım, sus ey bülbül, senin hakkın değil mâtem!"
(Benim hakkım, bülbül, sus, senin hakkın değil yas!)

Mehmet Akif, divan edebiyatından 'bülbül' 'gül' ve 'gülistan' imgelerini alıyor. 'gülistan' derdi'ne çağdaş bir yorum getiriyor. Gülistan, İslam dünyasıdır. Mehmet Akif Ersoy'un 'Bülbül' şiirini ne zaman okusam, bugün yazılmış gibi bir duyguya kapılıyorum. yüreğimle İslam coğrafyasını kapatır. üstüne bir külçe gibi yığılarak hıçkırmaya başlarım.

'Bülbül'ü, 1970'li yıllarda okurken, Kudüs'teki, Kıbrıs'taki, Balkanlardaki, Kafkasya'daki Müslümanları, Afrika'daki ve Doğu Türkistan'daki Müslümanları düşünüp kahro-

lurdum... 1974'te Kıbrıs harekâtı sırasında Bülbül şiiri bana tüm sırlarını açtı sanki. 80'li yıllarda, Rus işgaline maruz kalmış Afganistan'da mücahitleri günbegün izlerken 'Bülbül'ü daha farklı bir duyarlılıkla okudum. Hele 1990'da, bir yandan Bosna katliamı, bir yandan da Irak'ın Kuveyt'i işgal etmesiyle başlayan krizin sonucunda gerçekleşen, ABD öncülüğünde, Birleşik Krallık, Fransa, Suudi Arabistan, Suriye, Mısır gibi 28 devletin askeri koalisyonu ile Irak arasında yapılan uluslararası çatışma; işte bu dönemde, "Bülbül" tamamen dünya Müslümanlarının feryadıydı benim için. ABD'nin 2003'ten 2011'e kadar süren, sekiz yıllık işgal döneminde de kanlı bir çılgılık oldu bu şiir benim küçük dünyamda. Suriye'deki vahşet de Bülbül'de kopan çılgılıkla dile gelmiyor mu bugün?

Ne yazık ki, şairlerimizi sadeleştirilmezse okuyamıyoruz. Oysa ne çok ihtiyacımız var onlara, bugün. Hele ki Akif'e. Nicedir elimin altında, Akif'in üzerinde ömür tükettiği Safahat var. Ve kalbim kan ağlıyor... ■

Fuzuli'den Bir Berceste

Çektiği acıların şiddetini anlatırken mübalağaya giden Fuzuli, aslında ince nüktelerle hâlini estetik bir biçimde sunuyor bize.

Vedat Ali Tok

*Bu gamlar kim benim vardır bâîrin başına koysan
Çıkar kâfir cehennemden güler ehl-i azap oynar*

(Fuzuli)

(Benim öyle dertlerim var ki, bu dertleri bir devenin sırtına koysanız kâfirler cehennemden çıkar; azap ehli de gülüp oynamaya başlar.)

Edebiyatımızdaki zekâ göstergesinin en güzel örneklerinden olan bu beyit, Divan şiirinin zirvesi Fuzuli'nin kaleminden çıkmış. Kendisini çile üstadı gören ve çilesini ispatlarcasına şiirlerine hücre hücre nakşeden şair, ilk bakışta birbiriyle hiç ilgisi olmayan kavram ve kelimeleri yan yana getirmek suretiyle okuyucuyu âdeta bir bilmecenin içine sokmak ister gibidir.

Çektiği acıların şiddetini anlatırken mübalağaya giden Fuzuli, aslında ince nüktelerle hâlini estetik bir biçimde sunuyor bize. Za-

ten sahih şairler ruh dünyasındaki gelgitleri okuyucusu ile paylaşırken kendi yaşadıklarını okuyucusunun da yaşamasını ister gibidir. Yani en azından şiiri ortaya koyarken çektiği yürek sancısını okuyucusu ile paylaşmak ister. İster ki okuyucu da hemencecik varamasın mana incilerinin künhüne. Bunu yaparken sehl-i mümteni dediğimiz görünüşte kolay gibi gelen ama denendiği vakit bunun hiç de öyle olmadığı görülen bir üslupla çıkar karşımıza. Tıpkı Yunus Emre'nin tasavvuf mertebelerini anlatırken bize ilk bakışta tuhaf gelen;

Çıktım erik dalına anda yedim üzümü

Bostan ısıt kakıdı der ne yersin kozumu

beytiyle başlayan şiirinde olduğu gibi, Fuzuli de benim dertlerimi bir devenin başına koysanız kâfirler cehennemden çıkar ve aslında azap çekmekle yükümlü olanlar da gülüp oynamaya başlar, diyor. Sebep ve

sonuç arasında hiçbir ilişkinin kurulamayacağı bir ifadede bulunur gibi şair. Beytin, kelimeler arasındaki bağlamı şimdilik göz ardı edersek, modern şiir kurma çabasındaki bazılarının elinden çıkmış, ilintisiz sözlerin bir araya getirildiği anlamsız bir birim olduğunu düşünebiliriz ama son derece kültürlü ve donanımlı bir şairin, hele Fuzuli'nin anlamsızlık uçurumuna düşmeyeceğini ve okuyucusunu da boş sözlerin ardından yeldirmeyeceğini de biliriz. Öyle ise ne diyor şair anlamaya çalışalım. Şiiri anlamak için de tabii ki biraz düşünelim. Mesela Müslümanların cezasını çektikten sonra çıktıkları gibi kâfirler de cehennemden çıkacak mıdır? Azap ehli niçin gülüp oynayacak? Bütün bu sorular ister istemez ana kitabımıza müracaat etmeyi gerektiriyor. Bunun için baîr (deve), cehennem, kâfir gibi anahtar kelimelerle Kur'an-ı Kerim'e baktığımızda şu ayet çıkıyor karşımıza:

"Ayetlerimizi yalanlayanlar ve o ayetlere uymayı kibirlerine yediremeyenler var ya, onlara göklerin kapıları açılmaz. Onlar, deve iğne deliğinden geçinceye kadar cennete de giremezler! Biz suçluları işte böyle cezalandırırız." (A'raf, 7/40)

Ayette, devenin iğne deliğinden geçmesi nasıl imkânsız ise inkârcılara göğün kapılarının açılması ve cennete ulaşmaları da öylece imkânsızdır, ifadesine yer veriliyor. Böylece devenin iğne deliğinden geçmesi nasıl imkânsız bir şey ise inkâr edenlerin, kâfirlerin cennete girmesinin de o kadar imkân dışı olduğunu anlıyoruz.

Fuzuli, burada elbette okuyucusuna dinî bir tebliğde bulunmuyor, ama üzerindeki çilenin yoğunluğunu ifade etmek için söz oyununa başvuruyor. Benim çilelerim devenin sırtına yüklense deve o kadar zayıflar ki âdeta ipliğe döner ve iğne deliğinden geçer, diyor. Deve iğne deliğinden geçerse

Kur'an'daki ayet gereği imkânsız olan da gerçekleşir yani kâfir cehennemden çıkar, cennete girme hevesiyle azap ehli de sevincinden güler, oynar. Beyitlerdeki kelimelerin hiçbirisi gereksiz yere kullanılmamış. Şair ne büyük bir ıstırap içinde olduğunu ve çektiği çileyi anlatmak için okuyucusuna cehennem ve azap kelimeleri ile bir manzara çiziyor. ■

İbn Haldun

İbn Haldun çocukluğundan itibaren seçkin hocalar nezaretinde iyi bir eğitim gördü. Tefsir, hadis, fıkıh ve kelam gibi temel İslami ilimlerin yanı sıra, matematik, mantık, tabiat felsefesi ve metafizik alanlarında da kendini yetiştirdi.

Yrd. Doç. Dr. M. Akif Kayapınar *İstanbul Şehir Üniv.*

Hayatı

İslam medeniyetinin sosyal düşünce ve tarihçilik alanında yetiştirdiği zirve isimlerden biri olan İbn Haldun (Ebu Zeyd Abdurrahman bin Muhammed bin Haldun el-Hadrami) miladi 1332 (732 h.) yılının Mayıs (Ramazan) ayında Tunus'ta dünyaya geldi. Köklü ve bilinir bir aileden gelen İbn Haldun'un ataları sekizinci yüzyılda İspanya'nın Müslümanlarca fethi sırasında Yemen'in Hadramevt şehriden Endülüs'e gelmişler ve orada yerleşmişlerdi. Burada bulundukları süre boyunca Sevilla'nın önde gelen ailelerinden olan Haldunlar, on üçüncü yüzyılın ortalarında Hristiyan Avrupalıların karşı ilerleyişleri yüzünden diğer pek çok Müslüman aileyle birlikte Kuzey Afrika'ya göç ettiler ve Tunus'a yerleştiler.

Tahmin edileceği gibi İbn Haldun çocukluğundan itibaren seçkin hocalar nezaretinde iyi bir eğitim gördü. Tefsir, hadis, fıkıh ve kelam gibi temel İslami ilimlerin yanı sıra, matematik, mantık, tabiat felsefesi ve metafizik alanlarında da kendini yetiştirdi. İbn Haldun'un bu ilimlere vukufiyeti, baş eseri

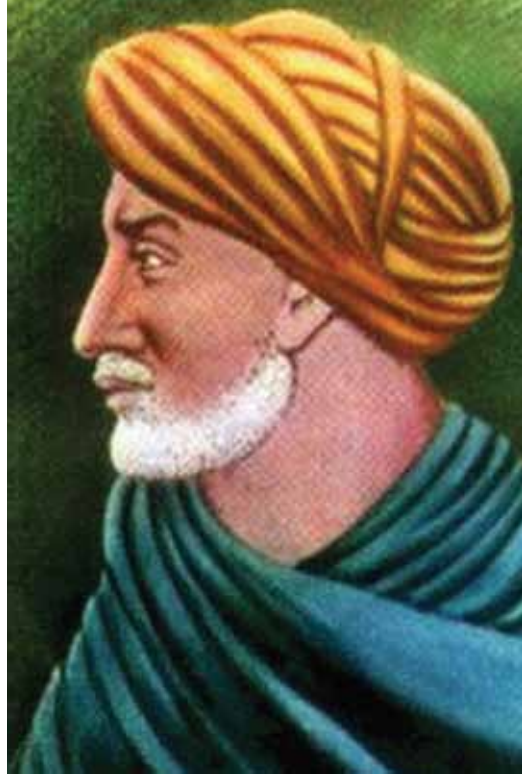
olan Mukaddime'nin zamanındaki bütün ilimlerin temel meselelerini, inceliklerini ve tarihsel gelişimini anlattığı ilimler bahsinden de anlaşılmaktadır. Haldun ailesinin siyaset çevrelerine yakınlığı, aynı zamanda, İbn Haldun'un diplomatik yazışmalar, maliye ve muhasebe gibi kamu yönetimine dair ilimlerde de uzmanlaşmasını sağladı.

On yedi yaşındayken anne ve babasını Kara Veba salgınında kaybeden İbn Haldun, aile çevresi, etkileyici zekâsı ve aldığı kuvvetli eğitim sayesinde kısa zamanda siyaset çevrelerinde adını duyurdu ve yirmi yaşından itibaren Tunus, Fas, Cezayir ve Granada'da, farklı idareler altında bürokrasinin muhtelif seviyelerinde görevler üstlendi. Dehası ve becerisiyle bulunduğu yerlerde hemen dikkatleri üstüne çeken İbn Haldun kıskançlıkların ve siyasi oyunların da kurbanı oldu. Hatta bir defasında siyasi bir komplonun tarafı olmakla itham edilmiş ve yirmi iki aylık bir zindan hayatının ardından sultanın ölümü ile serbest bırakılmıştı. Ne var ki, bu hususta bütün suçu İbn Haldun'un rakiplerine atmak da doğru değildir. Zira zaman zaman İbn Haldun'un da bu tür entrikalar içerisinde yer aldığı ve

kendisine karşı ittifaklar kurulmasına neden olduğu anlaşılmaktadır.

İbn Haldun'un bu istikrarsız siyasi kariyeri, elli yaşında hayatının son yirmi yılını geçireceği Kahire'ye gidene dek böyle sürdü. Tarihcinin cilvesine bakın ki, kendinden önce pratik siyasette başarısız olmuş büyük siyaset filozofu Eflatun gibi İbn Haldun da, siyasete dair sahip olduğu tüm dünyayı kendine hayran bırakan o teorik vukufiyetine rağmen, pratik siyasette aradığı başarıyı elde edememişti. İbn Haldun 1383 yılında zamanın en büyük ve mamur şehirlerinden biri olan Kahire'ye geldi. Ünü kendinden önce Kahire'ye ulaşan İbn Haldun'a şehre gelir gelmez Ezher Üniversitesi'nde hocalık teklif edildi; bir süre sonra da burada Maliki Başkadılığına atandı. 1406 yılındaki vefatına kadar, siyasetten nispeten uzak kalmanın getirdiği sükûnet içerisinde, Kahire'de ilimle ve talebeleriyle meşgul olan İbn Haldun'un 1400 yılında Şam'da bulunduğu bir sırada Şam'ı muhasara eden Moğol İmparatoru Timur ile yaptığı meşhur görüşme tarihçiler tarafından özellikle vurgulanan bir husustur. Zira bu görüşme alelade bir biyografik detay gibi değil, tarihi 'yapan' ile 'yazan'ın eşine ender rastlanır bir buluşması olarak hep algılanagelmıştır. Belki de böyle bir temasın tarihteki en yakın örneği büyük Alman filozof ve tarihçisi Hegel'in 1806'daki Jena Savaşı sırasında Napolyon'u uzaktan görüşüdür. Timur'un kampında otuz beş gün kalan İbn Haldun da otobiyografisinde bu görüşmeye büyük önem vermiş ve görüşmenin detaylarını okuyucularla paylaşmıştır.

Geriye dönüp bakıldığında İbn Haldun'un hayatının belki de en önemli safhası, onun 1374-78 arasında, henüz Mısır'a gitmeden önce, Kuzey Afrika'nın inişli çıkışlı siyasi keşmekeşinden kendini bir süreliğine de olsa kurtararak ailesiyle birlikte İbn Selame kalesinde, Benu Arifin bedevilerinin arasında geçirdiği dört yıllık 'geri çekilme' dönemidir. İbn Haldun meşhur eseri Kitabul-İber adlı dünya tarihi kitabını burada yazmaya başlamıştır. İber'in giriş kısmını oluşturan

ve İbn Haldun'un kendi hayatında dahi İber'den müstakil bir şekilde meşhur olan Mukaddime adlı eserinin ilk şeklini de, kendi ifadesine göre beş aylık bir zaman zarfında burada tamamlamıştır. İbn Haldun'un Mukaddime'de resmettiği şekliyle bedavet şartlarına ve bedevilere duyduğu sempatinin arkasında İbn Selame kalesinde yaşadığı huzur dolu dört yılın ve burada kendisine bedevilerce gösterilen misafirperverliğin etkisi göz ardı edilemez.

Düşüncesi

İbn Haldun'un siyaset felsefesi 'değişim' nosyonu etrafında örülmüştür. Ona göre toplumsal ve siyasal değişim iki sabit nokta ya da durum arasındaki hareket değildir. Tam aksine toplumsal değişimin kendisi varoluşsal bir değere sahiptir. Toplumlar ve siyasal örgütler, tıpkı bir organizma gibi, daimi bir metamorfoz içerisindeyler. Başka bir deyişle, toplum ve siyaset söz konusu olduğunda sabit noktadan veya durumdan bahsedile-

İbn Haldun 1383 yılında zamanın en büyük ve mamur şehirlerinden biri olan Kahire'ye geldi. Önü kendinden önce Kahire'ye ulaşan İbn Haldun'a şehre gelir gelmez Ezher Üniversitesi'nde hocalık teklif edildi.

mez. Var olan tek şey sürekli ve düzenli dönüşümdür. Sosyal hayatta bu daimi metamorfoz kendini, yine bir organizma gibi, bir siyasal toplumun vücuda gelmesinin ardından farklı safhalardan geçerek (doğar, büyür, yaşlanır, ölür) nihayet bulması şeklinde gösterir. İbn Haldun'a göre bu yaşam döngüsünün süresi üç nesil ya da yüz yirmi yıldır.

Siyasal toplumların bu döngüsel, dolayısıyla öngörülebilir değişimi maddi imkânlar, ahlaki değerler, dindarlık, psikolojik özellikler, ilimler ve sanatlar gibi birtakım parametreler üzerinden takip edilir. Ancak toplumsal ve siyasal değişimin motoru tek bir unsurla ifade edilir: Asabiyet. Asabiyyetin nasıl tanımlanması ve hatta diğer dillere nasıl tercüme edilmesi gerektiği konunun uzmanları arasında yıllardır üzerinde uzlaşamayan bir husustur. Detaylarına girmeden özetlemek gerekirse, zaman zaman sosyal dayanışma, grup hissiyatı, toplumsal ruh, askeri güç gibi ifadelerle karşılanan asabiyet bir insan topluluğunu siyasal bir topluma dönüştüren psikososyal bir ruh, bireyi içinde bulunduğu toplumun anlamlı bir parçası kılan aidiyet hissidir. İbn Haldun'a göre asabiyet kolektif eylemin yegâne kaynağıdır. Dolayısıyla kolektif eylemin en yüksek safhası olan devlet kurma ameliyesi asabiyet olmadan gerçekleşemez.

Ancak güçlü bir asabiyyete sahip zümreler devlet kurabilirler. Asabiyyete en fazla sahip olanlar da lüks ve konforlu bir hayatın he-

nüz bozucu etkisine maruz kalmamış, maddi imkânlar açısından zayıf olmakla birlikte yüksek bir ahlaka, sağlam bir dindarlığa ve büyük bir cesarete sahip insan gruplarıdır. İbn Haldun bunları 'bedeviler', yani köylüler ya da göçebeler olarak adlandırır. Bunun karşısında ise, geniş maddi imkânlara, ileri düzeyde ilim ve sanatlara sahip olmakla birlikte, kişisel cesaretlerini, ihtiraslarını ve dinamizmlerini yitirmiş, ahlaken yozlaşmış ve dinden uzaklaşmış insan grupları yer alır. İbn Haldun'un terminolojisinde bunlar 'haderiler', yani şehirliler olarak ifade edilir. Yüksek düzeyde asabiyyete sahip bedeviler uzun mücadeleler sonunda bir devlet kurduktan ya da mevcut bir devleti ele geçirdikten sonra bu yeni duruma uyum sağlamaya başlarlar ve zamanla sahip oldukları maddi imkânların getirdiği yozlaşmaya maruz kalırlar. Yani hadarileşirler. Asabiyyetleri giderek zayıflar. Üç nesil içerisinde yeni bir bedevi gruba sahip oldukları mülkü, bütün bileşenleriyle birlikte teslim etmek zorunda kalırlar. Ve bu siyasal ve toplumsal döngü, farklı ölçeklerde, sürekli bir şekilde kendini tekrar eder durur.

Bu son derece kısa özetten bile anlaşılacağı gibi İbn Haldun'un terminolojisindeki asabiyyet, Arap toplumunda binlerce yıldır kullanılan kabile asabiyyetinden oldukça farklıdır. Kabile asabiyyeti Hz. Peygamber'in şiddetle reddettiği salt bir şovenizm ve ırkçılık iken, İbn Haldun'un asabiyyeti kolektif eylemin yegane kaynağı olan toplumsal bir ruhtur. Hatta peygamberlerin bile nübüvvet mücadelesini yürütürken ihtiyaç duydukları bir manevi güçtür. Kabile asabiyyeti dağınık Arap kabilelerinin bir araya gelerek bir devlet kurmalarının önündeki en büyük engel iken, İbn Haldun'un asabiyyeti kabile aidiyetlerini aşarak insanların daha üst düzeydeki bir siyasal örgütte, yani devlette birleşmelerini sağlayan bir unsurdur. Dahası kabile asabiyyeti haksızlıklarla ve zulümle malul iken, İbn Haldun'un asabiyyeti güzel ahlakla, asaletle, dindarlıkla ve cesaretle birlikte var olur. İbn Haldun'un sözleriyle asabiyyet "insanları toplumsal ayrışmadan ve dağılmadan koruyan ilahî sır, birliğin ve anlaşmanın menşei, şer'i maksat ve hükümlerin teminatıdır." (Mukaddime I, 586) ■

Söze Başlarken...

Göklerden yere bir çağrı, bir davet oldu söz. İnsanın evrene açıldığı ve yüreğindeki dışarıya açtığı mucizevi bir ayet oldu.

Dr. Ömer Menekşe *Bilgi Yönetimi ve İletişim Daire Başkanı*

"Güzel söz sadakadır." (Buhari, Edeb, 34; İbn Hanbel, Müsned, II, 312.)

Varoluş söz ile başladı, bir söz ile değişti kâinatın gidişatı. (Rahman, 55/4) Âdem (a.s.) bir söz ile yaratıldı ve âlem "ol" sözüyle var oldu. (Yasin, 36/82.) Âdem'e söz için varlıkların isimleri öğretildi. (Bakara, 2/31.)

Göklerden yere bir çağrı, bir davet oldu söz. İnsanın evrene açıldığı ve yüreğindeki dışarıya açtığı mucizevi bir ayet oldu. Kelime-i şهادet oldu, kelime-i tevhit oldu; kişiyi küfür karanlığından imanın aydınlığına çıkaran...

Kararmış hayatları aydınlatan, kölelerin zincirlerini kıran, yetimi bulup barındıran, kız çocuğunu atıldığı kör kuyulardan çekip çıkaran ve mazlumlara umut dağıtan da bir söz oldu.

Bir söz aldı "elest bezminde" Rabbimiz bizlerden. Ve bir söz verdik, "bela" deyip hakkı ve hakikati ayakta tutacağımıza, kul olacağımıza dair. Biz aslında (s)özün medeniyetiydik. Sözün üzerine inşa edilen, sözün tesiri ile yeryüzüne hayat üfleyen bir medeniyet olduk. Bu yüzden kurduğumuz/inşa ettiği-

miz şehirlerin adına medine dedik. Zira söz; çağa/zamana şahit olmak, imana şهادet etmek ve hayata tanık olmaktır.

O yüzden konuşurken de, yazarken de söze başlarken deriz, çünkü söze başlamak hayata dokunmaktır.

Kutadgu Bilig'de "söz"den: "Ölüden diriye kalan miras, sözdür." diye bahsedilir.

Yüce kelimada en güzel söz estetiği ortaya konur:

"Görmedin mi Allah güzel bir söze nasıl misal getirdi? (Güzel bir söz), kökü sağlam, dalları göğe yükselen bir ağaç gibidir. Bu ağaç Rabbinin izniyle her zaman meyvesini verir. Öğüt alsınlar diye Allah insanlara misaller getirir. Kötü bir sözün durumu da; yerden koparılmış, ayakta durma imkânı olmayan kötü bir ağacın durumu gibidir." (İbrahim, 14/24-26.)

Söz nimetini insana bahşeden Cenab-ı Hak Kur'an-ı Kerim'de; kavli-i hasen/güzel söz, kavli-i maruf/anlamli ve olumlu söz, kavli-i adl/adaletli söz, kavli-i sedid/sağlam söz, kavli-i tayyib/hoş söz, kavli-i kerim/gönül alıcı

Bir tek söz nelere kadırmış meğer?
Hem öldürür, hem diriltirmiş. Hem
savaş keser, hem baş kestirmiş.
Bazen zehirli aş bal ile yağ eden bir
panzehir olur, bazen de cehennemi
cennete çevirirmiş.

söz, kavli belîğ/açık söz, kavli meysur/kolay
söz, kavli leyyin/yumuşak söz gibi müspet
anlamda ve kavli su/kötü söz, kavli mün-
ker/çirkin söz, kavli zûr/yalan söz, kavli
lahin/eğri bûğrû söz, kavli zuhruf/süslü söz
gibi menfi anlamda sıfatlara yer vermekte-
dir. (Mehmet Görmez, "Kur'an-ı Kerim'in Işığında
Söz ve Davranış Estetiği", Diyanet Aylık Dergi, Eylül
2006, s. 5-6.)

Kültür mirasımızın, sözlü geleneğimizin de
esaslarıdır söz...

Adamı beyan eden de dil (söz)'dir.

Dilimizde söz ile ilgili çeşitli deyim ve
atasözlerini bir çırpıda aynı konuda söyleyi-
vermemiz de Türkçedeki söz varlığının bir
zenginliğidir:

Şimdi söz edelim sözle ilgili kavramlardan,
sözün özünü anlatan söz gruplarından...

Birilerine bir çift sözümüz var mı? Konu ile
ilgili söz açıldığında ne kadar söz edebiliriz?
Söz konusu "söz" ise neleri paylaşabiliyoruz?
Söz sözü açıldığında sabrımız ne kadar oluyor?
"Söz söyle alana, kulağında kalana" düstü-
runa uyabiliyor muyuz?

"Tatsız aş su neylesin, akılsız başa söz ney-
lesin." deyip geçtiğimiz oluyor mu?

Sözün tedavi edici özelliğini Lokman Hekim
şöyle anlatıyor:

Lokman Hekim'e sormuşlar:

- Hastalarımıza ne yedirelim?

Lokman Hekim cevap vermiş:

- Acı söz yedirmeyin de ne yedirirseniz
yedirin.

Yalnızlaşmışız iyice, üstelik de alışmışız.
Birbirimizle konuşamaz, anlaşılamaz, tartışa-
maz olduk... İki çift söz edemez, iki sözü bir
araya getiremez olduk neredeyse. Tatlı söz,
bize göre değil sanki. Sözümüzün ardı hep
boş çıkıyor âdeta. Sözümüzü bağlayamıyoruz
nedense...

"Söz bir, Allah bir" deyip başlardık. Başka
söz götürmezdi sözümüz. Söz götürmezdi ve
söz olmazdık sözümüzle...

Hazır söz açmışken Yunus'a kulak verelim:

"Sözünü bilen kişinin / Yüzünü ağ ede bir söz

Sözü pişirip diyenin / İşini sağ ede bir söz

Söz ola kese savaşı / Söz ola kestire başı

Söz ola ağulu aş / Bal ile yağ ede bir söz

Kişi bile söz demini / Demeğe sözün kemini

Bu cihan cehennemini / Sekiz uçmağ ede bir söz."

Bir tek söz nelere kadırmış meğer? Hem
öldürür, hem diriltirmiş. Hem savaş keser,
hem baş kestirmiş. Bazen zehirli aş bal ile
yağ eden bir panzehir olur, bazen de cehen-
nemi cennete çevirmiş. Yeter ki söz ham
olmasın, pişmiş olsunmuş...

Yerinde ve zamanında söylemek, yeri geldi-
ğinde susmak... İnsanın kemali, kelamının
altında gizli...

Bazen insan konuşur da boş sözler sarf eder,
konuştukları beyhude ve anlamsızdır.

Hâlbuki söz, ifade için vardır. İfade ise fayda-
yı istifadeye dönüştürmektir.

Müminleri tarif etmek için Müminun suresi-
nin üçüncü ayeti şöyledir:

"Onlar anlamsız, boş ve beyhude sözlerden
yüz çevirir."

Ahmet Hamdi Akseki Camii iç kubbesi.

Furkan suresinde Rahman'ın gerçek kulları anlatılırken şöyle denilmiştir: "Onlar yalan söze şehadet etmez, boş ve anlamsız sözle karşılaş-tıklarında vakarla geçip gider." (Furkan, 25/72.)

Nebe suresinde cennetin en güzel vasfı şöyle yer alır: "Cennette ne bir yalan ne de boş bir söz işitirler." (Nebe, 78/35.)

Bazen konuşur da söz kurallarına uymaz, saygı ifadelerindeki incelik söz kusurlarıyla bozulur... Ağzından çıkan (çıkan sözü) kula-ğı duymaz, sözlerini tartmadan söyler...

Bazen de ağzından söz (laf, lakırtı) eksik etmez... Sözü uzattıkça uzatır... Bazen de

ağzından (söz, lakırtı) dirhemle çıkar...

Bazen bir tatlı söz, bazen acı bir söz dökülür dudaklarından...

"Acı (kötü) söz insanı (adamı) dinden çıkarır." ve "Tatlı söz yılanı inden çıkarır." ifadele-rini sık duymuşuzdur. Adam olana bir söz yettiğinin farkındayız. "Ağaç ucuna yel değer, güzel kişiye söz değer." diyen ecdada saygı duymamak mümkün mü?

Sözü sohbeti yerinde olmak... "Tatlı söz dinletir, tatsız söz esnetir." esasıyla hareket etmek ne kadar da önemli...

Büyüklerimizin bir sözünü iki etmezdik. Hâlbuki günümüzde sözün değerinin olduğu, değer bulduğu mekânlara/meclislere, ne kadar çok ihtiyacımız var?

Söz ehli olmak varken söz düellosu yapmak, söz dalaşına girmek, söz cambazı olayım derken komik durumlara düşmek... Ağır söz, eğri söz, pis söz, kaba söz, acı söz sarf etmek ne kadar da acı...

Türk dünyasının büyük yazarı Bahtiyar Vahpazade ne güzel söyler:

*"Bin kitap söz yazarız kalbi uslandırmak için,
Kâfidir bir acı söz, bin kalbi kırmak için."*

Özü sözü bir olmak, sözünde durmak, sözüne sadık olmak, sözünde bağlı kalmak, sözünden dönmemektir esas olan... Hâlbuki sözümüzün eri olamıyoruz bir türlü...

Söz dinlemiyoruz. Sözümüz dinlenmiyor. Pek de nazlıyız. Hiç söz kaldıramıyoruz. Üstümüze vazife olmayan söze karışmada ustayız. Sözü bağlayıvermek, sözü çevirivermek öncelikli işimiz. Sözümüzü geri almak çok ağır geliyor bize.

Bazen sözümüz ağızımızda kalıyor. O zaman sözümüzü balla kesen, sözü ağızımızdan alan birini arıyoruz ama yok...

Sözü ağızında bırakılan da oluyoruz bazen. Birinin sözünü ağızına tıkadığımızda sevincimizin ölçüsü yok...

İşimize geldiğinde sözü çeviriveriyoruz hemen. Sözümüzü neden kesiyorlar, biz başkasının sözünü niçin kesiyoruz?

Sözümüzü esirgememekle nereye varacağımızı sanıyoruz? Sözü neden hep dağıtıyoruz.

Neden hep söz kesmeye hevesliyiz?

Dediklerimiz neden hep sözde kalıyor? Neden hep söze atılıyor? Sözü neden uzatıyoruz hep? Uzun lafın (sözün) kisasını neden seçemiyoruz bir türlü? "Söz gümüşse sükût altındır." "Söz var dağa çıkarır, söz var dağdan indirir." derler. Neden bazen susmuyoruz, Son sözümüz olması gereken, neden hep ön sözümüz oluyor?

Bir zamanlar sözü mü olurdu aramızda ufak tefeğin...

"Söz aramızda" derdik başkası bilsin istemiyorsak. Söz çıkmazdı aramızdan o zaman. Söz almadan, bize söz düşmeden konuşmazdık. Abes kaçan değersiz sözlerden uzak dururduk. Kem söz, kalp (kem) akçe sahibinin-di. Tatlı söz can azığı, acı söz baş kazığıydı.

"Sözüm meclisten dışarı" der başlardık anlamada tereddüt hâsıl olduğunu düşündüğümüzde.

"Sözüm yabana" der kırmamaya çalışırdık karşımızdakini. Sözünden çıkmayan insanlar görürdük çevremizdekileri...

Ağızımızdan söz dirhemle çıkardı. Ağızımızdan çıkan sözü, kulağımız işitirdi. İleri geri de konuşmazdık. İğneli söz yerinde ve zamanında kullanılırdı. Katı söz, kuru söz er kişiye yakışmazdı. Lastikli sözden hep uzak durulurdu.

Birilerinin ağızında çalkalanmazdık. Namus sözü, şeref sözü bilirdik bütün sözümüzü. Olur olmazdan, ipe sapa gelmezlerden hiç söz etmezdik. Böyle yapıp da birine söz gelsin istemezdik. Bilerek birine söz getirmezdik. Büyüklerimizin bir sözünü iki etmezdik. Hâlbuki günümüzde sözün değerinin olduğu, değer bulduğu mekânlara/meclislere, ne kadar çok ihtiyacımız var?

Artık bugün sözün bittiği yerdeyiz. Öyleyse söz verelim birbirimize, sözümüz özümüz olsun, sözlerimiz yalandan, iftiradan, gıybetten arınsın... ■

Yaş Altmış, Arayış Bitmemiş İken

Okulu bitirdikten sonra, bana neden doğduğumu ve öldükten sonra bana ne olacağını anlatabilen bir din bulmaya koyulmuştum.

Haz. Metin Karabaşoğlu

Abdurreşid Morse

1980'lerin başında, 61 yaşında ihtida etti. Jamaikalı.

1919'da Jamaika'nın Kingston şehrinde dünyaya geldim. Ailem sıkı bir Anglikan Hristiyan idi ama ben büyüdükçe, hiçbir dinimle ilgili şeyleri bana gerçekten açıklayamadı. Mamafih, bir Yaraticının olduğu inancı bana anlamlı geliyordu ve Kitab-ı Mukaddes'te insanın Allah'ın suretinde nasıl yaratıldığının anlatıldığını gördüğümde çarpıldığımı hatırlıyorum. Varoluş amacımızı bulmaya kuvvetle azmetmiştim. Bu yüzden, okulu bitirdikten sonra, bana neden doğduğumu ve öldükten sonra bana ne olacağını anlatabilen bir din bulmaya koyulmuştum.

O sıralar, bu inancın temel akidelerini kabul ederek kendimi bir Hristiyan olarak görsem

bile, kilisenin öğretileriyle ilgili bir sürü sorum vardı. Böylece, Kingston'da bulunan değişik Hristiyanlık tiplerini seneler boyu araştırdığım Ziyaaraha Metoduna başladım. Bu dönem boyunca, Baptist, Congregational, (Congregational Kilise, kısaca, her cemaati bağımsız sayan bir kilise sistemi öngören Hristiyan mezhebinin ifadesidir.) Presbitaryen kiliselere girip çıktım ve en sonunda bir süreliğine Katolik kilisesinde karar kıldım. Fakat Hristiyanlığın keşfetmiş olduğum bütün bu versiyonlarında beni tatmin etmeyen ortak bir zaaf vardı. Hepsisi de belli iman unsurlarını iktiza ediyordu ama pazar sabahı kiliseye gitmenin dışında, takipçilerinden bir şey talep etmiyorlardı. Bunlar, insanların manevi durumunu şekillendirme ve değiştirme yollarını temin etmede tam anlamıyla tesirsiz gibiydiler.

Bununla birlikte, o sıralar Kingston'da başka bir alternatif bulamadım; çünkü Jamaika'da söyledikleri üzere, "Atın bağlı olduğu yer, ot yediği yerdir." 1950'lerde İngiltere'ye gelmek üzere Jamaika'dan ayrılma zamanı geldiğinde, hayatın gerçek anlamını ve bir hayat rehberini arayışım noktasında, otları yemiş ve kalitesinin düşük olduğunu anlamış vaziyetteydim.

İngiltere'de geçirdiğim ilk bir-iki yıldan sonra kiliseye gitmekten vazgeçsem bile, bu arayıştan asla vazgeçmemiştim. Çalışma hayatımın çok büyük kısmını Manchester'daki Moother and Platt'ta mühendis olarak geçirdim ve çaldığım kapıdan nihayet cevabın

geldiği yerin burası olduğunu belgeleyen bir hadise yaşadım. 1980 yazında bir gece vakti, Pakistanlı meslektaşlarımdan birini arıyordum ki, kendisini dokuz senedir tanıyordum zaten. Ustabaşı, onun ibadet ettiğini [namaz kıldığını] bildirdi. Şaşırp kalmış ve merak etmiştim; niye gecenin bu vakti ibadet etmesi gerekiyordu? Kendisinden, bana dinini anlatmasını istedim. O konuştuğça alakam büyüdü ve ona niye daha önce hiç bana bundan söz etmediğini sordum. "Hiç sormadın ki?" cevabını verdi. "Tamam" dedim. "şimdi soruyorum işte." Bunun üzerine, bana İslam'la ilgili bazı kitaplar getireceğine söz verdi.

Getirdiği kitapları birkaç gün içerisinde okudum ve bana verdiği bir Kur'an tercümesinin yarısına geldiğimde, Müslüman olmak isteğimi fark ettim. Arkadaşım, İslam'ı nasıl bu kadar çabuk kabul ettiğime şaşırdı; oysa Allah'ın rahmetiyle en sonunda meyveyi devşirdiğim uzun bir arayıştı yaşadığım. Peygamberimiz (s.a.s.)'in ve sahabenin (r.a.) başından geçenleri okuduğumda, gösterdikleri iman, feragat ve sadakat örnekleri karşısında gözlerimin yaşla dolduğunu hatırlıyorum. En sonunda burada, kendi hayatıma tatbik edebileceğim pratik bir hayat tarzı bulmuştum.

İslam'ı benimsediğimde altmış bir yaşındaydım. Fakat kendimi on yedi yaşındaymış gibi hissediyorum. (Bu ihtida öyküsü 1997'de, Abdurreşid amcamız 78 yaşında iken yazılmış bulunuyor.) çünkü varoluş amacımıza ve Allahü Zülcelal'in iradesine göre nasıl yaşayıp ibadet edeceğimize dair İslami anlayışın nurundan on yedi senedir nasibimi alıyorum. Bir bütün olarak dünyanın gerçek mutluluğu İslam'da bulacağını açıkça söyleyebilirim, çünkü İslam hak dindir.

İhtida öykümü başkalarına anlatmaya da çalışıyorum. Ümidim ve duam, Allah Teala'nın bana bu mesajı başkalarına iletme ve İslam dinini yayma gücünü vermesi. ■

Depresyondan Kurtulmak Mümkün

Dolayısıyla depresyon hastalığına teslim olmamak için uzman yardımının yanı sıra kişinin kendisi için atacağı adımların da olduğu göz ardı edilmemelidir.

Tuba Velmen

Hepimiz olumsuz olaylarla karşılaştığımızda tükendiğimizi, takatimizin kesildiğini hissederek ve dibe vurduğumuzu düşünürüz. İşte bu durumun ne kadar sürdüğü ve hayatımızı nasıl etkilediği, depresyonda olup olmadığı-mız konusunda bize ipuçları verir.

İnsan hayatının neredeyse tümünü etkileyen ciddi bir hastalık olan depresyonun duygusal, bilişsel, davranışsal ve fiziksel semptomları bulunmaktadır. Anksiyete (vesvese), bunalım hissi, asabılık, sürekli moral bozukluğu ya da sürekli üzüntü, umutsuz, çaresiz ve ağlamaklı hissetme, suçluluk duygusu, başkalarına karşı toleranssız davranma, motivasyon ve özgüven eksikliği, herhangi bir durumla ilgili karar vermekte zorlanma, hayattan zevk almama, endişeli hissetme, kendine zarar verme ve intihar düşünceleri depresyonun duygusal belirtileridir.

Bilişsel bulgular bellek (hafıza) yetersizliği, konsantrasyon güçlüğü ve ayırt etmekte güçlük çekmek olarak vurgulanmaktadır. Her zamankinden daha yavaş konuşmak ve hareket etmek, üzgün görünmek ise depresyonun davranışsal semptomlarıdır. Fiziksel olarak en yaygın görülen belirtiler de uyku ve iştah bozukluğu, kilo kaybı veya artışı, kabızlık, açıklanamayan ağrılar, adet düzensizliği ve enerji eksikliğidir.

Elbette depresyonun sosyal hayatımızı da baltalaması kaçınılmazdır. Depresyonlu kişinin her zaman yaptığı aktivitelere karşı ilgisini yitirmesi, arkadaşlarıyla ve çevresiyle iletişim kurmaktan kaçınması, iş ve eğitim hayatında başarısızlığa sürüklenmesinin yanı sıra ev ve aile hayatında güçlük yaşaması depresyonun sosyal bulgularını kapsar. Depresyon teşhisinin konulması,

Uzmanlar depresyonu ciddiyet derecesine göre gruplandırmaktadır. Hafif depresyon kişinin günlük yaşamında bazı etkilerini gösterirken orta depresyon günlük hayatta ciddi etkilerini belli eder.

kişide bu depresyon semptomlarından en az 5 tanesinin 2 hafta ya da daha fazla süre görülmesine bağlıdır. Uzmanlar depresyonu ciddiyet derecesine göre gruplandırmaktadır. Hafif depresyon kişinin günlük yaşamında bazı etkilerini gösterirken orta depresyon günlük hayatta ciddi etkilerini belli eder. Şiddetli depresyon ise kişinin neredeyse hayata karışmasına mani olmaktadır. Dünya sağlık örgütünün 2012 yılında yaptığı açıklamaya göre, depresyonun 350 milyon insanı etkilediği tahmin edilmektedir.

Çağımızın yaygın hastalığı olan depresyonun biyolojik, genetik, psikolojik ve sosyokültürel etkenlerle ilişkili olduğu belirtilmektedir. Yapılan araştırmalar depresyonlu bir aile ferdi olan kişilerin depresyona yakalanmaya diğer insanlara göre daha meyilli olduğunu ispatlamaktadır. Araştırmanın kişinin aşırı derecede stres altında kalmasıyla beyin hipokampus bölgesinde nöroenezin'in önemli ölçüde azalması, depresyonu biyolojik perspektiften açıklamaktadır. İlaç tedavisi (antidepresanlar) ise hipokampusdaki etkinleştirmenin normale dönmesinde yardımcı olmaktadır.

Biyolojik araştırmacılar bazı antidepresanların depresyon tedavisinde faydalı olduğunu birçok çalışma ile ispatlamaktadır. Zira biyolojik aktiviteler ile depresyon arasında

güçlü bir bağ bulunması, ilaç kullanımının depresyon tedavisinde etkili olduğu görüşünü destekleyerek birçok uzman tarafından kabul görmektedir.

Öte yandan depresyon tedavisinde psikoterapilerin, ilaç tedavisi ile birlikte uygulanması etkili netice vermektedir. Çünkü bu terapiler kişinin günlük hayatını etkileyen olumsuz ve yanlış düşünceleriyle baş etmesini sağlayacak stratejiler geliştirmesine yardımcı olmaktadır. Psikoterapinin yararlarını şu şekilde sıralayabiliriz; kişinin hayatındaki stresi azaltarak kişiye aile, iş ve sosyal hayatındaki problemleriyle ilgili yeni bakış açıları kazandırabilir. Kullanılan antidepresanların yan etkileriyle nasıl başa çıkılabileceğini ve kişinin genel anlamda ruh hâlini başkalarıyla konuşmanın yolunu öğretir. Kişinin depresyon düzeyinin kötüye gitmesinin belirtilerini erken teşhis etmekte yardımcı olur. Bunun yanı sıra bilişsel davranışçı terapiyle desteklenen tedavi, kişinin yanlış ve olumsuz düşüncelerini daha doğru ve daha dengeli düşüncelerle değiştirmeyi amaçlar. İngiltere'deki ulusal sağlık servisi, bilişsel davranışçı terapinin istatistiksel verileriyle depresyonu olan kişinin beyin kimyasını değiştirdiğini kanıtlamıştır. Bu yüzden uzmanlar ve araştırmacılar depresyon tedavisini ilaçların yanı sıra düzenli alınan terapiyle devam ettirmenin daha iyi sonuç verdiği kanısına varmaktadır.

Terapiler ve ilaç tedavileri dışında yapılması gereken bazı basit yöntemlerle depresyonun kişinin hayatında açtığı derin yaraları iyileştirmek mümkündür. Mesela, depresyonda olan kişinin kendisini arkadaşlarından, ailesinden ve çevresinden soyutlamaması tedavi sürecini hızlandırmaktadır. Kişiyi önemseyen, kişiye şartsız destek olmak isteyen ve değer veren yakınlarıyla zaman geçirmesi depresyon semptomlarını azaltmaya yardımcı olmaktadır. Depresyonlu insanların ken-

dilerini sürekli aktif tutması gerekmektedir. Mesela egzersiz yaparak tükenen enerjinin yeniden kazanılmasının mümkün olduğu bilinen bilimsel bir gerçektir. Hareketsizlik ve bir meşguliyetin olmaması, kişinin depresif halini körükler ve semptomların kişinin üzerine çullanmasına sebep olur. Dolayısıyla depresyon hastalığına teslim olmamak için uzman yardımının yanı sıra kişinin kendisi için atacağı adımların da olduğu göz ardı edilmemelidir. Diğer bir adım ise pozitif düşüncedir. Olumsuz olay ve düşünceler üzerinde durmanın bize hiçbir şey kazandırmadığını, aksine depresyon semptomlarının kronikleşmesine sebep olduğunu unutmamak gerekir. Elbette olumsuz ve kötü deneyimler ya da olayları unutmak iyi şeyleri unutmaktan çok daha zordur. Fakat yaşanan olumsuz olaylar üzerinde inatla durmamak üzere kişi kendisini eğitmeli ki uzman yardımıyla aldığı tedaviden tam bir netice alabilsin. Tüm bu tedavi yöntemlerinin yanı sıra kişinin manevi hayatına dönmesi huzura kavuşması için başka bir basamak olacaktır. Zira bazı araştırmacılar dinî uygulamaların (ibadet ve dua etmek) depresyon tedavisinde yardımcı olduğu ve inançlı insanların depresyonun üstesinden daha kolay geldiğini belirtmişlerdir.

Yüce Gücün varlığına inanmak, kişinin güvende olduğunu ve sahipsiz olmadığını hissetmesini sağlayacak; olumsuz olayların beraberinde getirdiği ruhsal hastalıkları yenebileceğini gösterecektir. Çünkü iman sahibi olan kişinin dünyaya bakış açısı ve olayları yorumlama yeteneği muhakkak ki inancı olmayan insanlara nazaran daha farklıdır. İnancı olan kişinin, başına gelen olumsuz olayları doğru değerlendirdiği ve dünyadaki varoluş amacını iyi okuduğu; tıbbi yardımların yanı sıra teslimiyet ve tevekkül hırkasını sırtından çıkarmadığı müddetçe depresyon ve benzeri hastalıkların kendisine dokunsa bile onu yıkamayacağından şüphesi olmamalıdır. ■

fıkıh köşesi

Din İşleri Yüksek Kurulundan

Oruçta temkin vakti nedir,
uygulanmakta mıdır?

Temkin, güneşin doğuş, batış vakti ile namaz vakitlerinin hesaplanmasında, vakitlere eklenen veya çıkarılan zamanı ifade etmektedir. Bu uygulamanın temel nedeni yerleşim yerinin en doğusu ile batısı arasındaki zaman farkı, bulunulan yerin dağlık veya tepelerle kaplı olması gibi namaz vaktinin tam olarak tespit edilmesini engelleyen durumların var olmasıdır. Bu gerekçelerle ülkemizde temkin uygulaması bir müddet sürdürülmüş, namaz vakitlerini tespitte imsak ve güneşin doğuşunda bir miktar zaman çıkarılmış; öğle, ikindi, akşam ve yatsı vakitlerinde de bir miktar eklenmiştir.

Ancak günümüzde teknik imkânlar son derece gelişmiş, her il ve ilçenin namaz vakitleri ayrı ayrı belirlenmiştir. Bu gelişmelerin bir sonucu olarak "temkin/ihtiyat" uygulamasına artık ihtiyaç kalmadığı anlaşılmış ve 1983 yılından itibaren ülkemizde temkin uygulamasına son verilmiştir.

Başkanlığımız takvimlerinde temkin uygulaması bulunmadığından, oruca başlayacak kişilerin gösterilen "imsak" saatinde yemeyi içmeyi kesmeleri gerekmektedir. Sabah namazı kılacak olanlar da imsak vaktinden itibaren namazlarını kılabilirler.

Oruçlu iken böbrek taşı
kırdırmak orucu bozar mı?

Oruçlu olan bir kimsenin, vücuduna şifa veya gıda verici bir madde enjekte edilmeden böbrek taşı kırdırması ile orucu bozulmaz. Bu operasyon esnasında böbreklere kan akması da orucu bozmaz.

Bayram günlerinde oruç tutulur mu,
bu günler kaç gündür?

Bayram günleri, oruç tutmanın yasak olduğu günlerin başında gelir. Ramazan bayramının birinci gününde ve kurban bayramının dört gününde oruç tutmak tahrimen mekruhtur. Bu günlerde oruç tutmanın hoş karşılanmayıp yasaklanması, bayram günlerinin yeme, içme ve sevinç günleri olmasından dolayıdır. Ramazan Bayramı, bir ay boyunca Allah için tutulan orucun arkasından verilen bir "genel iftar ziyafeti" hükmündedir ve bu anlamından ötürü ona "fıtır bayramı (iftar bayramı)" denilmiştir. Ramazan bayramının ilk günü, bir aylık ramazan orucunun iftarı anlamına gelir. Böyle toplu iftar gününde oruçlu olmak, Allah'ın sembolik ziyafetine katılmamak anlamına gelir ki bunun yakışsız bir davranış olduğu ortadadır. Allah için kurbanların kesildiği kurban bayramı günleri de ziyafet günleridir. Hz. Peygamber (s.a.s.), teşrik günlerinin yeme, içme ve Allah'ı anma günleri olduğunu belirtmiştir. (Buhari, Savm, 66-67; Ebu Davud, Savm, 49)

Nikotin bandı orucu bozar mı?

Kural olarak orucu bozan şeyler, vücuda normal yollarla giren maddeler ve cinsel ilişkidir. Vücuda sürülen yağ, merhem ve benzeri şeyler deri üzerindeki gözenekler ve deri altındaki kılcal damarlar yoluyla emilerek kana karışmaktadır. Ancak cildin bu emişi, çok az ve yavaş olmaktadır. Diğer taraftan bu işlem yeme, içme ve beslenme anlamına da gelmemektedir. Bu itibarla, deri üzerine sürülen merhem, yapıştırılan ilaçlı bantlar orucu bozmaz. Bu açıdan sigarayı bırakmak isteyenlerin kullandığı nikotin bantları da orucu bozmaz.

Arefe günü oruç tutulur mu, bu konudaki dinî hüküm nedir?

Çeşitli zamanlarda nafile oruç tutmanın faziletine dair birçok hadis-i şerif vardır. Bu oruçlardan biri de Zilhicce ayının ilk dokuz günü tutulan oruçtur. İsteyen tamamını tutabildiği gibi birkaç gününü de tutabilir. Herkes tuttuğu günler sayısınca ecir ve sevap kazanır. Zilhiccenin ilk dokuz günü içinde Arefe gününün önemli bir yeri vardır. Hz. Peygamber (s.a.s.), bu günün faziletine ilişkin olarak; "Arefe gününden daha çok Allah'ın cehennem ateşinden insanları azat ettiği bir gün yoktur." buyurmuş, yine "Arefe günü tutulan orucun bundan önce ve sonra birer yıllık günahları örteceği Allah'tan umulur." (Müslim, Sıyam, 196-197) demiştir. Fakat hacda olanların, yapacakları ibadetleri aksatmalarını, sıkıntı ve halsizliğe düşmemeleri gerekçesiyle arefe günü oruç tutmamaları daha uygundur. (Ebu Davud, Savm, 64.)

Anjiyo yaptırmak orucu bozar mı?

Halk arasında anjiyo olarak bilinen operasyon, teşhise yönelik (anjiyografi) ve tedaviye yönelik olarak uygulanmaktadır. Anjiyografi vücut damarlarının görüntülenmesi demektir. Damar içine damarların görünür hale gelmesini sağlayan ve kontrast madde olarak tanımlanan ilaç verilerek, anjiyogram adı verilen filmler elde edilir. Anjiyografi sayesinde organları besleyen damarlar görüntülenerek damar hastalıkları veya bu damarlardan beslenen organlara ait tanı koydurucu bilgiler edinilir. Tedaviye yönelik olarak uygulanan anjiyonun klasik yöntemi anjiyoplastidir. Bu ise, dar veya tam tıkalı damarların balon ya da stent denilen özel araçlarla tekrar açılması için yapılır.

Bu bilgiler ışığında gerek anjiyografi, gerekse anjiyoplasti operasyonlarında yemek ve içmek anlamı bulunmadığından oruç bozulmaz.

Akupunktur tedavisi orucu bozar mı?

Oruç, imsak vaktinden iftar vaktine kadar ibadet niyetiyle yeme, içme ve cinsel ilişkiden uzak durmak suretiyle yapılan bir ibadettir. (Bakara, 2/187) Akupunktur ise; vücutta belirli noktalara iğne batırarak, çeşitli hastalıkları tedavi etme metodudur. Orucu bozan şeyler kapsamında olmadığı yani vücudu beslemesi ve gıdalandırması söz konusu olmadığından akupunktur yaptırmak orucu bozamaz.

Mesleği gereği sürekli olarak yolcu olan kişi namaz ve oruç ibadetlerini nasıl yerine getirebilir?

Dinen yolcu konumunda bulunan kimseler farz namazları kısaltarak kılarlar. Yolculuk hâli ramazan orucunun ertelenmesi için de bir ruhsat sebebidir. Sebep devam ettiği sürece ruhsatlar da devam eder. Sürekli mazereti bulunan kişiler, mazeretleri ortadan kalkınca, zamanında tutamadıkları ramazan oruçlarını kaza ederler. Kur'an-ı Kerim'de; "Kim de hasta veya yolcu olursa, oruç tutmadığı günler sayısınca başka günlerde tutsun." (Bakara, 2/184, 185) buyrulmaktadır.

Buna göre sürekli yolculuk hâlinde olan kimseler namazlarını ertelemeyen kısaltarak kılarlar. Ramazan oruçları ise mümkün olduğunca tutulmaya çalışılmalıdır. Zira yukarıdaki ayetin devamında "Eğer bilerseniz oruç tutmanız sizin için daha hayırlıdır." buyurulmaktadır.

Fakat buna güç yetirilemezse oruç, uygun zamanda kaza edilmek üzere yolculuk süresince ertelenebilir.

İslam dini ramazan ayında oruç tutamayan hasta ve yolcuların sonradan kaza etmelerini emreder. Mazeret devam ettiği sürece ruhsat da devam eder.

Kur'an'ı Anlamak ve Yaşamak

Kur'an'ı ayda bir hatmetmek uygun olur. Her gün bir cüz okumak en iyisi olmakla beraber, daha az da olsa her gün belirli bir miktar okumaya çalışmalı, böylece gaflete düşmekten korunmalıdır.

Âdem Özdemir *Ankara Gölbaşı Vaizi*

I. Plan

- Kur'an-ı Kerim'in kelime ve ıstılah anlamı.
- Kur'an'ı okumanın dünyada kazandırdıkları.
- Kur'an okumanın ahirette kazandırdıkları.
- Kur'an'dan uzaklaşmanın sonuçları.

II. İşleniş

Konuya Kur'an-ı Kerim tarif edilerek başlanır. Kur'an-ı Kerim öğretme ve öğrenmenin faziletinden bahsedilir. Kur'an'ı gereği gibi güzel okuyanların ve okumakta zorlananların mükâfatlarından bahsedilir. Kur'an tilâvetinin ibadet olduğu, ancak onu okumanın asıl maksadının onu anlamak ve yaşamak olması gerektiği üzerinde durulur. Kur'an okumak ve onun ayetleri üzerinde tezekkür ve tefekkür etmek için bir araya gelmenin faziletinden bahsedilir. Kur'an-ı Kerim'in indiriliş gayesi üzerinde durulur. Onun bir hi-

dayet rehberi olduğu ve ona ittiba etmenin/ bağlanmanın önemi işlenir. Camilerde ve Kur'an kurslarında yapılan Kur'an eğitim ve öğretiminin öneminden bahsedilir. Kur'an-ı Kerim; bütün insanlara bir bildiri, müminlere doğru yolu gösteren bir rehber, onlar için bir rahmet, Allah'tan korkanlara bir öğüt, bir uyarı, kalplerdeki hastalıklara bir şifa ve bir müjdedir. Kur'an'ı ayda bir hatmetmek uygun olur. Her gün bir cüz okumak en iyisi olmakla beraber, daha az da olsa her gün belirli bir miktar okumaya çalışmalı, böylece gaflete düşmekten korunmalıdır.

III. Özet sunum

İslam'ın iki temel kaynağı olan Kur'an ve sünnette Kur'an eğitimi ile ilgili çok açık emir ve tavsiyeler vardır. Bu kaynaklardaki bilgiler bize Kur'an'ın hem bir metin olarak usulünce okunmasını (tilâvet) hem de anlaşılacak üzere incelenmesini salık vermek-

tedir. Kur'an'ı okurken ona saygı ve tazim göstermek, tecvidine ve adabına riayet ederek okumak, harflerin hakkını vermek, huşu içinde okumak gerekir. Kur'an'ı okumak-taki ana gaye ise onu anlamak ve hayatın vazgeçilmez bir parçası hâline getirmektir. Kur'an'ı Allah'ın kutsal bir keliması olarak okumanın sevabı olmakla birlikte asıl amaç onu anlamak olmalıdır. Bunun yanı sıra Hz. Peygamber Müslüman'ın Kur'an ile sürekli birlikte olması için onun ezberlenmesini de teşvik etmiştir. Kur'an-ı Kerim'i Müslüman nesillere öğretmek, Kur'an'ın korunması noktasında onlara mesuliyetlerini hissettirmek, ona dil uzatanlara karşı müdafaa görevini yerine getirmek her Müslüman'ın vazifesidir. Hz. Peygamber Mekke'de başlayan Kur'an derslerini Medine'de de sürdürmüş, Mescid-i Nebi içinde bulunan okulda (suffe) Kur'an eğitimi geleneğini başlatmıştır. Bu uygulama günümüzde camilerde ve Kur'an kurslarında yapılan Kur'an eğitim ve öğretimine kaynaklık etmektedir.

IV. Konu ile ilgili bazı ayetler

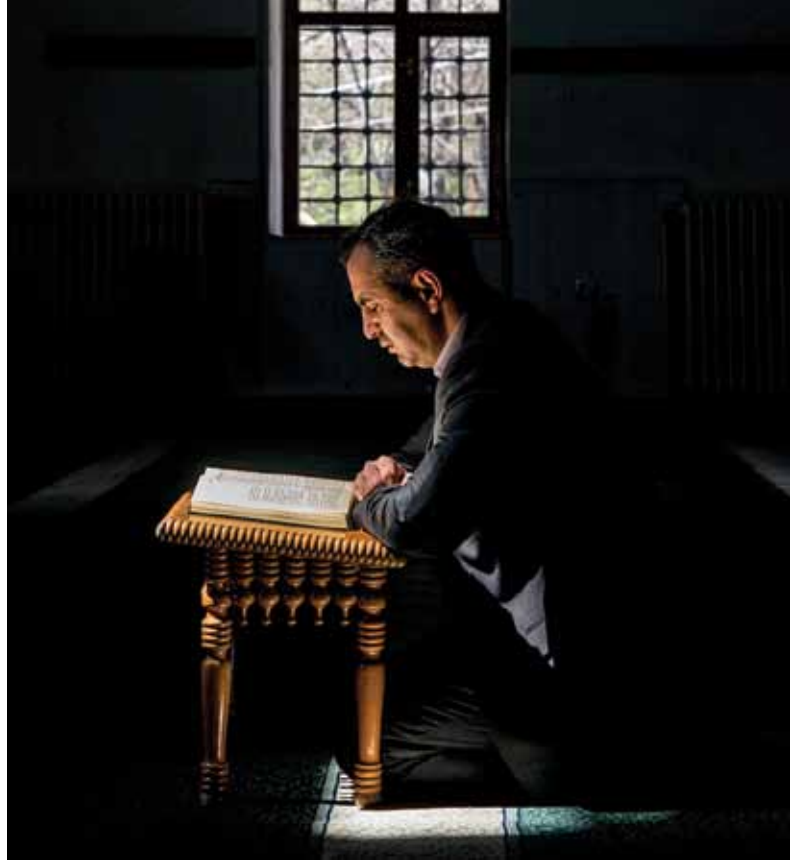
"Hep birlikte Allah'ın ipine (Kur'an'a) sınıksız sarılın. Parçalanıp bölünmeyin. (Âli İmran, 3/103.)

"Şüphesiz ki bu Kur'an en doğru yola iletir; iyi davranışlarda bulunan müminlere, kendileri için büyük bir mükâfat olduğunu müjdelir." (İsra, 17/9.)

"Onlar Kur'an'ı düşünmüyorlar mı? Yoksa kalpleri kilitli mi?" (Muhammed, 47/24.)

"Bu Kur'an, ayetlerini düşünsünler ve aklı olanlar öğüt alsınlar diye sana indirdiğimiz mübarek bir kitaptır." (Sad, 38/29.)

"Her kim de benim zikrimden (Kur'an'dan) yüz çevirirse, mutlaka ona dar bir geçim vardır. Bir de onu kıyamet gününde kör olarak haşrederiz. O da şöyle der: "Rabbim! Dünyada gören bir kimse olduğum hâlde niçin beni kör olarak haşrettin? Allah, "Evet, öyle. Ayetlerimiz sana geldi de sen onları

unuttun. Aynı şekilde bugün de sen unutuluyorsun" der. (Taha, 20/124-126.)

"Kur'an okunduğu zaman ona kulak verip dinleyin ve susun ki size merhamet edilsin." (Araf, 7/204.)

V. Konu ile ilgili bazı hadisler

Ebu Ümame (r.a.), ben Rasulü Allah'ı (s.a.s.):

"Kur'an okuyunuz. Çünkü Kur'an, kıyamet gününde kendisini okuyanlara şefaathçi olarak gelecektir." buyururken işittim demiştir. (Müslim, Müsafirin, 252.)

Hiz. Aişe'den (r.a.) rivayet edildiğine göre, Rasulü Allah (s.a.s.) şöyle buyurdu: "Kur'an'ı gereği gibi güzel okuyan kimse, vahiy getiren şerefli ve itaatkâr meleklerle beraberdir. Kur'an'ı kekeleyerek zorlukla okuyan kimseye de iki kat sevap vardır." (Buhari, Tevhid, 52; Müslim, Müsafirin 243.)

Ebu Musa el-Eş'ari'den (r.a.) rivayet edildiğine göre, Rasulüallah (s.a.s.) şöyle buyurdu: "Kur'an okuyan mümin portakal gibidir: Kokusu hoş, tadı güzeldir. Kur'an okumayan mümin hurma gibidir: Kokusu yoktur, tadı ise güzeldir. Kur'an okuyan münafık fesleğen gibidir: Kokusu hoş fakat tadı acıdır. Kur'an okumayan münafık Ebu Cehil karpuzu gibidir: Kokusu yoktur ve tadı da acıdır." (Buhari, Et'ime, 30; Fezailü'l-Kur'an, 17; Tevhid, 36; Müslim, Müsafirin, 243.)

İbn Mes'ud'dan (r.a.) rivayet edildiğine göre, Rasulüallah (s.a.s.) şöyle buyurdu: "Kim Kur'an-ı Kerim'den bir harf okursa, onun için bir iyilik sevabı vardır. Her bir iyiliğin karşılığı da on sevaptır. Ben, elif lam mim bir harftir demiyorum; bilakis elif bir harftir, lam bir harftir, mim de bir harftir." (Tirmizi, Fezailü'l-Kur'an, 16.)

"Kim Kur'an okur ve onunla amel ederse, kıyamet günü onun anasına ve babasına, ışığı dünya evlerindeki güneşin ışığından daha güzel/parlak bir taç giydirilir. Siz Kur'an ile amel etmeyi ne zannediyordunuz! (Ebu Davud, Salat, 14.)

VI. Konuyla ilgili bazı hikmetli sözler

Yüce Allah, Kur'an'a uyan milletleri yükseltir. Uymayanları alçaltır. (Hz. Ömer)

Tefekkürsüz Kur'an okumada hayır yoktur. (Hz. Ali)

Yol kesenler Kur'an'ı okuyup öğrenince, yol gösterici oldular. (Öyle ise sen de Kur'an'a sarıl.) (Muhammed İkbal)

Kur'an'ın içinde pek çok tekrarlar vardır. Onu okuduğumuz zaman, bu tekrarlar bizi usandıracak sanılıyor. Fakat biraz sonra, bu kitap bizi kendisine çekiyor. Bizi hayranlığa ve sonunda büyük saygı ve hürmete götürüyor. (Goethe, Batı-Doğu Divanı, 1749-1832)

VII. Verilebilecek mesajlar

Kur'an, sadece Hz. Peygamber dönemine ait

bir kitap değil, varlığını ve rehberliğini dünya durdukça sürdürecektir olan, çağları aşan ve kucaklayan bir kitaptır. Kur'an zamanın geçmesiyle eskiyen değil daima tazeliğini ve güncelliğini koruyan, insanları geriye değil daima ileriye götüren, ilim, teknik ve gelişmelerle çatışan değil örtüşen ve kucaklaşan bir kitaptır. Emir ve yasakları, helal ve haramları, hüküm ve tavsiyeleri, öğüt ve ilkeleri, misal ve kıssaları, va'd ve vaidleri, geçmişe, geleceğe, Allah'a, insana ve diğer varlıklara dair bildirdiği gerçekler, bilgiler ve tanımlar, zamanın geçmesiyle değişmez ve değerini yitirmez. Kur'an'ın amacı; hangi milletten olursa olsun bütün insanları aydınlatmak, yeryüzünde cehalet, sefahat, küfür ve sapık inançlara kapılarak karanlıklar içinde kalan, nereden gelip nereye gittiğini bilemeyen bütün insanları sapıklık ve dalaletten, sefahat ve rezaletten kurtarıp iman nuru ile doğru yola sevk etmektir. Kur'an bu amaçla cüzi ve külli kurallar, emir ve yasaklar getirmiştir. Bu kuralların emir ve yasakların amacı; akli, canı, malı, nesli ve dini korumak, böylece insanın huzur ve mutluluğunu; kişisel, ailevi ve sosyal nizamını sağlamak; iyi insan ve iyi bir toplum oluşturmaktır. Kur'an, insanların işlerini ve görevlerini, dinî ve dünyevi diye ayırmaz. İnsanın her inanç, söz, fiil ve davranışının hem bu dünya hem de ahiret ile ilgili boyutu vardır.

VIII. Yararlanabilecek diğer bazı kaynaklar

- Riyâzü's-Sâlihîn Tercüme ve Şerhi, I-VIII, Erkam Yayınları, İstanbul 2010.
- En Büyük Mucize Kur'an-ı Kerim'in İlmî ve Edebî Sırları- Prof. Dr. İsmail Karaçam.
- Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, "Kur'an" maddesi, XXVI, Ankara 2002.
- Dinî Kavramlar Sözlüğü, "Kur'an" maddesi, D.İ.B. Yayınları, Ankara 2010. ■

Bencilliğin Toplumsallaşmış Şekli: Irkçılık

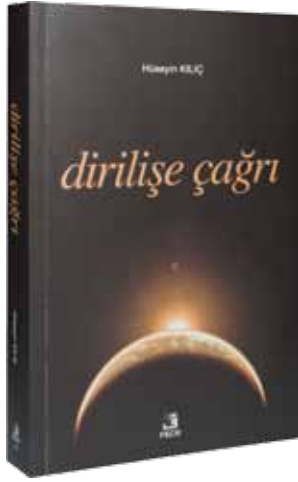
Kavmiyetçilik, bencilliğin büyümüş halidir. Bir nevi enaniyetin toplumsallaşmış şeklidir. İnsan toplumsal bir varlıktır. Din ise insanlık tarihinin en köklü ve en kuşatıcı toplumsal kurumudur. Kavmiyetçilik, gerçekliğe ve insanın fitratına aykırıdır. Bu yüzden İslam dini, kavmiyetçilik ve ırkçılığı hedeflerinin hasmı görmüştür. Çünkü kavmiyetçilik ayrıştırıcı, İslam birleştiricidir. Bu sebeple ırkçılık, bizden ve bize ait değildir. İslam toplumlarına girmiş en tehlikeli fitnelerden biridir o. Dinimiz; insanın kendisiyle barışık olmasını, ailesini, çevresini, kavmini, milletini, kısacası ait olduğu yeri ve kişileri sevmesini caiz görür. Ancak bunun abartılmasına, insanları birbirine düşüren, toplumları yiyip bitiren bir enaniyet tufanına dönüştürülmesine şiddetle karşı çıkar. İnsan; tıpkı dal, budak ve yapraklar gibi ait olduğu çınarı sevmelidir. Ama sadece biz varız, bizden büyük, bizden başka çınar yoktur dememelidir. Çünkü insanlık, Âdem ile Havva ailesinin mensuplarıdır. Daha üst bakışla bütün yaratılanlar, Yaradan'ın eseridir. Bir nevi O'nun kudret aynasının tecellisidir.

Yakın tarihimizin seçkin âlimlerinden Babanzade Ahmet Naim Bey'in kaleme aldığı "İslam'a Göre Irkçılık" adlı eser de kavmiyetçilik sorununu ele alıyor. Bu konuda dünya milletlerinin ve Müslüman halkların içerisine düştükleri toplumsal kopuşlara dikkati çekiyor. Kavmiyetçilik ve ırkçılık hakkında, çok çarpıcı bilgi ve malumata yer veriyor. Eserde Ahmet Naim Bey'in en önemli dayanak noktalarından ikisini Hucurat suresinin 10 ve 13'üncü ayetleri oluşturuyor. "Müminler ancak kardeşler...", "Ey insanlar! Doğrusu biz sizi bir erkekle bir dişiden yarattık. Ve birbirinizle tanışmanız için sizi kavimlere ve kabilelere ayırdık. Şüphesiz Allah katında en

değerli olanınız, O'ndan en çok korkanınızdır. Kuşkusuz Allah bilendir, her şeyden haberdardır." Sonra bu ayeti kerimelerden hareketle şöyle bir tespitte bulunuyor: Görülüyor ki nesep ve soyun Allah katında hiçbir değeri yoktur. İnsan için faydalı olacak bir şey varsa o da iyiliklerin terazisini ağırlaştıracak takvadır, salih amellerdir. Allah'ın sevdiği budur. Allah nesep ve soya önem verilmesini sevmez. Allah'ın sevdiğini sevmek, buğuz ettiğini sevmemek iman gereğidir." Bedir Yayınevinde 1991 yılında "İslam'da Kavmiyetçilik Yoktur" başlığıyla 96 sayfalık bir el kitabı ebadında bastırılan eserde, ırkçılık konusu İslam tarihinden, Hz. Peygamberin hayatından ve sahabe-i kiramin günlük yaşantısından örnekler verilerek, gayet doyurucu biçimde işlenmeye çalışılıyor. Bir çeşit sohbet üslubuyla kaleme alınmış olan bu kitabı okudukça bilgileniyor, bilgilendikçe de Ahmet Naim Bey'le uzun, tatlı bir konuşmaya dalmış hissine kapılıyorsunuz. (İslam'da Kavmiyetçilik Yoktur, Babanzade Ahmet Naim, Bedir yay. İstanbul 1991, 96 s.)

"Dirilişe Çağrı"

"İmanın en büyük imkân olduğuna inananlar ve yeniden doğmak isteyenler için..." ibarelerini kitabının üst başlığına kondurarak girmiş söze Hüseyin Kılıç, 'Dirilişe Çağrı' adını verdiği yazın çalışmasında. Kitap; on iki kıtalık, kafiyeli ama şairlik kaygısı bulunmayan bir "önsöz" ile "giriş" yazısı ve "iki bölüm"den oluşuyor. Birinci bölümde; İmam, Ümmet, Mümin gibi dinî kavramların yanı sıra "Bilinç Enkazı, Yük Olan Değil Yük Alan Olmak, İz Bırakanlar İzlenir..." şeklinde yirmi üç adet başlık yer alıyor. İkinci bölüm ise elli üç başlıktan oluşuyor, "Yüreklere Titreten Kelam, Selam; Derdi ve Değeri Olanlar İletişim Kurarlar; Bir Gül Ver, Gülün Yoksa Gülüver; Sorunlu Değil Sorumlu Gençlik; Kalbindeki İmana, Elindeki İmkâna Şahit

Ol; Cesaretin Bittiği Yerde Esaret Başlar; Korkuları Korkutmak; Vakti Boş Olanın Vaadi de Boştur..." şeklinde oldukça ilgi çekici, bir o kadar da bilgelik çağrışımlı konuları içeriyor.

Dört yüz sayfayı aşan, büyük bir emek ve düşünce ürünü olduğu izlenimi veren bu kitap; bir dizi İslami kavramın yanı sıra çok sayıda tarih, toplum ve ahlakla ilişkili olay veya olgular zincirinin kişisel birikim ve perspektifle yeniden ele alınıp bir örgüye dönüştürülmesi ile ortaya çıkmış. Ayrıca bu eser için; mevcut durumdan daha çok olması gerekeni sorgulayan; idealist, duygu yüklü, bir nevi yazarın kendi nefisini de içerisine koymayı unutmadığı bir yığın kırıklık ve kopuşun cevabını bulma istişrakının bir hamulesi; son otuz yıldır dinî çevrelerde dillendirilen temenni, etkileniş ve retoriklerin tepkisel ama samimi bir arayış seremonisi denilebilir.

Yazar Kılıç, "İmam" başlığı altında ele aldığı konuyu önce morfolojik ve dinî açıdan detaylıca inceliyor, sonra ayet ve hadislerle temellendirmeye çalışıyor, ardından 'olmuş' ile 'olması lazım'ı mukayese ediyor, daha sonra kendisini de işin içinde sorumlu adederek 'o'ndan 'biz'e, bizden 'idealizme' yelken açıyor. Korkuları Korkutmak başlıklı yazısında ise yazar: "... Tarihi, kalabalıklar değil korkusuz yürekli insanlar yazdığına göre, biz de yüreğimizi ortaya koyarak kendi tarihimizi ve talihimizi yaşayabiliriz." sözleriyle hepimizi yüreklendiriyor, âdeta içimizde küllenmeye yüz tutmuş gibi duran fütüvvet ruhunun gongunu harekete geçirmeye çalışıyor. (Hüseyin Kılıç, Dirilişe Çağrı, Fecr Yayınları, I. Baskı, 408 s., Ankara, Şubat 2013)

Rahmet Peygamberi Hz. Muhammed (s.a.v.)
Dr. Ömer Menekşe,
Ebabil yayıncılık, 2013, 319 s.

İşk imiş her ne var Âlem'de
İhsan Fazlıoğlu,
Klasik yay. 2011, 147 s.

Anadolu'da Bir Arada Yaşama Tecrübesi
Prof. Dr. Mehmet Şeker,
4. Baskı, DİB yay. 2012, 191 s.

İnsan ve İletişim
Prof. Dr. Ertuğrul Yaman,
Akçağ yayıncılık, 2011, 224 s.

Yeni Yayınlarımız

"Dini Değerler Serisi"

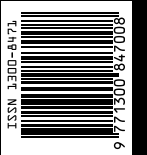
Sevgili Peygamberimiz Hazreti Muhammed, "Ben güzel ahlakı tanımlamak üzere gönderildim." buyurmuştur. Biz Müslümanlar da dini ahlaki değerleri yaşamaya büyük önem veririz. İşte bizi biz yapan da bu yüce değerlerimizdir. Elinizdeki bu seri, dini değerlerimizi konu alan on kitaptan oluşuyor. Her kitap merakla okuyacağınız, günümüzden ve İslam Tarihinden öykülerle dolu. Arkadaşlarınızla birlikte oynayacağınız oyunları ve yapacağınız özgün dramalarla hem neşeli anlar yaşayacak hem de öğreneceksiniz. Eğlenceli, bilgili testler ve çeşit çeşit bilmeceler, bulmacalar heyecanınıza heyecan katacak. 'KUL HAKKINI GÖZETMEK' konusunun ele alındığı bu kitabı okurken içindeki güzel uygulamaları keştececek, değerlerimizi öğrenmenin hazzını tadacaksınız. Ailenizle ve öğretmenlerinizle birlikte yapabileceğiniz daha birçok etkinlik ise sizleri bekliyor. DEĞERİNİZİ BİLİN! ÇÜNKÜ SİZ DEĞERLİSİNİZ.

Yurt içinde Diyanet Yayınları satış yerlerinden, yurt dışında Müşavirlik ve Ataşeliklerimizden temin edebilirsiniz.

www.diyaret.gov.tr

“Ey insanlar!
Şüphe yok ki, biz sizi bir erkek ve bir dişiden yarattık
ve birbirinizi tanımanız için sizi boylara ve kabilelere ayırdık.
Allah katında en değerli olanınız, O’na karşı gelmekten en çok sakınanınızdır.
Şüphesiz Allah hakkıyla bilendir, hakkıyla haberdâr olandır.”
(Hucurât, 49/13.)

FİYATI: 3,50 TL